

א

(המשך מחוכרת אייר-סיון אות מ"ז)

(ו) ולפענ' ד'נ"ל לפרש פשיטות הירושלמי באו"א, דהנה בסנהדרין קי"ב: אוקי רבינא הא דאמר ר"ש "בהמתה" ולא בהמת בכור ומעשר בבעלי מומין, ומי שנאכל בתורת "בהמתה" יצאו אלו שאין נאכלין בתורת "בהמתה" אלא בתורת בכור ומעשר, דשלל שמים ניגהו ופירש"י ד"ה לעולם, וז"ל, דדרשינן לקרא הכי "בהמתה" למי שנאכל לבעלים בתורת בהמתם, יצאו אלו שיש להם שם לזוי שאין נאכלים בתורת בהמתם שאין אומרים בהמת עיר הנדחת, אלא בהמת בכור ומעשר של עיר הנדחת עכ"ל, ובגה"ש שם העיר ע"ה, וכ' וז"ל, בתוס' בכורות דף לא ד"ה הוי' וכו', משמע דגרסי הכא בסוגיא כמו דסיים הש"ס בתמורה ח'. דתנן כל פסולי המוקדשין נמכרין באטליו חוץ מן הבכור והמעשר ע"ש, אבל מפירש"י דהכא ד"ה לעולם בבעלי מומין וכו' מוכח דלא גרים להא דתנן כו', ומש"ה פירש"י הכא יצאו אלו שיש להם שם לזוי ורבינא הוא דמשני לה הכי כאן, אבל בתמורה ח'. סתמא דש"ס מייתי להא דתנן כל פסולו וכו' ולא ס"ל פרבינא בפ"י הוה עכ"ל, ותמהני על בעל גה"ש שלא העיף מזבחים ע"ה: דבעי רמב"ח התפוס בכור לבדק הבית מהו שישקול בליטרא, רווחא דהקדש עדיף וכו', ומוכח דהא דבכור אינו נשקל בליטרא, אינו אלא מדרבנן, וכן פירש"י שם בהדיא בד"ה ופרכינן הפדו, וז"ל, לשקול בליטרא אין כאן עבירה על ד"ת עכ"ל, וא"כ עפ"י רש"י דל אזיל לשיטתו בסנהדרין קי"ב: ד"ה לעולם, דלא גרס שם כמו בתמורה ח'. להא דתנן כל פסוה"מ נמכרין באטליו ונשקלין בליטרא וכו', דלג"י זו יתי' מוכח שהיא ד"ת, דהרי אימעוט מקרא ד"בהמתה" ורש"י ז"ל ס"ל דאינו אלא מדרבנן, וכן בתוס' זבחים ע"ה: ד"ה התפוס, כ' דהסוגיא בזבחים שם ס"ל דאינו אלא מדרבנן, אבל בסנהדרין קי"ב: ובתמורה ח'. מוכח שהוא ד"ת ע"ש, והתוס' אזלו לשיטתם בבכורות לא, ד"ה חוץ, דגירסתם הי' דלא כפירש"י כנ"ל, וכן מוכח בתוס' תמורה ח'. ד"ה

בבכור, דס"ל שהוא ד"ת ע"ש, גם היום ראיתי בשיטמ"ק שבגליון הש"ס (דפוס דוילנא) בזבחים ע"ה: שהקשה על פירש"י שם דס"ל דהא דאין נשקלין בליטרא הוא דרבנן מסנהדרין ק"ב: הג"ל דמוכח שהוא דאורייתא, ומט"ז מפרש להך דזבחים גם אם נימא דס"ל שהוא דית ע"ש, ותמהני שלא העיר כלל מפירש"י בסנהדרין ק"ב: דלא נרים שם להגי' שבתמורה ח'. כאמור, עכ"פ נראה דהסוגיות פליגו אהדדי בתלמוד בבלי, ומצאתי בירושלמי מ"ק פ"ב ה"ג דאמר ר"ב ב"מ אילו הי' לי מי שיומנה עמי, היתרתי בשר בכור להישקל בליטרא הרי מפורש יוצא בתלמוד ירושלמי דס"ל דאינו אלא מדרבנן, ובשי"ק שם ד"ה כלום, כ' וז"ל, ואי קשיא הך ברייתא ד"בהמתה" והוא שנוייה לקמן בסנהדרין פרק חלק, ר"ש אומר "בהמתה" ולא בכורות ומעשרות, י"ל דמוקי לה בתמימים, דכיון דאית לי' לכתן זכיה בגויה מחיים לא אימעיטו משללה וכו', עכ"ל (והשי"ק לא העיר כלל מזבחים ע"ה: ופירש"י ותוס' שם הג"ל) ולפימש"כ י"ל דבפ' חלק, דמיייתי הברייתא דר"ש דרש "בהמתה" ולא בהמת בכור ומעשר, הסוגיא שם ס"ל שהוא ד"ת, לדמוכח מהסוגיא תמורה ח', כאמור, ובעל גה"ש בסנהדרין ק"ב: במחכת"ה אישתמיטתי כ"ז, עכ"פ מצינו למידן דר"ש דרש "בהמתה" מי שנאכל בתורת "בהמתה" יצא בכור ומעשר, בע"מ שאין נאכלין בתורת "בהמתה" אלא בתורת בכור ומעשר, שאין נמכרין באטליו, ואין נשמלין בליטרא מדאורייתא, והרי זה כשלל שמים, ועפ"ז שפיר פשטו בירושלמי פ"י דסנהדרין הג"ל האבעיא, אי שער נשים צדקניות שבעיה"נ מותר, מהא דר"ש, משום דקשיא להירושלמי, נהי דבשר בכור ומעשר, בע"מ, אין נשרפין משום דנאכלין בתורת בכור ומעשר וכו', אבל שער בכור ומעשר, ודאי הוי נכסי הדיוט, דהרי קי"ל שער פסולי המוקדשין מותר כמש"כ התוס' בבכורות כ"ה, ד"ה שער, דגיות פסולי המוקדשין שרי מדאורייתא עש"ה, ובתוס' ב"ק י', ד"ה שהשור, כ' בפשיטות דשער פסולי המוקדשין מותר כג"ל, וא"כ הו"ל לר"ש למימר דשער בכור ומעשר בע"מ שבעיה"נ נשרף,

משום דהוי נכסי הדיוט עכ"פ, ונכלל בלשון "בהמתה" ולמה נקט ר"ש בסתם דבהמת בכור ומעשר, בע"מ מותרין, דמשמע דכל הבהמה מותר אפי' שערה? א"ו מוכח, דשער המחבר הוי כגוף בכור ומעשר בע"מ, וה"ה בשער נשים צדקניות, הוי כגופו, וניצל, ודוק כי ז"ל, (המשך יבוא).

בצלאל זאב שאפראן אכד"ה באמוי והגליל.

ב

מיני תרגימא להפרפראות לחכמה.

(אות נ' חוברת י"א שנה ג').

נחזיק טיבותא להנכבד הח' מר לוי יצחק ווייסבוך שיחי' על שכבד את הקוראים בפרפרת נאה בחשבון ההלכה של המשנה מס' דמאי פ"ז שהוא מסבך קצת, אך לפי שמר ווייסבוך מסר לנו רק את הכלל מה לעשות למצוא סך המעשרות¹ והוא כמעשה להטים, והלכתא בלא טעמא, ואין למדים מן הכללות, וכל בר בי רב בל"ס יכסוף לדעת טעמא דמלתא מדוע עליל לגרוע סך ב' המעשרות, מכל כלכלה וכלכלה ולחלק היותר על שמונה, ורק הראה לנו את הבחונה ולא את הטעם, וחכמת החשבון בנויה על מופתים חותכים ונוכל לדרוש בצדק טעמא דמלתא דא, ולפי שהענין הזה ממש נמצא מכבר באמתחת כתבי בין המרגליות היפות מעניני התלמוד והפוסקים מבואר שמדי שקילנא בזה הרמן ורשותא מהעורך הנכבד להציע פה בקצרה מהמבא שם, השאלה הזאת מבואר אופן משנה זאת, מובאה בספר "כליל החשבון" על חכמת האלגעברא מחכם תלמודי גדול אחד ונפתרה שמה ע"פ דרך אלגעברי בשני נעלמים, ויצא האופן שכתב מר ווייסבוך מובן ומבואר היטב ולא אוכל להביאם פה כי מרבית הקוראים לא

¹ אנב אעיר כי נודמן שם ט"ס, במ"ש נשאר 65, 400 צ"ל

יבונה, אפס אני פתרתיה עוד גם באופן מדידי - (געאמטריע) ומובנה
בטעמה בנקל לכל הקוראים, והוא:

א				ב			
ה	מ"א			ה	מ"א		

נצייר בדמיוננו המרובע א' הוא כלכלה המחזקת ששים סאים חטים
עד"מ, כשהוא מלאה והמרובע ב' הקטן מהראשון באורך אבל שווה
ברוחב ובקומה הוא דמות הכלכלה המחזקת בתוכה עד"מ ארבעים
סאה חטים כשהיא מלאה, (בחרתי במדות של "סאה" מדה תלמודית
ובכמותים בלי שברים להקל על המעיין כמובן) ושניהם ביחד
מחזיקים 100 סאה למעשרם 10, ביחד ואילו אמר התורם מעשר כל
כלכלה בתוכה, היה מפריש ששה מכלכלה הגדולה וארבעה מהכלכלה
הקטנה, אבל כשאמר מעשר כלכלה בחברתה עלינו לדעת כמה יפרוש
מכל כלכלה שלא יפריש מן הפטור על החיוב, א"כ נחזה אנן בדמיוננו
מה נהיה בכל כלכלה ברנע שאמר התורם, ונתקיים חפצו, נפריד
בקצה הכלכלה הגדולה א' המרובע הקטן מ"ב (ר"ת מעשר של הכלכלה
ב') ובקצה הקטנה נפרד המרובע מ"א (ר"ת מעשר מכלכלה א')
ויהיה בע"כ חחלק שנשאר בכלכלה א' אחרי שנפרד ממנה המרובע מ"ב
תשעה פעמים כמות מ"א וכן בכלכלה הקטנה נשאר תשעה פעמים
כמות מ"ב אחרי הפרד ממנה מ"א (ציון 1) ולע"ע לא נדע מדת
הכמותים ההם, וכדי לבוא על חקרם, נפריד בדמיון בכלכלה הגדולה
סמוך להמרובע מ"ב עוד מרובע שני כגודל מ"א, וכמות שני המרובעים
האלה ביחד גידע שהוא 10 בסך שני המעשר ביחד וישאר בע"כ
בכלכלה הגדולה שיעור חמשים סאה (ציון 2) כיון שכולה היא בת
ששים, ולפי מה שכתבתי לעיל (בציון 1) שמן המרובע מ"ב שבקצה
הכלכלה עד קצהו השני הוה ט' פעמים כמות מ"א, ואם נגרע מזה
האורך עתה מרובע מ"א ישאר בהנותר 8 פעמים כמות מעשר א'

וע"פ ציון 2 יהיה זה הנותר חמשים סאה, לכן נחלק חמשים על 8 ויצא 6¹/₈, וכן נעשה בקצה כלכזה הקטנה שנצרך שקצוה עוד מ"ב ויהיו קיבוצי 10, וישאר 30, נחלק הנותר על 8 ויצא 3³/₈ מעשר הקטנה מן הגדולה, וזה מה שרציתי לבאר.

יצחק מעלער רב בבולגראד.

ג

בסי' מ"ב הביא לתמיה דברי הגמ' במס' ברכות ל"א במה דאמר עלי הכהן לשמואל מימר שפיר קאמרת מיהו מורה הלכה בפני רבך את דהלשון קצת קשה הול"ל בקיצור מורה הלכה בפני רבך את, ותי' שם בשם גדול אחד עפי"ד הוזה"ק בפ' נשא עיי"ש הנה ועיי' בספר טעמי המנהגים ח"ב אות קל"ח ותמצא שם תי' הלז אות באות עיי"ש בהנהגות.

ולפענ"ד נראה בפשיטות במה דהאריך מימר שפיר קאמרת דהנה בצל"ח העיר למה הי' ראוי לענוש את שמואל הרי קטן ולא בר עונשין הוא ובפרט בד"ש ותי' שם דלפי חכמתו שהי' בר חכים טובא הי"ה כגדול עיי"ש וזהו מה שאמר עלי מימר שפיר קאמרת היינו כי חכם אתה ולכן ראוי אתה להענישך מחמת כי מורה הלכה בפני רבך את וק"ל.

בסי' מ"ו הקשה אמאי האוכל תרומת חמץ בפסח חייב הלא כיון דבא עידנא דפסח הכהן מיאש ול"ה ידידי' עיי' בספר הים התלמיד למס' ב"ק ס"ו שכבר העיר זאת עיי"ש.

בסי' נ"ג הקשה למה צריך הסמיכות כיבוד אב לשמירת שבת למען לשמוע דאם אמר לו אביו לחלל שבת אל ישמע לו הא בלא"ה כיון דאביו מצוהו לחלל ה"ה רשע וממילא פטור הבן מלכבדו לפי"ד הטור דאם אביו רשע פטור הבן מלכבדו, הנה קושיא זו כבר דשו בו רבים והיא קושית העולם עיי' בסה"ק בניי במאמרי שבתות שהביא בשם החיד"א דבר נפלא ומתריך שם עפי"ז במה דסמך

כיבוד אב דוקא לשמירת שבת עיי"ש ועיי' בשו"ת ח"ו סי' ל"ז
ובספר ישרש יעקב בחידושיו למס' יבמות דף כ"ב ע"ב ובאמת
לפענ"ד קושיא זו ל"ק כלל דדין זה דאם אביו רשע פטור הבן
מלכבדו לא נאמר רק לפי האמת דהכתוב הזהיר שלא ישמע לו ובלאו
קרא הוא דחייב לכבדו אפי' כשהוא רשע ועיי' בש"ך סי' ר"מ סק"ז
דמש"ה לא ישמע לו משום דכתב שמירת שבת סמוך לכיבוד או"א
עיי"ש והיינו כמ"ש וק"ל.

הק' יעקב יושיע גרינפעלד, זבארוכ.

ד

בקבוצי אפרים לחודש שבט סי' כ"ח קראתי הערה מרב נכבד
אחד על מאמרי הנדפס בעתון הנ"ל בחודש טבת וז"ל לכאורה תרומה
דמקום הספק בזה הוי משום דכבר הותר מקודם נשאר הדבר בהיתר
כ"ל, אולם אחרי העיון היטב אין הספק בזה משום דכבר הותר דא"כ
כל הבהמה תהא מותרת משום דכבר הותרה אחר שחיטת רוב הסימנים
ואיך תוכל אח"כ להיות אסורה כ"ל, ולפי"ז נסתר כל הדין כשהייה
במ"ב ע"כ ודבריו תמוהים מאוד מ"ש דא"כ כל הבהמה תהוי מותרת
דהא זהו נופא האיבעיא דר"ה בר נתן בש"ס חולין ל"ב ע"א שהה
במיעוט סימנים מהו ופירש"י וז"ל מי אמרינן כיון דעביד ליה רובא
אתכשר או דלמא כיון דהדר וגמרה כולה חדא שחיטה הוא ע"כ
ונשאר בתיקו, גם מ"ש הרב ואיך תוכל אח"כ להיות אסורה נעלם ממנו
בהאי שעתא מ"ש הח"ש סי' כ"ג ס"ק ט' וז"ל דאע"ג דאי לא שחיט
לה והיניחה כך או המיתה במקל כשירה מ"מ אי הדר ושחט לה פסולה
משום דהתורה הקפידה שלא לשחוט ב' פעמים כ"ל ואל תתמה היכן
מצינו שאחר שהוכשר, יחזור ויפסול דכן מצינו בש"ס זבחים כ"ט ע"א
שהקשה כן ר"מ לר"ע והשיב לו עכ"ל וא"כ אין מקום לתמיהתו ואח"כ
יצא עוד הרב לדון בדבר חדש וכתב דעיקר מקום הספק בזה דאינו
דנין על האבר הזה שנפרד מנוף הבהמה אם נתשוב מותו כאילו גם

עתה דבוק בנוף הבהמה ונפסל עמו או אולי אין האבר הזה כדבוק
 בנוף הבהמה ואחרי דברנע שנפרד מהבהמה לא נמר עדיין מיעוט
 הסימן ולכן נשאר בהיתר כי האיסור של הבהמה לא יוכל להתפשט
 ולחול על דבר שנפרד ממנו זהו עיקר ענין הספק אם נוף אחד יכול
 להשפיע האיסור על נוף אחר הרחוק והוא חלק מחלקיו וכיון דזהו
 עיקר ענין הספק יש להביא ראיה מש"ס בכורות כ"ה בדין שער בכור
 בעל מום שנשר והניחו בחלון ושחטו דהשער אסור בהנאה והטעם
 מבואר ברש"י לרמב"ם משום גזירה שמא ישהה אותו הרי דלולא הגזירה
 הזאת היתה השחיטה כתיב השער אף דנבדל מאתו בעודו חי דהשער
 הוא חלק מהבכור משפיע עלי' השחיטה ההיתר אף שהוא רחוק כמו
 כן בגיד בעת גמרו מיעוט הסימנים משפיע האיסור ונתפשט על
 החתיכה אף שהוא נבדל ואסור משום שהיה במ"ב עכתי' ד' ואני בעניי
 איני מבין ראיה זו כלל דהרי לולא הגזירה הזאת היה השיער מותר
 בהנאה גם בעודו חי דהא דשיער שנשר אסור הוא רק משום גזירה
 דהתורה לא אמרה רק לא תגזז ולא מה שנשר מאליו ורק מדרבנן
 אסור משום גזירה שמא ישהה וכן מבואר ברמב"ם פ"א מהלכות
 מעילה הלכה י' דשער שנשר מבכור בין בעודו חי ובין לאחר שחיטה
 איסורו רק משום גזירה ועוד יקשה לדברי הרב שכתב דהשחיטה
 היתה משפיע ההיתר על השיער אף שהוא נבדל ורחוק יען כי הוא
 חלק ממנו א"כ אם חתך בשר מן החי ואח"כ שחט הבהמה תשפיע
 השחיטה היתר על החתיכה ותוכשר וזה לא ניתן להאמר ולכאורה יש
 להביא ראיה להיפך דדבר שנפרד מנוף אחד בעודו היתר ואח"כ נאסר
 הנוף דאין הדבר הנפרד נאסר מהא דמסכת ערלה פרק א' משנה ה'
 דאיתא שם וכן בריכה שנפסקה (ונעשית אילן ערלה) והוא מלאה פירות
 יעו"ש גפ"י הרע"ב דאם תלשן מיד מותרין מפני שגדלו בהיתר ע"ש
 הרי דאע"ג דהאילן יניקתו באיסור והפירות שנשארו עליו נאסרו מחמת
 שאין בהם מאתיים לבטל התוספות מ"מ הפירות שנפרדו בעודו היתר

מותרין ומים אינו מחליט בזה כי אולי יש לחלק ויהי' איך שיהי' הספק דשהה במיעוט סימנים אינו דומה לספק דאיברי בשר נחירה דהתם בודאי היתר היו קודם שנכנסו לארץ ואחר ביאתן האיסור בא ממילא והיה הספק אם יכול האיסור לחול על דבר שכבר הותר או לא אבל בבעיא דשהה במיעוט סימנים האיסור בא מחמת שעשה מעשה בידים והספק הוא שמא לא הותרה הבהמה כלל מעולם אבל החתיכה שחתך ממנה בעודה היתר ולא עביד בה שום מעשה בידים רק האיסור בא ממילא ע"י שנאסר גוף הבהמה וזה דמי לאיברי בשר נחירה וע"ז כתבתי דאם איתא דהחתיכה שם היתר עליה היה נ"מ גדולה לענין חתיכה הזאת אלא ודאי דגם החתיכה הזאת אין שם היתר עליה קודם מיתת הבהמה וכשגמר מיעוט הסימנים הוי כנחתכה באמצע השחיטה.

הצעיר אליעזר דיכטער שו"ב דפאריז.

ה

במשנה פ"ז דמס' דמאי בדין שתי כלכלות של טבל ראיתי בהקבוצי אפרים אות נ' מאחד שפירשה על נכון מאוד ובטוב טעם. עתה הנני שואל מכל אוהבי תושיה, מהו יהיה הדין אם יהיה שלשה כלכלות של טבל, למשל מעשרה ועשרים ושלושים והוא אומר מעשר של עשר בעשרים ושל עשרים בשלושים ושל שלושים בעשרה, הואילו חכמי לב לפתור השאלה הזאת.

אלי' ראזענטהאל דומ"צ בג' פאדולוי.

י

סנסן נאה ששמעתי מכ"ק אאמו"ר עטרת ראשי מרן הרב הגאון הצדיק שר התורה וכו' בקש"ת מוה"ר שמואל הלוי מאדלינגער שליט"א מסאמבור החופ"ק לבוב בעמח"ס שו"ת "דברי שמואל" וש"ס במס' פסחים ד' ע"ג מקשה הש"ס למ"ד מקלקל בחבורה פטור מהא דתניא השוחט חטאת בשבת בחוץ לע"א חייב עליה ג' חטאות מה

תיקן אמר ר' עזרא שמוציאו מידי אבר מן החי עייש"ה, והקש' ע"ז
הנאון מאור הנולה מליסא ז"ל בספרו נחלת יעקב על מס' פסחים
אמאי לא משני הש"ס תיקן להוציאו מידי מעילה דהא קיימ"ל קדשים
שמתו יוצאין מידי מעילה דבר תורה עכ"ק עיי"ש ולפענ"ד ז"ל
דהנה רש"י ז"ל במס' מעילה ד' י"ב ע"א פירש הטעם דקדשים שמתו
יוצאין מידי מעילה וז"ל משום דלא קדשי ד' נינהו דלא חזו לגבוה
וקדושת דמים נמי לית בהו דאין פודין את הקדשים להאכילם
לכלבים עכ"ל מבואר מזה הא אם פודין את הקדשים להאכילם
לכלבים שפיר אית בהו מעילה אפי' אם מתו לפי"ז לא ק"מ דהא
התוס' שם בפסחים ע"ג ד"ה לדברי האומר כתבו דכל הסוגיא אולא
אליבא דר' שמעון עייש"ה והנה בספרי "דברי שמואל" סי' ז' הבאתי
המשנה במס' מע"ש פ"ג משנה י"א וז"ל צבי שלקחו בכסף מעשר
יקבר ע"י עורו ר"ש אומר יפדה לקחו חי ונטמא יפדה וכתב ע"ז
הנאון ר"ע מברטנורא ת"ק סבור אין פודין את הקדשים להאכילם
לכלבים ור"ש סובר פודין את הקדשים להל"כ מוכח מזה דר"ש
סבר פודין את הקדשים להאכילם לכלבים א"כ לפי"ז אפי' קדשים
שמתו אית בהו מעילה מן התורה ושפיר מקשה הש"ס מה תיקן ודו"ק.

הצעיר חיים דוב הלוי מאדלינגער

בן אמו"ר שליט"א מסאמבור פה לבוב.

ז

הרמב"ם ז"ל בהלכות חו"מ פוסק דאין יוצאין במצה של טבל
ותמחו עליו הא בש"ס פסחים ל"ה אמרינן דכיון דס"ל לר"ש דאין
איסור חל על איסור אפילו ע"י כולל לכך אינו יוצא, וכיון דס"ל
להרמב"ם ז"ל דאחע"א ע"י כולל אמאי אינו יוצא במצה של טבל,
ונראה בסוכה ל' הקשו התוס' דל"ל קרא דאין יוצאין במצה של טבל
תיפוק לי' דהוי מצהבב"ע עיי"ש, אך יש לומר דלא הוי מצהבב"ע

דהנה בר"פ לולב הנוול הקשו התוס' דלמה לן הטעם בלולב של
 אשירה משום דכתותי מכתת שעורא תיפוק לי' דהוה מצהבב"ע, ותי'
 התוס' וז"ל דלא דמי דבנוול מהמת עבירת הנוול בא המצוה שיוצא
 בו אבל הני אטו מחמת עבירה שנעשה בו מי נפיק עכ"ל, וסברת
 התוס' כך הוא כיון דאין ציור בעולם שיהי' יוכל לצאת בלולב עד
 שיגביהנו בעצמו וגזילת לולב מחבירו בא ג"כ ע"י הגבהה א"כ
 המצוה בא ע"י עבירה, דלולי שהגביהו וגזלו לא הי' יכול לצאת בו
 אבל בלולב של אשירה אין המצוה בא ע"י עבירה, והי"ה בנידן דידן
 במצה של טבל גמי אינו יוצא מחמת עבירה שנעשה בו ולא דמי
 לנוול ושפיר ל"ה מצוה"ב בדברי התוס' סוכה הנ"ל, ולפי"ז שפיר
 הוצטרך הש"ס בפסחים לומר לר"ש דאין יוצאין במצה של טבל
 מטעם דלית לי' כולל ואין לומר מטעם מצוה"ב בדברי התוס' סוכה
 הנ"ל אבל להרמב"ם ז"ל שכתב בפ"ח מהלכות איסורי מזבח דאין
 מביאין מנחות ונסכים לא מן הטבל ולא מן החדש, ואצ"ל מן ערלה
 וכלאי הכרם, מפני שהוא מצהבב"ע, וא"כ נשמע מהכא דלהרמב"ם
 אף דאינו יוצא המצוה ע"י עבירה גמי חשוב מצהבב"ע, ומש"ה
 שפיר ס"ל דאין יוצאין במצה של טבל אף דס"ל דאיסור חל על
 איסור בכולל, עכ"ז שפיר אינו יוצא ממעם מצהבב"ע ודו"ק.

המ' יצחק אייכענשטיין בהרה"ג אבד"ה זאכאפאנא.

ח

תירוצין על מושיית התו' והרא"ש על פירש"י.

ביבמות דף י"ד הקשו התוס' ד"ה כי אמרינן לא תתנוודו וכו'
 וכן גם הקשה הרא"ש כאן על פירש"י ריש מגילה דכפרים מקדימין
 ליום הכניסה ואחד מבני העיר מוציאן, שהוא נגד הירושלמי דבן כרך
 אין מוציא לבן עיר, דהנ"ל אינו מחוייב בדבר מפני שבי"ד הנ"ל אין
 מחוייב הכי גמי הבן עיר אין מחוייב ביום הכניסה והר"ן פירש ד"א מן
 הכפר מוציאם דבן עיר הנ"ל אין מחוייב בדבר, ונראה דבצל"ת הקשה

על הרא"ש וכן פ' הרמ"א ביו"ד סימן רס"ב, דמל בתוך ח' יצא, דהא
בגמרא קאמר דאם מל שלאחר שבת בשבת דלא עשה מצוה אלמא
דהנ"ל לא עשה מצוה, ואמאי יצא ואין צריך להסיף דם ברית ותי'
דקודם ח' לא עשה מצוה דהא עדיין אינו מחויב אבל כשמיניע ח' הוה
מצוה ויצא ואין צריך להסיף דם, ובשבת הנ"ל בעת שמל לא עשה
מצוה אבל כשמיניע ח' הוה מצוה, והכי נמי עיקר חיוב הקריאה הוא
ביו"ד ובן כפר דקורא ביום הכניסה היינו כשמיניע ארבעה עשר יצא
במה שקרא ביום הכניסה ושפיר מוציאו בן עיר, דמתי יוצא הבן כפר
כשמיניע י"ד ואז הלא הוה גם הבן עיר מחויב בדבר ויכול להוציא גם
אחרים, אבל בן כרך ביו"ד דצריך להוציא לנן עיר דהוא השתא בר
חיובא והבן כרך עתה לא הוה בר חיובא ועל כן מכיון שאינו מחויב
בדבר אינו מוציא, ועיי' מתורץ דברי רש"י מקושיא הנ"ל.

ברוחליו, אבא.

מ

בקורת י"ש"ר כ"ר ש"י

רש"י בחומש פ' אמור כ"ד י"ד, ורגמו אותו כל העדה במעמד
כל העדה (מכאן) ששלוחו של אדם כמותו, תיבת "מכאן" נמחק, והוא
כי לא מכאן ילפינן כי אם ממקרא אחר (קדושין מ"ב) ושלח ושלחה
ע"ש, וראיתי בכובץ שערי תורה היוצא בווארשא הבירה שאחד
מקשה אחר כל אלה מדוע לא יליף שם בקדושין שליחות מהא דורגמו
אותו כל העדה? ופלא דשם בקדושין מקשה הגמרא לרב גידל אמר
רב דיליף שליחות מן ונשיא אחד ממטה תקחו, תיפוק ליה מהכא
ושלח ושלחה, והמקשה הזה פריך להיפך ונילף התם מן ורגמו כל
העדה? ובאמת אינו קושיא וכי הגמרא התם בקדושין מחפשת מקראות
ללמוד שליחות היש לנו מקרא טוב יותר מן ושלח ושלחה דבר
שמפורש? וכל מאי דשואל התם הוא רק על תרומה וקודש מנלן,
וכאשר רב גידל אמר רב יליף מן ונשיא אחד פריך שפיר תיפוק ליה

שליחות בחולין מן הכא שמפורש ושלח ושלחה, ולכן נסגר תיבת (מכאן) ברש"י כמובן.

אבל לדעתי עיקרן של דברי רש"י צ"ע גדול, דהנה בחידושי הרשב"א שבת קל"ז הביא בשם הרמב"ן דלכן מברכים במילת גרים למול גר, משום דאינו בשליחות והוא יען כי הוא השליח גם כן במצוה זאת ומצוה ידיה קעביד וכן הסכימו כל גדולי האחרונים דכל שהשליח ג"כ בחיוב מצוה זו מצוה ידיה קעביד ואינו שליח, וא"כ הכא שהתורה אמרה ורגמו אותו כל העדה החיוב ג"כ על כל איש מישראל לרגום אותו ומצוה ידיה קעביד ואין כאן שליח (אשר לא כן בשחיטת פסח אשר אם ראובן שוחט פסחו של שמעון אין שום מצוה מוטלת עליו על ראובן, וגם עתה אם הוא שותף בפסח הוא מחוייב רק על חלקו ועל חלקם של אחרים אינו מחוייב ואם הוא שוחט בעד כולם נעשה על חלקם שליח ושפיר יליף שליחות בקדשים מבאן ואיך יאמר רש"י על ורגמו כל העדה דשלוחו של אדם כמותו, אשר הוא מצוה ידיה קעביד?

ועל כולם עיין בספרא ויקרא אות רמ"א דורגמו אותו כל העדה דעדה הנאמר כאן וכן במקושש הכונה בית דין ויכול להיות דבית דין במספר מועט ירגמו אותו ואין כאן שלוחים כלל, (וכל הקושיא הוא רק מן יד העדים תהיה בו בראשונה לכן אמר בפני העדה שהם בית דין) וא"כ איך יאמר רש"י כאן ששלוחו של אדם כמותו? ונראה בעליל שאיזה תלמודו הערה בהנה על הגליון והובא במעות ברש"י הקדוש. משה שמעון זיוויטץ רב דכהל היראים בפ"טסבורג.

למרנן ורבנן

(המשך מחוברת אייר-סיון אות ג"ב)

לב מי לא יתפלץ לראות ברוב ערי רומניה, איך רבנינו וגדולינו

מתפרנסים בצער, ובביתם תשתרר הלהץ והדחק, צרכיהם מרובים, ושכרם קל מסובים, תחת טובתם אתנו להאיר לנו דרך התורה באפלה הננו משיבים להם קכ הרובין, לחם אביונים יאכילום, פת קברי יבשה וגרונרות דרבי צדוק . . . כל בתי שערי התלמודים והמדרשים יודעים נאמנה עד כמה שקדו חכמינו האלהיים לטובתם של מרנן ורבנן, והטילו הובה קדושה על ישראל לפרנס את רבניהם וגדוליהם לתת להם די מחסורם אשר יחסר למו, ולהמציא להם מחיתם ברוח ובכבוד, כדבריהם ז"ל (שבת קי"ד) "איזה תלמוד חכם שבני עירו מצווין לעשות מלאכתו, זה המניח חפצו ועוסק בחפצי שמים" וזה נכלל באמרם (ברכות ל"ח) "העושה רצונו של מקום מלאכתו נעשית ע"י אחרים, ובירושלמי (מעשר שני) "ר"י יהיב מעשר לר"א לא משום דהוי כהן אלא משום דלעי באורייתא" ובמדרש (רבה ותנחומא ראה) "ומה אם רשעים שנמכרו לעבדים בגניבתן אמר הכתוב הענק תעניק, צדיקים עכדי ד' על אחת כמה וכמה" וכן כתב הרמב"ם ז"ל (סוף הל' שמיטה ויובל) "כל איש אשר נדבה רוחו אותו להבדל ולעמוד לפני ה' יזכה לו בעוה"ז ובר המספיק לו כמו שזכה לכהנים ולוים" אשר על כן אמרו (ברכות י"א) המהנה ת"ח כאלו מקריב (יע"ש בדף ס"ג) ובכתובות (ק"ה וק"א) המביא לו דורון כאלו הקריב בכורים וכאלו מדבק בשכינה, ואמרו עוד (ברכות מ"ב) "תיכף לת"ח ברכה" ולהיפך מי שעניו צרות בת"ח ואינו מהנהו גדול עונו מגשוא ואיננו רואה סימן ברכה לעולם (ב"ב ע"ה וסנהדרין צ"ב) "י עוד יאמרו חז"ל (קדושין ע') "כיון שנתמנה אדם פרנס על הצבור אסור בעשיית מלאכה" יען כי הובת הצבור הוא לפרנסו דרך כבוד עד שיתעשר, הלא כה הנידו חכמים (יומא כ"ב ע"ב) "כיון שנתמנה אדם פרנס על הצבור מתעשר" (אדוני אבי מורי הרב הגאון הגדול המפורסם וכו' כמוהר"ר בצלאל זאב שאפראן אבד"ק באקוי שליט"א, בחידושו ל"ש"ס יומא (שם) כתב לומר בזה"ל, יש להביא מכאן מקור נפתח

לפתגם הרגיל בפי העולם בשם מאמר חז"ל "כיון שנתמנה אדם פרנס על הצבור מלמטה נעשה רשע מלמעלה" מאמר זה מובא בספר "בעל הטורים" (פ' במדבר, על הפסוק, ואתה הפקד את הלויים) כתב חז"ל, הפקד ה' במסורה, הכא ואידך הפקד עליו רשע, וזה שאמרו "אין אדם נעשה שומר מלמטה אא"כ נעשה רשע מלמעלה" עכ"ל, (יעוין בשו"ת יעב"ץ ח"ב סי' ע"א מה שכתב בפירוש מאמר זה) פתגם זה הובא גם ב"פירוש הרמב"ם" (לאבות פ"א מ"י, על המשנה, שגא את הרבנות) כתב חז"ל ובבקשת השררה והרבנות יאדעו לו נסיונות בעולם ורעות, כי מפני שיקנאו בו בני אדם ויחלקו עליו יפסיד אמונתו, כמו שאמרו כיון שנתמנה אדם פרנס על הצבור מלמטה נעשה רשע מלמעלה וכו' עכ"ל, הגאון ר"י בערלין (בגליון הש"ס שם) הביא גם הוא לה"בעל הטורים" הנ"ל, וכתב חז"ל, ולא הודיעו איה מקום שאמרו הכי, והיכן גזכר דבר זה בתלמוד בבלי וירושלמי או במדרש עכ"ל, וכפי הנראה, מקור פתגם זה בנוי עליסוד דבריהם (בש"ס יומא כ"ב שם) שאמרו "כיון שנתמנה אדם פרנס על הצבור מתעשר" וראה זה מצאתי כתוב בספר ה"רקנט" ("מובא בס' נחלת בנימין ובס' מעשה רוקח עה"ת פ' ראה) "דבשמים ממעל נכתב הכל בדרך תשר"ק, בסוד תתהפך כחומר חותם, ולמטה נכתב הכל בדרך א-ב ביושר" יעו"ש, אם כן אפוא, אם מכריון בשמי שחק על איש אחד שיהיה "עשר" או כותבים עליו מלמעלה מלת "רשע" ומעתה עולה יפה המאמר "אין אדם נעשה שומר או פרנס מלמטה אא"כ נעשה רשע מלמעלה" כלומר כיון שנתמנה אדם פרנס על הצבור, דרי הוא מתעשר מיד (כמשו"ל ביומא שם) אם כן כותבים מלמעלה שהוא "רשע" ויתהפך כחומר חותם ונעשה "עשר" מלמטה עכ"ל אממור, הגאון שליט"א בחידושו שם ודפדפו"ח) וכן הצטיינו ישראל מאז מעולם לתת כבוד לתורה ללומדיה, להספיק להם די צרכם ולכבדם מהונם בעין יפה עד שיתעשרו למען לא יהיו טרודים בחבילי טרדות הזמניות ועול המסחר

זולתי לתורה ולתעודה יקדשו עתותם ורוח להם לעשות מלאכת ה' בתמים ולב שלם בשמרו באמונה את מהונתם!

(המשך יבוא.)

הנזך העניך שאפראן רב בבאקארעשט.

יא

באור משנה אחת באבות

ר' חנינא בן תרדיון אומר, שנים שיושבין ואין ביניהם דברי תורה הרי זה מושב לצים, שנאמר ובמושב לצים לא ישב, אבל שנים שיושבים ויש ביניהם דברי תורה שכינה שרויה ביניהם, שנאמר אז נדברו יראי ה' ויקעב ה' וישמע וכו': (אבות פ"ג משנה ב').

יש לשאול לאיזה כונה אמר החכם שנים שיושבים, ולא אחד ולא שלשה, הלא י"עטו בו מצות לימוד תורה והגות בה יומם ולילה (יהושע א' ח'). באמר גם ליהוד גם לרבים, ולכן באמת אמרו חז"ל במקום אחד. עשרה שיושבין ועוסקים בתורה שכינה שרויה ביניהם וכו' ומניין שאפילו אחד שנאמר וכו' (אבות שם משנה ו'). גם ידענו שעון בטול תורה הוא ג"כ בין ליהוד בין לרבים, כמאמרם, שכל מי שאינו עוסק בתורה נקרא גזוף (שם פ"ו משנה ב') אמנם יש הרבה מאמרים בדברי חז"ל אשר אין לדעת פתרונם רק אחרי שנחקר ונדע היטב את מהני וכמות המקום והזמן שבהם נאמרו הדברים, וגם זה המאמר הוא אחד מהם, הנה ידוע, כי ר' חנינא בן תרדיון הי בעת צרה ומצוקה עת היתה הרב שלוסה על עם ישראל, על פי מצות הקיסר אמריאנוס, המלך הצורר ההוא צוה שלא יערב איש מבני ישראל את לבו להכות בתורה ולעסוק בחקי ה' או לתת ידו על תלמוד וחוק לסמוך במערכת חכמים, ביצעו בו התורה הוא הוא הציר אשר עליה תמונת קיום האומה הישראלית ואם לא יחזי עוסק בה או ממילא ינתק חוט החיים של עם ישראל ושורש יהודה יכרת. התורה חגרת או שכן שפתו גבון גאלמו הקול קול יעקב לא נשמע כי ידי עשו

רמו, והונף זרוע רשעורע, אולם בכל זאת הוא אז כאלה, אשר מסרו נפשם על קדושת השם, לא פסקו פיהם מגירתא, ונבחר להם מות מחיים בלי דעת ויראת ה' הלא הם, ארזי הלבנון אדירי התורה הנודעים בשם הרוני מלכות אחד מקדושי עליון אשר שמו נפשם בכפם והשליכו חיתם מנגד, היה ר' חנינה בן תרדיון, תסמר שערת ראשנו, וחיל ורעדה יאחזנו, בקראנו מה שאירע לר' חנינה בן תרדיון הלא כה ספרו לנו חז"ל מצאוהו שהי' יושב ועוסק בתורה ומקהיל קהילות ברבים וס"ת מונח לו בחיקו, הביאוהו וכרכוהו בספר תורה והקיפוהו בחבילי זמורות, והציתו בהן את האור, והביאו ספוגין של צמר ושרים במים והניחום על לבו כדי שלא תצא נשמתו מהרה (עבודה זרה י"ח א'). ומעתה נבין דבריו במשנה דידן, הוא היה רוצה להלהיב את לבות בני דורו ואנשי גילו, לחזק ידים רפות, ולאמץ ברכים כושלות למען לא יחדלו ממלאכת שמים, וידרשו בתורה בדברי אלקים חיים ומורא לא יעלה על ראשם, לכן אמר אם גם בתי המדרש נגעלו, ובית הועד סוגר, בכל מקום אשר ישבו שנים תפצה שפתם דברי תורה אלקים חיים, ושכינה שרויה ביניהם, אבל אם אין ביניהם דברי תורה מיראת השוד והשבר, אז יראתם תהי כסלתם, ומושבם תהיה מושב לצים:

נתן שמואל ישראל אויטש שוכן במערנאוויטש.

אל הכוראים

כאשר אני מגיש להו"ל בקרוב ספר "יקרא דחיי" שבו נרשמו רשומת גאונים וצדיקים יותר משני אלפים יום לידתם ויום פטירתם מלוקט מספרים וממספרים אשר אין לספק באמותתם, ויען שבימי המהפכה הגדולה שהיתה בעולם בשנים הקדמוניות נעדרו מאתנו ל"ע הרבה גאוני וצדיקי ארץ, לזאת אבקש מהקוראים הנכבדים להודיעני בדיוק את אשר נודע להם בענין הזה ואציג את שמם למזכרת עולם.

העורך.

י"ב

(המשך מחוברת תמוז אות א')

(ז) אמנם כן, רבא בבבלי סנהדרין ק"ב: מפרש האבעיא לענין שיער נשים צדקניות, דהיינו בפאה נכרית, ופריך, היכי דמי, אי מחובר בגופה כגופה דמיוכו, ופירש"י ד"ה כגופה וז"ל, וכשם שאין שורפין מלבושין שעליהן שהרי צדקניות הן, כך אין שורפין אותו גדיל עכ"ל, ולכאורה נראה דרש"י ז"ל סותר דברי עצמו, דהרי בערכין ז': ד"ה שער, כ' דק"ל צדיקים שבתוכה יוצאים ממנה ערומים וכל ממונם נשרף וכו' ע"ש, ומשמע להדיא דגם מלבושין שעליהן שורפין, ולכאורה י"ל דהסברא נותנת דהצדיקים יוצאים בלבושיהם, מטעם דגדול כבוד הבריות שדוחה את ל"ת שבתורה, כברכות י"ט: ובכ"ד, ואין כך משוקין ומתועב לפני המקום יותר ממי שמהלך בשוק ערום, כיבמות ס"ג: ובשבת ע"ז: אמר"י, לבושה לא בושה, ופירש"י ז"ל לבושה חלוק עליון שקוראין שרוק, לא בושה, למנוע הבושה שמכסה כל החלוקים התחתונים וכו', עכ"ל, ובב"ב ט', אר"ה בודקין למוזנות ואין בודקין לכסות וכו', אב"א סברא, האי קא מבוי והאי לא קא מ"ז ע"ש, ועי' בירושלמי פ"ח דפאה ה"ה דאיכא מ"ד דס"ל אף גכסות אין מדקדקין, מפני בריתו של אברהם אבינו, והאי מ"ד פתר להברייתא דדוקא לכסותו שלא יהא ערום, אבל לכסותו לפי כבודו בעינן שיהי' מכירין אותו ע"ש, ובסנהדרין מ"ה, אמר"י בטעמא דחכמים ס"ל אין האשה נסקלת ערומה, משום דבזיונו דאיגוש עדיפי ל"י טפי מניהא דגופיה ע"ש, ומה"ט קרי ר' יוחנן למאניה מכבודות, כשבת קי"ג: וסנהדרין צ"ד, ע"ש בפירש"י ד"ה ה"ג, אולם ז"א, דהרי כברכות י"ט: אמר"י בהדיא דרך בלאו, דלא תסור, אמר"י דגדול כבוד הבריות שדוחה ל"ת, אבל באיסור לאו המפורש בתורה אינו נדחה מפני כבוד הבריות, כר"י אמר רב שם, המוציא כלאים בבגדו פשטו אפי' בשוק, מ"ט, אין חכמה ואין תבונה ואין עצה לגנדיה.

ואע"ג דברכות כ'. מסיק בגמ' דשוא"ת שאני ע"ש, ועיין תוס' שבועות ל': ד"ה אבל, שכ' דבגנאי גדול שוא"ת שרי ע"ש, מ"מ בלבושי הצדיקים שבעיה"ג הוי כעוברים בקום ועשה, על לאו המפורש בתורה "ולא ידבק בידך מאומה" דומיא דלבוש כלאים שקוראו בגמ' קום ועשה, אף שכבר נתלבש בו, מה שאינו פושט והולך בו מקרי קום ועשה, עיין פירש"י ברכות כ'. ד"ה שאו"ת, ובתוס' מכות כ"א: ד"ה ואפילו, וכ"כ בהדיא בשו"ת נו"ב חאו"ח סי' ל"ה, באד"ה והנה לכאורה ע"ש, ועיין במל"מ על הרמב"ם פ"ג מהל' ביאת המקדש הכ"א, באמצע דבריו שם, כ' וז"ל, אשר על כן נראה דאליבא דהתוס' כל שתחלת הדבר הי' ע"י מעשה, אף שהי' בהיתר, חשיב כמעשה, אם נעשה איסור אח"כ בלתי מעשה וכו', עש"ה, וז"ש לפלפל בזה בדברי הס' משנת חכמים ריש הל' יסוה"ת, בצפנת פענח שם אות ט"ז ע"ש, וברמ"א יו"ד סי' שע"ב סעי' א' ובפתח"ת אות ד' ע"ש, והבין) וגם בל"ז הרמב"ם ז"ל בפ"י מהל' כלאים הכ"ט פסק בפשיטות שאין כבוד הבריות דוחה איסור ל"ת המפורש בתורה עכ"ל, ואינו מחלק כלל בין שאו"ת, לקו"ע, (ומצאתי בצל"ח על ברכות כ'. שהעיר על הרמב"ם עש"ה, ובחידושי הארכתי ליישב דעת הרמב"ם ז"ל, ולא עת האסף פה.)

עוד יש להעיר, כיון שבעיה"ג כתיב הַחֶרֶם אותה וגו', ולא ידבק בידך מאומה מן החרם וכיון שהתורה הקדושה החרימה כל מה שבתוכה, א"כ הרי זה כאלו החרים כל נכסיו, דקיי"ל דלוקחין כל מה שיש לו אפי' בגדיו, כמו שפסק הרמב"ם בהל' ערכין וחרמין פ"ו ה"ג, ומצינו דבגדים איקרי נכסי' כב"ב ק"י, דגלימא איקרי נכסי' ע"ש, וכ"פ הרמב"ם בפ"א מהל' זכיה ומתנה הט"ו, ובטוש"ע הו"מ סי' רמ"ח סעי' י"א ע"ש, ועפ"י ה"ה בעיה"ג, כיון דתנן בסנהדרין קי"א: דנכסי צדיקים שבתוכה אובדין, גם הבגדים בכלל נכסים הן, וא"כ הדק"ל על פירש"י בסנהדרין קי"ב, שכ' בפשיטות שאין שורפין מלבושי הצדיקים שבעיה"ג?

(ח) ולפענ"ד נ"ל ליישב דעת רש"י ז"ל בסנהדרין, דס"ל דאין שורפין מלבושי הצדיקים שבעיה"נ, דהנה בסנהדרין קי"ב, (לפני האבעיא דשער נשים צדקניות הנ"ל) איתא, ת"ר וכו', וואת כל אשר בה" לרבות נכסי צדיקים שבתוכה וכו', אר"ש מפני מה אמרה תורה נכסי צדיקים שבתוכה יאבדו, מי גרם להם שידורו בתוכם ממונם, לפיכך ממונם אבד, ופירש"י ד"ה אר"ש, וז"ל, בכל דוכתי דרש ר"ש טעמא דקרא עכ"ל, ומלשון רש"י משמע, דרבנן דלא דרשו טעמא דקרא, כסנהדרין כ"א. וקידושין ס"ח: ועוד בכ"ד, לא שמיע להו, כלומר לא סבירא להו דרשא זו, אבל בתוסיו"ט פ"י דסנהדרין מ"ה ד"ה אובדיו, כ"י דנ"ל כיון דלענין דין לא נפ"מ מידי נתנה תורה לדרוש טעמים עכ"ל. ובתוס' חדשים שם כ' נפ"מ בד"ז, ובסוף דבריו דחה הנפ"מ ע"ש ותבין, ולפענ"ד איכא נפ"מ גדולה בד"ה דלר"ש דדרש טעמא דקרא, מלבושי הצדיקים מותרין, דהא עיקר טעמי' דממונם אבד, הוא משום דמי גרם להם שידורו בתוכם ממונם כאמור, וטעם זה לא שייך כלל במלבושים, דהא המלבושים ודאי לא גרמו להם שידורו בתוכה, דהרי גם אם הי' דרים במקום אחר הי' מוכרחים ללבוש לכסות ערומתם, וע"כ ודאי דס"ל לר"ש דמלבושי הצדיקים אינן נשרפין (וכן מוכח בירושלמי פ"י דסנהדרין ה"ח, דשם איתא ג"כ טעמא דר"ש, ואר"ל, מוכיח בדבר לוט, שלא ישב בסדום אלא מפני ממונו, אף הוא יצא וידיו על ראשו וכו' דייך שאת ממלט את נפשך, ובמד"ר סדר וירא סי' י"א אמרו שהי' רוצה לברור כסף וזהב וכיו"ב, ולא הניחוהו המלאכים ע"ש, ומשמע דמלבושיו הניחוהו) משא"כ לת"ק, גזירת הכתוב הוא דנכסי הצדיקים שבתוכה אובדיו, ובגדים בכלל נכסים הם כאמור, ועפ"ז א"ש פירש"י ז"ל דס"ל בסנהדרין דמלבושי הצדיקים אין נשרפין משום דבסנהדרין קאי לשיטת ר"ש דדרש טעמא דקרא, ולשיטתו מלבושי הצדיקים אין נשרפין, מטעם דהמלבושים פשיטא דלא גרמו להם שידורו

בעיה"נ, משא"ב בערכין ז': קאי לדידן, דקיי"ל דלא דרשינן טעמא דקרא, כמו שפסק הרמב"ם בפ"ג מהל' מלוה ולוה ה"א (ע"ש בלח"מ מש"כ בזה, ובכ"מ פ"ד מהל' עכו"ם ה"ד, ונתוסיו"ט פ"ב דיבמות מ"ה, ונתוסיו"ט מ"ז פ"ג דפרה, ובמכשירין פ"ו מ"ד ע"ש) ומש"ה שפיר פירש"י שם בערכין ז': דהצדיקים יוצאים מעיה"נ ערומים, מגזיה"כ ואת כל אשר בה" לרבות נכסי הצדיקים שבתוכה, דבגדים בכלל נכסים הם, כאמור.

(המשך יבא.)

בצלאל ואב שאפראן אבד"ה באמוי והגליל.

י"ג

הושע י"ה, שובה ישראל עד ד' אלקיך כי כשלת בעונך, קחו עמכם דברים ושובו אל ה', אמרו אליו כל תשא עון וקח טוב, ונשלמה פרים שפתינו, והדקדוקים רבו מה עה, ובמדרש אי' עד אל תקרא עד אלא עד ה' אלקיך, ופלא, ובילקוט א"ל הקב"ה לרעה נעשיתי לכם עד וכו' ולטובה איני נעשה לכם עד, הוי שובה ישראל עד וגו' וכו' עיי"ש, ומה זה דברים, גם ונשלמה פרים, אכן י"ל בהקדם הש"ס יומא פ"ו ע"ב, עבר אדם עבירה פעם א' וב' וגו' מוחלין לה ד' אין מוחלין לה שנאמר כה אמר ה' על ג' פשעי ישראל ועל ארבעה לא אשיבנה על מכרם בכסף וגו' ואומר הן כל אלה יפעל אל פעמים שלש עם גבר, מאי ואומר, וכ"ת הנ"מ בציבור אבל ביחיד לא, ת"ש הן כל אלה וגו' ע"כ עיי"ש, ומשולל הבנה כחידה סתימה, דמדוע דוקא על ג' נמחלו וכל המאמר אין לו שחר, אכן אי' במדרש פליאה פ' בלק, אוי מי יורה משמו אל הה"ד וכלחת לעוני כי רב הוא ע"כ, ובחבורי בית אלי' על התורה הארכתני בזה בפ' בלק, והקדמונים פירשו דבב"ק ע"ה ע"א מורה בקנס ואח"כ באו עדים רב אמר פטור ושמואל מחייב ע"ש, (גם בדף ס"ד ע"ב וברמב"ם פ"ג מגניבה ואבירה ה"ט) והנה כל אדם נעודו בעוה"ז בכל יום מפשפש במעשיו ואומר

עליו דברי וידוי וכאשר יבוא לעולם העליון שוב יעידון ויגידון
עליו כל החובות מעוה"י והוי א"ח"כ באו עדים ולרב פטור אבל
לשמואל חייב, וזה שאמר אוי מי יחיה משמוראל היינו משמואל
זו"א הה"ד וסלחת לעוני כי ר"ב הוא שאני פוסק כרב דפטור
עכדפח"ח, אכן כשאני לעצמי אחקור בזה דכ"ז אי"נ דהאדם המתודה
בעוה"ז יש לו דין מודה בקנס, והנה בב"ק ט"ו ע"א ט"ז ע"ב, תם
משלם חצי נזק, ומועד נזק שלם ע"ש, ובדף כ"ז ע"א מ"ח ע"ב, והנה
נזק שלם הוי ממון, אבל פלגא נזקא יעו"ש בב"ק ט"ו ע"א וכתובות
מ"א ע"א דר"ה בדרי"י אמר קנסא עיי"ש ובסנהדרין ג' ע"א ושבועות
ל"ג ע"א, והנה בב"ב כ"ה ע"א אימא שור המועד עד נגיחה רביעית
לא מחייב רק חצי נזק יעו"ש בפירוש יבם בב"ק פ' שור שנגח
דו"ה, וא"כ בג' נגיחות ראשונות הול עוד דין תם, וחייב רק חצי
נזק, דהו"ל קנסא, והנה בתוספת יוה"כ פ"ט יומא ה"ל עלה וגסתפק
אם הנך ג' עבירות דמוחלין היינו שעשה ג' עבירות שונות, או ד
עבירה א' ג"פ ע"ש ? ובס' אי"י היום הוכיח במישור דעשה חטא א'
ג' פעמים ע"ש וכ"כ א"י ודו"ו המהרש"א בח"א שם (וזה דלא כבינה
לעתים דרוש י"ב) ובחבורי קול אלי' ת"א דרוש ז' הארכתני בזה פלפול
גשגב ע"ד המל"מ פ"ג מגניבת ה"ח ובת"י השע"מ פ"ה מעבדים ה"ז
יעו"ש וכאן אמ"ל, והנה בסוטה ד' ע"ב כל מי שיש בו נסות הרוח
כאילו בא על כל העריות, כתיב הכא תועבת ד' כל גבה לב, וכתוב
התם כי את כל התועבות האל וגו' עיי"ש, ופלא ? ובחבורי דברי אלי'
על הש"ס בארתי עפימש"ש ה' ע"א ת"ח מותר שמיני בשמינית,
ארנב"י לא מינה וזא מקצתה וכ"י כל גבה לב עיי"ש, ובס' הגן ודרך
משה ליום י"ג הביא בשם הגאון ר' אברהם ברודא ז"ל דפליגי בפירוש
"כל"אי הוי כולו או אפילו מקצתו עיי"ש (עי' מנחות נו' ע"ב, וחכמים
פ"ב ע"א, וסוכה כ"ז ע"ב, ובבב"ק בש"ס ובתוס') והנה בפ' עריות
נאמר בתוה"ק אל תטמאו "בכל אלה" ובע"כ גם באחת מעריות
עיי' סנהדרין פ"א ע"א, וזהו כל המתנאה מפרש כל גבה לב, כולו ולא

מקצתו, כאילו בא על כל העריות כולן, כאלו מפרש "בכל" ואלה הנ"ל דלא יחוייב כ"א בבואו על כל העריות כוכן לא על א' מהן ודו"ק, והארכתיו בזה בדרוש לס'ת בליל שמחת תורה התרפ"ד בביהמ"ד קובע עתים להורה פה"ק אשפצין, והנה גבי תשובה מצינו ג"כ בתהלים ק"ל ממעמקים, והוא יפדה את ישראל "מכל" עונותיו, וא"כ אם נפרש כל כולו, ה"נ הפירוש שגם אם עשה העבירה מאה פעמים הקב"ה מוחל, אבל לפי"ז "כל" תשא עון הנ"ל בפסוק שובה, מוכרת ג"כ לומר דרך אם כל ישראל יעשו תשובה ולא ביחיד שעשה תשובה כמוכן, וזה י"ל בכוונת חז"ל ביומא פ"ו, אדם עבר עבירה פעם א' ב' ג' מוחלין לו, כמ"ש על ג' פשעי ישראל, היינו דעד נגיחה ד' לא הוי רק תם, דמשלם חצי נזק, דהוי קנסא, והו"ל מודה בקנס ואח"כ באו עדים דפטור, אבל רביעית אין מוחלין, ועל ארבעה לא אשיבנה על מכרם "בכסף" וגו', דפעם ד' הו"ל מועד דמשלם נזק שלם דהו"ל ממונא ולא קנס, ולא הוי מודה בקנס, ואומר הן כל אלה וגו', ופריך מאי ואומר (דבכ"מ הסיוע השני הוא למעליותא מהא', עי' גם חכ"ש לאא"ז הרש"ל בקידושין ב' ע"ב לתוד"ה, א"נ)? ומשני וכו'ת הנ"מ בצבור דפירוש כל תשא עון הוי רק אם כל הצבור עושים תשובה ולא ביחיד, משום "דכל" הוי כולו, וא"כ והוא יפדה את ישראל "מכל" עונותיו הו"ל ג"כ כולם אפי' בעשותו מאה פעמים מוחלין לו, לז"א ואומר הן "כל" אלה, היינו אל תטמאו "בכל" אלה דעריות, יפעל על פעמים שלש עם גבר, דמהתם ילפינן "דכל" היינו מקצת ולא כולו, וא"כ זה יפעל דלא יהי' נמחל רק ג' פעמים, "מכל" עונותיו לא הוי כולם ודו"ק, והנה רש"י ז"ל כתב בהושע י"ד פ' כי כשלת בעונך, באו מכשילים בעד עונך עי"ש ואין לו שחר, וראיתי בספר חדושי אגדות לאא"ז הגה"ק ציס"ע הר' שמרי' זצוק"ל אבד"ק מאסט גדול לפרש בהקדם ד' החסד לאברהם להגה"ק ר"א אזולאי ז"ל מעיין ד', עין יעקב "נהר ל"ח בסוד הוידו", דמי שעשה עבירה בשגגה ג' פעמים נעשה עון מזיד, וצריכה מתילה וכו' עי"ש וזהו כוונת רש"י ז"ל באו מכשילים שעשו הרבה

שגנות היינו ג' פעמים, בעד "עונך" שנעשה כבר עון, ומתורץ בזה קו
הש"ס האי עון מזיד הוא וקרי לי' מבשול עכ"ד אא"ו הקדוש ז"ל
ודפח"ה, והנה בב"ק ע"ה ע"א אמר רב שם, דהגם דמודה בקנס
ואח"כ באו עדים פטור מ"מ אי מודה מחמת ביעתותא דעדים, דיודע
שעדים עתידין לבוא חייב לרשב"א שם ע"ש, והנה בנ"ד כל העד
הוא הקב"ה כביכול, וכבאבות פ"ה מכ"ב הוא העד הוא הדיין, אבל
כבר אמרו בר"ה י"ז ע"א ובערכין ח' ע"ב דהקב"ה ורב חסד מטה
כלפי חסד, נושא עון וכו' עיי"ש, וזש"א בילקוט הג"ל לטובה אינו
נעשה לכם עד, הלא מאתו יתברך לא תצא הרעות, ובמדרש נאמר
עוד, והתודה עליו את כל עונתם, זו עון תם ע"ב ופלא, ובארזי ג"כ ע"ד
הנ"ל דלא ימתין להתודות עד שיעשה פעם ד' רק באופן שיהי' תם
וקנסא והו"ל מודה בקנס וכו' ודו"ק, והנה וידוי נקרא ברמב"ם וידוי
דברים" ובתרגום אונקלוס והתודה, ויכפר עלוהי באשתעות מוליא
ע"ש, והנה כבר ידוע ד' היד מלאכי הספרדי דבכ"מ שאמרו אל תקרא
מפרשינן הקרי גם הכתיב, עיי"ש, וזהו (שובה ישראל עד עד ה' אלקיך,
כי "כשלת בעונך") עי' רמב"ם פ"ב מתשובה ה"ב ויעיד עליו הוידע
תעלומות וכו' ובספר בני יששכר לחדש תשרי מאמר ד' אוס"ה
והיינו כי תוכל לשוב אפי' עד שיעיד עליך הקב"ה הוא העד וכו'
כי באו מכשילים בעד עונך, שכבר נעשה מהשוגג מזיד, וא"כ כודאי
כבר עברת החטא ג' פעמים, ועכ"ז יהי' נמחל לך, ובאיזה אופן (קחו
עמכם דברים) היינו וידוי "דברים", דעד פעם ד' הו"ל תם ומודה
בקנס (ושובו אל ד') ואזי בעת תשיבו בעולם העליון ליתן דין
וחשבון לפני הקב"ה ויבאו העדים (אמרו אליו "כל" תשא "עון") ואל
תתיראו שמא יפורש דההכרח שכל ישראל יעשו תשובה ביחד אתם
אל הפחדו מזה, שהרי שיטתכם גם והתודה עליו את "כל" עונותם,
רק עון "תם" ופירוש "כל" היינו מקצתו, וכמ"ש ר"מ ביומא פ"ו ע"ב
אפי' יחיד ששב ועשה תשובה מוחלין לכל העולם כולו עיי"ש (וקח

מ"ב") היינו תאמרו להקב"ה הוידוי שלנו אינו מחמת ביעתותא דעדים שהרי אנו יודעים שאתה געשה עד לטובה ואין כאן ביעתותא (ונשלמה פרים שפתינו) היינו הנם שבב"ק כ"ו ע"א ג' ע"ב וסנהדרין ע"ב ע"א אדם מועד לעולם ע"ש אבל אנחנו מבקשים שיהי לנו בזה דין פרים דעד נגיחה ד' הוי תם, ומודה בקנס ואח"כ באו עדים פטור ודו"ק.

הק' אלי' ראזען חופ"ס אשפצין.

יד

בהקבוצי אפרים שנה ד' חוכרת א' סימן ה' בקש הרב הנכבד המורה ודאין בעיר פאדולוי מו"ה אלי' ראזענטאל שליט"א מאת הקוראים היודעים בזה הענין איך יהיה הדין מהמובא במשנה פ"ז דמס' דמאי אם יהיו שלשה כלכלות של טבל והתורם אמר מעשר של עשרים בשלשים ושל שלשים בחמשים ושל חמשים בעשרים איך עליו לתרום מכל כלכלה שלא יהיה מן הפטיר על החיוב. והנני בזה למשמעתו לפתור לו שאלתו בעזר החונן לאדם דעת הנם כי לא באתי לחכמת לב, ולא מכל קבל די רוח יתירא בו, אכן רוח הוא בנשמת שדי להבין: ובחרתי במספרים יותר גדולים מהמוצע בשאלה, כדי שלא נצטרך לחשוב בשברי שברים, אבל לענין התרת השאלה אין ג"מ בזה, ונוכל לתת במקומם אינו מספרים שנרצה: ולפי המשל שלפנינו עליו ליתן משל עשרים, מעשר על כלכלת השלשים סך $2\frac{54}{73}$, סאין או קבין ומן כלכלת השלשים על החמשים עליו ליתן $5\frac{25}{73}$, ומשל החמשים על העשרים (היינו על מה שנשתיר בכלכלת העשרים אחרי הפרשת המעשר על השלשים וכן בבולם כמובן) עליו ליתן $1\frac{67}{73}$. הבחינה: הנה בכך שלשת הכלכלות יחד נמצא במשל שנפנינו סך מאה סאין וא"כ סך שלשת המעשרות שהפריש יהיו בע"כ עשרה סאין, וכן הוא באמת אם נחבר $2\frac{54}{73}$ עם $5\frac{25}{73}$ עם $1\frac{67}{73}$ יעלה 10 שלמים;

והנה כשהפריש מן העשרים על השלשים $2\frac{54}{73}$ נשאר בכלכלת העשרים טבל $17\frac{19}{73}$ וע"ז הפריש אח"כ מכלכלת החמשים $1\frac{67}{73}$ הוא חלק תשיעי, וכן כשהפריש מן השלשים על הזמשים $5\frac{25}{73}$ נשאר בכלכלה טבל $24\frac{48}{73}$ וע"ז הפריש מן העשרים $2\frac{54}{73}$ חלק תשיעי וכן מהחמשים על העשרים הפריש $1\frac{67}{73}$ נשאר $48\frac{6}{73}$ וע"ז הפריש מהשלשים $5\frac{25}{73}$ ואם תכפיל זה על 9 יהיה מכללן להנשאר.

מובן שאם יהיו מדות הכלכלות משונות מכפי שנתתי במשל צריך לתת מעשרות אחרים מכפי הנ"ל, אך נוכל גם בזה ליתן כלל כולל בכל שלשה כלכלות באיזו מדות שתהיו כמו שמצאנו כלל בב' כלכלות, וזה הוא :

אם נכנה שלשת הכלכלות באופניות : א. ב. ג. שא' יורה על הכלכלה היותר קטנה וב' על האמצעית, וב' על הגדולה, וסך המעשר שעליו להפריש מכל אחת נכנה בשם ק. ר. ש. היינו "ק" מן הקטנה, "ר" מהאמצעית, "ש" מהגדולה וסך המעשר מכל ג' הכלכלות יחד נכנה באות מ' (ר"ת מעשר) יהיה :

ק שוה 8 פעם $\frac{36}{73}$ מ. (זה צריך לקרות ב' חסר ג' מחובר עם מ' מחולק על 73, שהסך שכתוב על הקו צריך לחלקו על מה שכתוב תחת הקו). ר' שוה $8\frac{36}{73}$ מ. ש' $8\frac{36}{73}$ מ. עד"מ בשאלת הרב ראזענטהאל יורה א. ב. ג. על 10, 20, 30 מ. על 6, ויהי המעשר מן 10 על 20 שוה, ק' שוה אל 8 פעם 20 חסר 6 אל $1\frac{36}{73}$ ומן 20 על 30 שוה אל, ר' שוה אל 8 פעמים 30--10 עם 6 מחולק על 73 היינו $2\frac{36}{73}$ אל 3 ש' שוה אל 8 פעמים 10 חסר 20 עם 6 מחולק על 73 היינו $6\frac{66}{73}$ וכן נמצא בכל האופנים שגזיין טכום של שלשת הכלכלות, ויש פה שאלות שונות, באופנים שונים, אפס כל זה מבואר למדי ע"פ האלגעברא ואין מקומו פה, ולבאר סבת החלוקה עם 73 אין פה

המקום כי יאריכו הדברים וסוף סוף אינו ענין בקובץ רבני, ורק לבאר ענין המשנה באנו בזה להלכה.

ברגשי יקר וכבוד יצחק מעלער הרב דפה באלגנד.

במאמרי סימן ב' נזדקרו איזו טעותי הדפוס קטנים אבל מכבידים הבנת הענין: בשורה ששית מהתחלת המאמר כתוב שם "עליל לגרוע" צ"ל עלינו לגרוע, להלן שורה יו"ד "שמדי" צ"ל למדי ומעל"ד בראש העמוד "יבונה" צ"ל תבונה, שם באמצע העמוד "למעשרם" צ"ל "ומעשרם", והכונה הוא "מעשר שלהם".

יצחק מעלער רב בבאלגנד.

טו

בסוכה ל' הקשו התוס' ל"ל קרא דאין יוצאין במצה של טבל תיפוק ל' דהוי מצהבב"ע, ונראה לי עפ"י מה שהקשה אבי מורי הרב הגה"צ שליט"א, אמאי חשוב מצהבב"ע הא יכול לצאת במצה של טבל ע"י טע"כ דהא בש"א טע"כ ל"ד כשיטת רש"י חולין צ"ח משום דהוי ב' כתובים או ג' כתובים, ועיין בתוס' פסחים מ"ה דדרשינן כל לגבי חמץ לטע"כ, א"כ וודאי גם במצה טע"כ דאורייתא דהא אתקש מצה לחמץ וכל שישנו בבל תאכל חמץ ישנו בקום אכול מצה, ויוצאין במצה לחודא ע"י טע"כ אבל לאיסור טבל טע"כ ל"ד, ותי' דיש לומר מנו דהוי טעם לענין מצה מצוה הוי טעם גם לאיסור טבל ושפיר חשוב מצהבב"ע, ומתו' בזה קו' הגאון ר' יהונתן ז"ל על הירושלמי מובא בתוס' קדושין ל"ח, ע"כ דברי אבי מורי הרהגה"צ שליט"א.

והנה באמת הקשה הגאון בעל שאנ"א על קו' התוס' הנ"ל נימא עשה דוחה ל"ת ואמאי חשוב מצהבב"ע ותי' משום דטבל ענשו מיתה בידי שמים ואין עשה דול"ת שענשו בידי שמים והנה כפי' שכתב הגאון מרן יצחק שמעלקיש זצ"ל בשו"ת בית יצחק לאו"ח בסוף סי' פ"ח דאין לחייב מיתה ע"י הסברא דמנו הדק"ל הלא יוכל לקיים

המ"ע ע"י טע"כ גלא חש"ב מצהב"ע, ואין לימר דהוי עבירה מטעם
מנו ז"א א"כ שוב קשה קו' השג"א דנימא עשה דוחה ל"ת דהא בכה"ג
דליכא איסור אלא מכח מנו ליכא חיוב מיתה ושפיר שייד עשה
דוחה ל"ת, ומש"ה צריך קרא ודו"ק.

הק' יצחה אייזיק אייכענשטיין בן הרב הגאבד"ל זאהאפאנע.

מ"ז

בקידושין דף ב' ע"ב תוס' ד"ה אי תני קונה, הקשה הא לקמן
בפ"ב תני האיש מקדש דמשמע בע"כ, ונראה לתרץ דהנה הקשה
העצמות יוסף הכא איירינן דלא מהני בע"כ הא בב"ב איירינן תלויה
וקדש קידושין קידושין, ונראה לתרץ דהנה המפורשים ג"כ הקשו
האיך אמרינן תלויה וקדש מהני הא קיי"ל תלויה ויהיב לא מהני ובקידושין
הא אשה שוה יותר מן הפרוטה א"כ הוי תלויה ויהיב ולא מהני, ונראה
לתרץ דהנה אמרינן לקמן דאי אמר לאשה הרי את מקודשת להצי'
מהני משום דפשטה קדושי בכולו כמו נבי הקדש דאי אמר רגל של
בהמה זו הקדש הוי כולה הקדש וקדושין נמי לשון הקדש ומבעיא
בגמרא דאי אמר חצי"ך בפרוטה וחצי"ך בפרוטה מאי והקשה בתוס'
נמי פשטה קדושי בכולו, ותירצו דאי הוי אמר לשון קדושין ה"נ דהוי
כהקדש ופשטה בכולו אבל הכא מיירי דלא אמר לשון קדושין, ולפי"ז
ניחא קו' הנ"ל באמת באשה נמי הוי תלויה ויהיב אלא כיון דעל דף
פרוטה חל, שוב אמרינן פשטה קדושי על כולה, ולפי"ז ניחא נמי קו'
העצמות יוסף הנ"ל דבשלמא התם דקתני תלויה וקדש א"כ הוי לשון
קדושין ושפיר מהני משום דפשטה בכולו אבל הכי הוי לשון קנין
דקתני האשה ניקנת ולא מהני בע"כ משום דהוי תלויה ויהיב כנ"ל,
ולפי"ז ניחא קושי' תוס' בשלמא לקמן קתני האיש מקדש לשון
קדושין ושפיר מהני בע"כ אבל הכא תני לשון קנין ולא מהני בע"כ
משום דהוי תלויה ויהיב.

שמעון דן יוסטוביץ, לאדו.

21

סנסן נאה ששמעתי מב"ק אאמור עטרת ראשי הרב הנאון
הצדיק שר התורה בקש"ת מו"ה שמואל הלוי מאדלינגער שליט"א
מסאמבור החופ"ק לנוב בעהמ"ח שות דברי שמואל וש"ס במס'
פסחים ד' ע"ח ע"ב איתא גמא הנשר אעפ"י שחלב קיים אינו זורק
את הדם אר"ג אמר רב אם זרק הורצה וכו' עיי' ש ומשה לי לפי"מ
שכתב רש"י בזבחים ד' ע"ג ע"ב דאיתא שם אמר רבא כיון דאמרו
רבנן לא נקריב לא הורצה אפי' נדיעבד ופירש רש"י ז"ל שם מטעם
דחוי כיון דאמרו רבנן לכתחילה אין להקריב הוי דחוי א"כ קשה
אמאי אם זרק הורצה הא אידחו תלי' כיון דלכתחילה אסור נקרא
דחוי ובמדרשים קי"ל יש דחוי. ונראה לי לתרין לפי"מ שהעלה
הריטב"א בסוכה ד' ל"א הביאו הפמ"ג בהלכות סוכה סימן תרמ"ו
במשבצות זהב הכי דבדיעבד כשר לא שייך פסול דחוי וכן הוא
גם בחדושי הרשב"א במס' סוכה שכתב שם גבי לולב של ע"ז לא
יסול ואם נטל כשר כתב שם הרשב"א אמאי אם נטל כשר תיפוק
לי' דפסול משום דהוי דחוי וכתב שם ג"כ דהיכי דבדיעבד פסול
שייך דחוי אבל היכי דבדיעבד כשר לא שייך דחוי. ולכאורה מדברי
רש"י הנ"ל מוכח אף היכי דבדיעבד כשר שייך ג"כ פסול דחוי וע"כ
מוכרחים לומר דסברת הריטב"א הוא לפי"מ שכתב התוס' במס'
קדושין ד' ס"ה דאע"ג דאסור לנרש גנטי ישן לכתחילה כיון דבדיעבד
כשר הוי שפיר בידו וכן הוא בתוס' במס' סוכה דף ל"ב אע"פ שאסור
למעט ביו"ט עכ"ז מיקרי בידו למעט ובתשובה לחכם אחד הבאתי
ראיה מש"ס קדושין דף ס"ה דפריך שם הרי בידו להשיאה לממזר
הרי חזינן דאף באיסור דאורייתא מיקרי בידו מכש"כ דהיכי דהוי
רק איסור דרבנן ואין כאן מקום להאריך יותר ודו"ק. ע"כ זה הוא
סברת הריטב"א ולפי"מ דקי"ל במ"ז זבחים ל"ד ברב אשי דאף כל

שבידו לא מיקרי דיתו א"כ זה הוא סברת הרשב"א והריטב"א היינו היכא דבדיעבד כשר לא הוי דיתו משום דהוי בידו אף דהוי במקום איסור מ"מ הם סברו דאף במקום איסור מיקרי בידו משא"כ דברי רש"י במס' זבחים דף ע"ג דאזיל שם הש"ס אליבא דרבא דהוא סבר דאף שבידו מיקרי ג"כ דיתו כדברי הש"ס זבחים ל"ד הנ"ל וכן שפיר כתב רש"י לשיטתו דאף היכי דבדיעבד מותר הוי דחוי כיון דלכתחילה אסור לפי"ז ממילא לא קשה קושיות דנ"ל דכאן קי"ל אליבא דרב אשי דמאי דאמר רב גידל גס זרק הורצה הוא אליבא דרב אשי דכל שבידו לא הוי דחוי משה אם זרק הורצה משום דכל היכי דבדיעבד כשר לא אמריון דחוי כדברי הרשב"א והריטב"א הנ"ל ודוק.

חיים דוב הלוי באדלינגער

בהגאון הצדיק מוה"ר ש' שליס"א מסאמבאר פה לבוב.

י"ח

למרנן ורבנן

(המשך מחוברת תמוז אות ו')

הנה נא ידענו שכבר דתירו פרושים, חכמי הרשים, שכל מי שתורתו אומנתו הורצה ליהנות באלישע הרשות נתונה לו לקבל דורונות (ברכות י' ע"ב, כבודות קיה ע"ב) הלא כה דברי הראב"ע (ביסוד מורא סוף שער עשירי) ראוי שיתן לו כפי מסת ידו וזהו הראיון, וסוף דבר אליהו איש גלקימה אלישע יוכיחו (ש"א ט' ומ"א י') שאו נא עיניכם וראו גם כן בפסקי מהר"מ רקנטי (סי' ס"ו) היודע השם צריך שלא יחנה מאחרים כלום כמבאר בירושלמי (יומא פ"ג ה"ז) ודוקא בתורת צדקה אבל דורון דרך כבוד שרי יעוי"ש, ויש להביא קצת ראיה להיתר כמ"ש (ב"מ ע"ה) ת"ת מותרים להלוות זא"ז ברבית דמתנה יתבו אהרדי (יעוין ח"לן קל"ג) ואף שכתב הרמ"א (ביו"ד סי' רמ"ז כ"א) שאין לאדם לקבל מתנות זולתי פרס מן

הצבור והספקה קבועה (יעו"ש ובחו"מ סי' רמ"ט ס"ה) הנה לא כן נראה ממ"ש "הכסף משנה" (פ"ג מהל' ת"ת) וכו' מהרש"ל (ביש"ש חולין פא"ט סי' ט') שהרי לא כתב ואזהב מתנות ימות יעו"ש, ויש להוכיח במישור שאדם חשוב אינו בכלל שונא מתנות יחיה, כמ"ש (קדושין ז') באשה שנתנה פרומה לאדם חשוב דה"ל כאלו נתן לה הוא (יעוין מגילה כ"ח אה"ע סי' כ"ז ס"ט חו"מ סי' ק"צ ס"ה או"ח סי' רכ"ג ס"ה יו"ד ק"ס סט"ו ורמ"א סי' רנ"ג ס"א) הגאון בעל השל"ה (מס' שבועות דף קפ"ג ע"ב דפוס אמשטרדם) כתב לאמר, "הלוקח והנהנה כדי שיוכל ללמוד ולא יתבטל להטריח אחר מזונותיו בודאי מותר, ופסוק מלא (ד"ה ב' ל"א) לתת מנת כהנים למען יחזקו בתורת ה'" גם הב"ח במור יו"ד (שם ס"ק י"ד) ובתשובותיו (סי' נ"ב) האריך שניתן רשיון לכל היושב בשבת תחכמוני לקבל מתנות עד שיתעשר כשם שצוה התורה לבלתי עזוב את הלוי ולתת לו מעשר ראשון ותרומת מעשר לכהן וחלה ותרומה גדולה וראשית הגז ומתנות ופדיון בכור ושיאכל בשר החטאת והאשם וקדשים קלים ושיורי מנחות, וכן הגאון בעל התשב"ץ (ח"א סי' קמ"ב וקמ"ח) גזר אומר, "חובה על כל ישראל לפרנס דרך כבוד לחכמיהם ולדייניהם שתורתם אומנותם כדי שלא יצטרכו להתבטל ממלאכת שמים בשביל מלאכתם וכדי שלא יודלזלו בפני עמי הארץ" הגאון בעל "שב יעקב" (חו"מ סוס"י י'), הובא בפ"ת חו"מ סי' קס"ג ס"ק כ"א) האריך דענין שכירות הרבנות, שהוא דומה לשכירות הש"צ, אשר לפי מנהג הקהלות גובין חצי לפי ממון וחצי לפי הנפשות יעו"ש, (אדוני אבי מורי הגאון האדיר רב רבנן וכו') כמוהר"ר בצלאל זאב שאפראן אבד"ק באקוי שליט"א, כבר אמר עם הספר בירחון "קבוצי אפרים" שנה א' חוברת ח' סי' מ"ח) להביא "מקורים מהורים ונאמנים לפרנסת הרבנים, ושכר הדיינים יעו"ש בדבריו כי נעמו.)

מה נמרצו דברי חכמים וחדותם (ר"ה כ"ו) "לא ידעו רבנן מאי

השלך על ה' יהבך והוא יכלכלך, אמר רבב"ח הוי אולינן בהדי טייעא
 הוה דרינא טינא ואמר לי שקול יהבך ושדי אנמלאי צורבא מרבנן
 העוסק רק בתורה ולא במו"מ ישאל לנפשו, מאין יבוא לחמי? הלא אין
 סומכין על הנס וצריך האדם להשתדל להשיג די פרנסתו; ואולם בעבור
 זאת מחיוב העוסק במסחר לגמול חסד עם הת"ח לתמכו ולסעדו
 וכל מחסורו ימלא ברחבה, ומן הדין הוא נוטל לא בחסד ונדבה,
 לפי שהוא משלים תעודתו באמת וקולע אל המטרה הנשגבה, הוא בא
 עד תכלית כוונת הברואה, ובדין הוא שיתפרנס בנחת בלא דאנה
 ויגיעה . . . ! הלא כה יאמרו חכמינו ז"ל (הוריות ט') כה"ג ונשיא
 צריכים להיות גדולים מאחיהם בעושר, כי הבדילם ה' ויבחר בם
 לעמוד לשרת במודש, שנאמר יורו משפטיך ליעקב וגו', על כן חובת
 ישראל להוביל שי למורה דרך תבונות להבין לו חיתיד ולפרנסהו
 דרך כבוד, ובתורתו יהנה יומיו ולילו, ודבר ה' זו הלכה גר לרגלו, ועל
 כל דרכיו נונה אורה לקחת נפשות בהוד מיללו, שכרו הרבה מאד
 על-פי פעלו!

(המשך יבא.)

חנוך העניך שאפראן רב, בבאהארעשט.

יט

פרק בתורת הנפש

ב

יחס הפסיכילאגי והשפעתה על תורת המשפטים.

ויצא חומר מגזע ישי ונחה עליו רוח ה' . . . רוח חכמה ובינה . . .
 ושפט בצדק דלים והוכיח במישור לענוי ארץ (ישעי' י"א) שני
 דברים בידו של הקב"ה ואלו הן, הנפש והדין, הנפש דכתיב (איוב
 י"ב) אשר בידו נפש כל חי, והדין? דכתיב (דברים ל"ב) ותאחז
 במשפט ידיו, אמר הקב"ה הנפש והדין נתונים בידי שמרו את הדין
 ואני אשמור את נפשותי (דברים רבה פ"ה).

אין מושיבין לדון דיני נפשות, אלא חכם גדול בחכמת הנפש, החק הזה הוא רצוני ומקובל אצל כל העמים, ואף כי אך ה' הוא הרואה ללבב, והאדם יראה רק לעינים, וכל אדם בשם הוא בשר, קרוץ מחומר, הוא עלול לשגיאות, ומה גם בעינים התלולים נשקול הדעת והשערות תלויות בשערה עכ"ל מחויב כל איש, עד שיד שכלו מנעת, לחדור ולהתבונן בפני הנאשם, להסתכל בפרצופו ולהתבונן במבטי עיניו, ושרטוטי וקמטי פניו, את הטמון עמוק עמוק בבתי נפשו פנימה, לחרוץ עפ"י ההתבוננות ההיא, משפטו לחיים ולמות, הסך הכל האמתי אשר יוציא השופט החכם, מרמוז קוי פני הנאשם, כמו עדים חיים וקיימים הם, להעיד לבן אדם משפטו, בר לבו ותמת ישרו או ערמת לבו ותרמית מזימותיו, כי אין צורך כאלקינו והוא השכיל לצייר ציורים נאמנים דקים מן הדקים, על פני כל איש, למען יכירוהו אלה אשר שאר רוח להם, לראות ולדעת מה הם רואים, כי לכל קין הורג נפש, עושה במחשך מעשים זרים, שם ה' אותות מחכימות בפניו, וחכמי הנפש יקראו במו כל עלילותיו למען תגלה בקהל רעתו, ויאכל מפרי מעלליו, כי כגזל ידיו יעשה לו ושבעתים יוקם . . .

אין את נפשי לבאר פה באריכות פרטי זאת החכמה, ראיה אופן יכירו חכמי הנפש, בפני איש תכונותיו והליכות נפשו, כי לבד אשר הענין הזה מסור ללב, וכל אדם אשר יש לו אף מושג מצער מהחכמה הזאת, יחיש בעצמו את הידיעות אשר ירכש לו ע"י ההתבוננות בפרצוף האדם, באופן שלא יצטרך ללמוד זאת מפי רב ומורה, הנה כל כונתי במאמרי הנוכחי רק להזכיר עד כמה ידעו חכמי התלמוד והמדרש את החכמה ההוא לכל פרטי פרטיה, וע"כ לא אטה הצדה, ורק לרגל מלאכתי זאת אתגלה לאמי.

(המשך יבא.)

שמואל שוועמער, יאסי.

2417 1217 1217 1217 1217

וכיון דרב יוסף ס"ל כר"ש דדרש טעמא דקרא, א"כ גם רבא שהשיב על רב יוסף ואוקי האיבעיא בפאה נכרית וכו', על שיטת רב יוסף קאי דס"ל כר"ש דדרש טעמא דקרא, דמש"ה נכסי הצדיקים שבעיה"נ נשרפין דהם נרמו שדרו בתוכה, ומ"ז לא שייך כלל במלבושים, ומש"ה שפיר פירש"י בסנהדרין דמלבושי הצדיקים אין נשרפין, משא"כ לדידן דלא דרשנן טעמא דקרא, גם מלבושי צדיקים נשרפין כפירש"י בערכין הג"ל, וא"כ דברי רש"י ז"ל לא סתרו אהדדי, ודו"ק, ועפ"ז יש להעיר על הרמב"ם ז"ל בפ"ד מהל' עכו"ם ה"ז שכ' וז"ל, נכסי הצדיקים שבתוכה וכו' הואיל וישבו שם ממונן אבד עכ"ל, הרי דס"ל להרמב"ם ז"ל כטעמו של ר"ש, ע"ש בכ"מ, א"כ לשיטתו מלבושי הצדיקים אין נשרפים, וצע"ג בזה, שוב מצאתי בס' מנחת חנוך מצוה תס"ד שכ' שהרמב"ם ז"ל לא הביא טעמו של ר"ש, ומש"ה כתב בדעת מרן הרמב"ם דס"ל מלבושי הצדיקים נשרפין יט"ש, ובמחת"ה אישתמיטת' דברי הרמב"ם בפ"ד מהל' עכו"ם ה"ז שהביא להדיא טעמו של ר"ש, והוכחתו שהוכיח משום דהרמב"ם פוסק דלא דרשנן טעמא דקרא, כבר העיר בזה בתים, חדשים על המשניות פ"י דסנהדרין הג"ל, וצ"ע.

עוד אפשר לפרש, לפירש"י בערכין ז' שכ' דהצדיקים שבתוכה יוצאים ממנה ערומים, עפ"י מה דאמר' בשבת ה"ד על הא דכתיב „כאשר הלך עבדי ישעיהו ערום ויחף", ערום בבגדים בלואים, וכ"ה ביומא ע"ז, וכן פירש"י בישעיהו כ' פסוק ג', „ערום", ת"י, פחות, בבגדים קרועים ובלואים, ולא ערום ממש עכ"ל, ועיין ברש"י מגילה כ"ד, ד"ה פוחח, ובתוס' שם ד"ה פוחח, ובר"ף פ"ד דמגילה, וברא"ש פ"ג דמגילה סי' ט"ז, כ' להדיא דמתרגמינן על „ערום" פוחח פ"י מי שבגדיו קרועים, ע"ש וברש"י ערכין י"ט, ד"ה פאחא, מביא לתרגום יחזקאל, וצ"ע, ועפ"ז אפשר לומר, דהצדיקים יוצאים מעיה"ג כ' בבגדים קרועים ובלואים, ומה שפירש"י „יוצאים ערומים", הוא כלשון

הכתוב בישעיה, אבל לא ערומים ממש, ועפ"י י"ל דלא קשה מה שהקשתי, הא גדול כבוד הבריות שדוחה ל"ת בשוא"ת, ודו"ק. (המשך יבא).

בצלאל ואב שאפראן אבד"ה באמ"ו והגליל.

כ"א

בקבוצי אפרים חוברת י' שנה ג' סי' מ"ו תמה על מ"ש בפסחים ל"א דהאוכל תרומת חמץ בפסח חייב, כיון דהכהן מיאש ואינו דידי, לדידי אין זה קושיא, דנהי דהכהן בעל החמץ נתיאש, בכ"ז האוכל התרומה לא מופטר בזה כיון דיש לזה דמים כדמוקי בגמ' כריוה"ג לא פקע חיובו עי"ז שאין לו תובעין ולא גרע מבת ישראל דאכלה תרומה ואח"כ גשאת לכהן דאף שלא זכה בה כהן בתרומה, בכ"ז אף שהיא כהנת ואין לזה תובעין משלמת קרן וחומש לעצמה, כמ"ש במשנה תרומת פ"ו משנה פ', ובג"ד שאין הוא כהן מחיוב לשלם לכהן.

דוד האפ"וואטסמי הרב בקאפרעשט.

כ"ב

מס' ר"ה ט"ז: ימחו מספר, זהו ספרן של רשעים גמורים, חיים זהו ספרן של צדיקים, ועם צדיקים אל יכתבו זהו ספרן של בינונים, והקשה הפ"י איך התפלל דוד על דבר שאינו בגמצא כלל, שהרי מדה זו נוהגת מעולם שכל אדם יש לו ספר מיוחד, ועוד לאיזה צורך התפלל דוד שימחו מספר של רשעים כו' ע"ש, ונראה דהנה הפייטן במוסף של יום א' דר"ה בזכרונות קאמר, זכר החיים, עד כמה הם חיים הן למות אם לחיים חי חי יזכור, ופירשנו המפורשים דגם בספרן של רשעים אינם נכתבים הם למיתה, רק נכתבים שמה קצבת החיים שלהם, כמה שנגזור עליהם לחיות בשנה זו, שבוע אחת חודש או יותר וכדומה וגם שם נכתב רק החיים שלהם, אבל מי שחי' נגזר עליו תיכף למות זה לא נכתב כלל אף בספרן של רשעים, כי אף

בספרן של רשעים נכתב רק החיים שיגזר עליהם, כדברי הפייטן חי חי יזכור רק החיים שלהם יזכור ולא המות, ובוה יובן שפיר תפלת דוד, דימחו מספרן של רשעים דגם שם לא יכתבו כי ימותו תיכף ולא יכתבו בשום ספר אף לחיי שעה ויתיישב היטב הקושיא של הפ"י הנ"ל, השי"ת יכתבינו ויחתמנו לאלתר לחיים.

ירחמיאל יצחק צבי בורגמאן אבד"ה ניעשוויעז.

כ"ג

במס' ר"ה כ"ח. בשופר של עולה לא יתקע ואם תקע יצא, בשופר של שלמים לא יתקע ואם תקע לא יצא, והקשו שם בתוס' אמאי לא מחלק בעולה גופא בין שוגג למזיד, דבמזיד לא יצא כיון דלא נפקי לחולין, ותירצו דרוצה לחלק בשוגג גופא ע"ש, וק"ל לפי דאמרינן בירושלמי קידושין פ"ג ה"א דאם אמר הרי זה עולה ל' יום וס"ל לר"ג רבי הוא מעילתה ספק פ"י שם בקרבן העדה דאין מעילתה מעילה ע"ש, א"כ לפ"ז הדרא קושית התוס' לדוכתא ליפלג ולתני בעולה גופ' ובשוגג, שאם תקע יצא משום דנפקא לחולין והיינו בסתם עולה. משא"כ בהקדיש עולה על ל' יום אם תקע לא יצא משום דאין מעילתה מעילה ובשעת שחקק לא יצא לחולין ע"י תקיעה זו ואמאי נקט שלמים דוקא וצ"ע.

צבי הלוי איש הורוויץ אבד"ה יראים שומרי הדת בדרעזין.

כ"ד

בקבוצי אפרים ש"ג סי' נ"ג ע"ד הקושי' דלמה צריך הסמוכין כיבוד או"א לשמירת שבת שלא לשמוע לאביו אם צוה לו לעשות מלאכה בשבת, הא בלא"ה אין צריך לשמוע לו כיון דצוהו לחלל שבת הוי רשע ופטור מלכבדה, הנה קושי' זו מפורסם בשם החזקוני, וע"י בשו"ת זרע יצחק או"מ סי' ב' ובבני יששכר לקדוש זכיני האבד"ק דינאב זצ"ל במאמרי שבתות מאמר תוספות שבת אות ח' ובישיע"ק

עה"ת פ' קדושים בענין זה והנה מ"ש שם הרב הכותב דלא שייך לומר כאן אין שליח לדבר עבירה דהטעם דאין שליח לדבר עבירה משום דברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין וכאן על השליח דהוא הבן מוטלים דברי הרב שמוע לאביו משום מצות כבוד ושוב חייב המשלח דהוא האב, לפענ"ד זה אינו, דהנה בקידושין ק"א. איתא אביו אומר השקני ואמו אמרה השקני הנח כבוד אמך ועשה כבוד אביך שאתה ואמך חייבין בכבוד אביך ע"ש ועי' בתוס' יבמות ה': ד"ה כולכם דבן אם אביו אומר השקני ויש לפניו לעשות מצוה הנח כבוד אביך ועשה המצוה שאתה ואביך חייבין לעשות מצוה ע"ש. ולפי' נסתר בנינו דשפיר י"ל הטעם משום אין שליח לדבר עבירה, ואל דעל השליח דהוא הבן מוטלים דברי הרב לשמוע לאביו משום מצות כבוד, וז"א דהא גם האב חייב בשמירת שבת ושפיר י"ל הנח מצות כבוד אביך ואל תחלל שבת שאתה ואביך מצווים שלא תחללו את השבת ולפי' לא הוה כבוד דברי הרב רק דברי התלמיד ושפיר י"ל אשלד"ע, ולפענ"ד נראה ליישב קושי' זו לפי מ"ש המנ"א בסי' רצ"ט ס"ק י"ז דבמוצ"ש אפילו כשהחשיך אסורין במלאכה עד שיבדיל ע"ש ובט"ז סק"ט, וא"כ י"ל דהיכא שכבר החשיך במ"ש ואביו הבדיל ובנו עדיין לא הבדיל דבזה לא מקרי אביו רשע כיון דלדידי' כעת מותר לעשות מלאכה ולהכי צריך הסמוכין, ועי' בס' בית האוצר להגאון מהר"י ענקיל מערכת א' מ"ש בזה.

אפרים פישל וויינבערגער, פרעמישלא.

כ"ה

בנמרא סנהדרין דף ו' ע"ב ר"מ אומר לא נאמר בוצע ברך אלא כנגד יהודא שנאמר ויאמר יהודא אל אחיו מה בצע כי נהרוג את אחינו וכל המברך את יהודא ה"ז מנאץ, ולכאורה קשה מה עול עשה יהודא בזה שהציל את יוסף ומה גם לקרא למי שמברך אותו בשם

מנאץ ואף שכבר דשו בו רבים וכן שלמים וגם בחידושי אנדות מהרש"א נאמר שם טעם נכון בכ"ז אף אנכי אענה את חלקי בזה בהקדם מדרש פליאה עה"פ מה בצע כי נהרוג את אחינו מלמד שהיו השבטים מתפללים שחרית וערבית והוא פליאה עצומה.

ונ"ל ליישב דהנה איתא בחז"ל עה"פ ולעבדו בכל לנבכם איזהו עבודה שבלב זו תפילה וכן למדנו תפילה מחנה בש"ס ברכות שנאמר וחנה היא מדברת על לבה וכן איתא ברמב"ם הלכות תפילה נמצא דמתפילה למדנו שמחשבה כמעשה גם איתא בחז"ל כל תפילה שאין בה ממושגי ישראל אינה תפילה ולכן אמרו חז"ל נקראת צבור נוטריקין צדיקים בינונים רשעים והנה איתא במפורשים דהשבטים דנו את יוסף מצד לשון הרע שהביא עליהם ואיתא בפרשת דרכים שהשבטים היו מחולקים עם יוסף אם יצאו מכלל בני נח אם לא ואם נאמר דיצאו מכלל בני נח בע"כ יעקב אבינו מצד שאסור לו ליקח שפחה בטח שיתרור אותן מקודם ואם לא יצאו לא שיתרור אותן עת לקחתן ושורת הדין שבנ"י כמותן והם עבדים אשר זאת ה' סברת השבטים ויוסף סבר דיצאו מכלל בני נח והם ישראלים ואסור לקראם עבדים ום איתא בחז"ל דלישראל הקב"ה מצרף מחשבה טובה למעשה ומשא"כ לבן נח ולפ"ז יעלה הכל על נכון דיהודא בא לגלות פני הלוט את טענת ראובן ואמר כי ממ"נ לא הכין טענת ראובן כי בטח גם מהם לא נעלם כונתו להצילו ולהשיבו אל אביו על צד האפשרי לכן אמר להם דבין כך ובין כך לא נוכל לעשות כדבריו אם נאחז הפשט הפשוט בדברי ראובן להתזיקו כ"כ בבור עד שימות יוסף בבור ע"ז טען מה בצע" כלומר וצדיקים בינונים עמי הארצים והם רשעים לפי חז"ל מה נעשה עם תפילותינו אם נהרוג את אחינו הלא צריך להיות ציבור ואיך נוכל להתפלל אח"כ ולפ"ז שפיר אמר המדרש מכאן שהשבטים התפללו תפילת שחרית וערבית כי אלולי לא התפללו מה טען מה בצע" וכנ"ל ועוד טען יהודא ואמר ואפילו אם נעשה ככונת

ראובן בלבו היינו להניח אותו להוציאו מן הבור "וכסינו את דמו" כלומר מלשון כיסוי והעלמה "ודמו" פירושו אשם היינו להעלים ולמחול לו את אשמו אבל אם נעשה כן אנו מותחים את האשם על ראשינו כי א"כ יהי נבלה לכל שבצדק דיבר יוסף לשון הרע עלינו כי יצאו מכלל בני נח ובאמת שיחרר אותן והם ישראלים נמורים ואסור הי' לנו לקראם עבדים, לכן אמר להם עצתי לכו ונמכרנו לישמעאלים, וזה בעצם תהי' סתירה לדבריו להראות לו שדין בן נח יש לו ומותר לנו למכרו כי כן כתיב בדברים כ"ד ונונב נפש מאחיו וגו' וברמב"ם דוקא מבני ישראל ובוזה יגולל מעלינו את האשם מכל וכל, ומשה שפיר כתיב אחריו "וישמעו אחיו" אבל לעצת ראובן לא שמעו כיהבינו שהאמת עם יהודא, אכן באמת לפי דבריו גם עצתו לא יוצדק דאם מש"ה לא יכלו להרגנו מכח התפילה א"כ מזה דהיו מתפללים ומתפילה משמע שמחשבה כמעשה, ואם מחשבה כמעשה מוכח דהם ישראלים נמורים כנ"ל א"כ איך הם יכולים למכרו הרי כתיב ונונב נפש מאחיו אכן שפיר דברי חז"ל כל המכרך את יהודא הו' מנאין ודוק כי נכון הוא.

הנ' חיים צבי הורש שאטלאגר מו"צ בס"ס מאד"ן.

כ"ז

בקבוצי אפרים לחדש תמוז מאמר ד' תמה עלי כי בעל המאמר איך נוכל לומר בשהה במיעוט סימנים תהא הבהמה מותרת, חלילה לומר כן, ותמה אני על בעל המאמר איך לא דקדק להבין כוונתי אנכי אמרתי רק לראיה, על זה דהספק אינו מזה משום דכבר הותרה הבהמה דא"כ גם הבהמה גופא היתה מותר משום דהא כבר הותרה בעת שגמרו רוב הסימנים וזה בודאי לא יתכן א"כ מוכח דגם הרגל שנחתך אין הספק משום שכבר הותר, ורק הספק הוא מפני שכבר נחלק ונפרד מגוף הבהמה, גם מה שכתב הנ' לדשער בכור הוא רק מדרבנן משום גזירה מה לן זה שאיסורו משום גזירה יהיה מה שיהיה אבל

הלא מדחוינן דנחשב כאלו הוא דבוק בבכור גופא גם בעת שהוא מונח בחלון וניתר יחד עם כל שיער הבכור שבגופו כן גם האבר גם שהוא נפרד מגוף הבהמה נחשב כגוף אחד עם הבהמה ומה לי אם השיער הוא איסור קל או חמור די לן בזה להביא ראיה בדבר הנפרד נחשב כאלו עדיין הוא חלק מחלקיו והבן, גם מה שכתב הנ"ל דלפי זה גם אם נחתך חתיכה מהבהמה בעודה חיה תהא ניתרת בשחיטת הבהמה אין זה דומה לזה כי עוכלא לדנא דשם לא הפעיל השחיטה שום פעולה על החתיכה הנפרדת ממנה אבל בכאן האבר הנחתך היה בגוף הבהמה בעת ששחטו רוב הסימנים וכבר היה להאבר הזה שייכות עם גוף הבהמה בענין שחיטה א"כ גם עתה בשגמר המיעוט סימנים יוכל האיסור לחול גם על האבר אבל שם בהחתיכה שנחתכה תיכף חל עליה איסור אבר מן החי ואיך ובמה יכולה לחזור להיות מותרת, אבל בנידון דידן מספקין בו כנ"ל ויוכל להביא ראיה כנ"ל או גם ממשנה ערלה אולי יש קצת כעין ראיה וגם יש עוד ממקומות להביא ראיה על זה דדבר הנפרד אם יש לדנו כמו שהוא מחובר עוד (עיי' משנה גגעים פ"א משנה ו') ויש מקום להכריע כן או להיפך אין בכאן מקום להאריך בזה אם היה דבר כזה בא לידינו היה צריך להתישב הרבה בכל המקומות איזה לקרב ואיזה לרחק, להלכה למעשה, אבל איך שיהיה מקום הספק דזה אינו כמו באיברי נחירה, ורק הכל כאמור, ותו לא מירי.

אלי' ריוזענטאל דומ"צ פאדולאי.

כ"ז

לחכם אחד.

את הספר היקר "דברי ישכר" מזמינו הנאון ז"ל השגנו במועדו ויען שחביבים החידושים אלי מאד שמתי לילות כימים לעבור בין בתרי אמרותיו היקרים, ומצאתי להעיר בכמה ענינים, ואעתיק לפניו איזהו מהם, וזה החלי, בחידושים על מס' סוכה הביא בז"ק ז"ל לתרץ

קו' התוס' ממצה של טבל דהקשו דל"ל קרא דאין יוצאין במצה של טבל תיפוק לי' דהוי מצה"ב, ותי' כז"ק ז"ל דהלל הי' כורך מצה ומרור ואוכל, ופריך הש"ס וליתי חורפא דמרור וליבטל הטעם דמצה ומשני מצוות אין מבטלות זו את זו, וא"כ לפי דברי הגמרא איסור שפיר בטל בחורפא דמרור, ולפי"ז י"ל דהקרא אתי היכא דאכל מצה של טבל עם מרור וא"כ אין כאן איסור טבל דהא בטל בחורפא דמרור, ואעפ"כ יוצא משום דמצוות אין מבטלות זו"ז אך לכאורה קשה האין בטל הטבל דהא טבל דו"ל דבשיל"מ, אך באמת העלה הרן בנדרים דבמין בשא"מ שפיר בטל אף דבר שיל"מ, וה"נ מצה ומרור הוי מבשא"מ, אך כבר כתבו המפורשים דהא דדשיל"מ בשא"מ בטל תליא בפלוגתא של רש"י והר"ן דלרש"י דטעמו דעד שתאכלנו באיסור תאכלנו בהיתר זה שייך אפילו במין בשא"מ, משא"כ להר"ן מבשא"מ בטל, עיי"ש שמתרץ בזה עוד קו' הרא"ש והר"ן עכת"ד.

ולפי"ז נראה לי לתרץ דברי הרמב"ם מה' חו"מ דפסק דאין יוצאין במצה של טבל, ותמהו עליו דהא בש"ס פסחים קאמר הטעם דאין יוצאין משום דאינו בבל תאכל חמץ וכר"ש דאאחע"א וא"כ כיון דס"ל דאחע"א אמאי אין יוצאין, והנה בס' נחלת יעקב להגאון בעל חו"ד בחי' לפסחים ד' ל' שהעלה אי חמץ הוי דבר שיל"מ אע"ג דרק איסור אכילה יש לו מתירין אבל האיסור דבעל נראה ובי' אין לו מתירין תליא בפלוגתא בין רש"י והר"ן דלרש"י הוי גם בכה"ג דשיל"מ דעד שתאכלנו בב' איסורים תאכלנו באיסור אחד, ולהר"ן דדשיל"מ היא מטעם מין במינו היתר בהיתר בזה ל"ה מב"מ דהא נשאר עוד איסור אחד, ובוה פליגו הפוסקים אם חמץ הוי דבר שיל"מ ולהרמב"ם דס"ל חמץ בפסח הוי דבשיל"מ ע"כ ס"ל כטעמו של רש"י ז"ל עיי"ש, ולפי"ז מיושב היטב דברי הרמב"ם דלדידי' אם אפשר לתרץ דלא חשיב מצה"ב כיון דנוכל לומר דהקרא אתי היכא דאכל מצה של טבל עם מרור דהאיסור טבל בטל ואעפ"כ יוצאין משום

דמצות אין מבטלות זא"ז, ז"א דלדידי' שוב יש לומר דהאיסור טבל
לא בטל משום דטבל הוי דבשיל"מ, ואין לומר משום דהוי מצה עם
מרור מבשא"מ, ז"א כיון דס"ל להרמב"ם ז"ל כמעמו של רש"י ז"ל א"כ
לדידי' אף מבשא"מ לא בטל וא"כ אף דפסק דאחע"א שפיר פסק
דאין יוצאין במצה של טבל, משום דהוי מצה"ב.

(המשך יבוא)

יצהה אייזיק אייבענשטיין, זאכאפאנע.

כ"ח

בסי' א' חו"מ האריך באיסור דאין נשקלין בליטרא בכוי"מ אי
הוי מה"ת או לא הנה רש"י ז"ל כתב בבכורות דל"א הטעם דאין
נשקלין משום דהוא בזיון קדשים ובספר אמרי יעקב מכאאמו"ר הרה"ג
שליט"א חקירה ס"ז או"ז וז' כתב דבזיון קדשים היא מה"ת והביא
דהיא קרא מפורש בשמואל א' קפ"י ב' וז' חטאת הנערים גדולה
מאד את פני ד' כי נאצו האנשים את מנחת ה' ופרש"י ז"ל והמצ"דות
דהחטא ה' משום בזיון קדשים ועיין ש"ס שבת דנ"ה ע"ב כל האומר
בני עלי חטאו יע"ש ברש"י ז"ל ובתוס' ובמהרש"א בחד"א ועיין בש"ס
זבחים דק"א ע"א עכ"ד אאמו"ר נ"י, בסי' ו' כתב ידידי החריף השנון
כ' ח"ד נ"י בשם אביו הרב המאוה"ג ג"י ליישב קושית הנ"י לא יתכן
דבריו לפי דאף אי נימא דר"ש ס"ל קדשים שמתו מועלין בהם מה"ת
מ"מ בחטאת ששחטו לשם ע"ז דאסור בהנאה לית בהו מעילה לפ"ד
הריטב"א במכות בשם הרמ"ה הנודע דהיכי דמלבד איסור הקדש יש
עוד איסור הנאה לא אית ב' מעילה כיון דליכא לאתהנוי מינ'י
בהיתרא יע"ש א"ר ליתא דבריו דהא חטאת לשם עכו"ם בלא איסור
הקדש ג"כ אסורה בהנאה וליכא משום מעילה והבן.

בסי' ז' כתב ליישב קושית התוס' סוכה ד"ל במצה ש"ס וכו'
דל"ה מצהב"ע כיון דאינה באה מחמת עבירה ז"א דהא כתבו שם
התוס' ד"ה הא קניא דהיכי דהעבירה והמצוה באו ביחד הוי מצהב"ע

והנ' במצה ש"ט עבירה והמצוה באו ביחד ואף דאינה מחמת עבירה
 בחדא סגי כמ"ש שם בהנהגות מהריח"ל מייוליש בש"ס ווילנא.
 הצעיר נפתלי ברוינפעלד, זשמינראד.

כ"ט

הנה ראיתי בקבוצי אפרים סי' ט"ו שכתב שם לתרץ קושית
 התוס' בסוכה ל' ל"ל קרא דאינם יוצאין במצה של סגולת תי"ל דהוה
 מצהב"ע ועפ"י דרכו נ"ל בא"א דהנה בשאנ"א הקשה על קושית
 התוס' אמאי חשיב מצהב"ע נימא עדל"ת ותי' משום דבטבל איכא
 מיתה בידי שמים ואין עדל"ת שענשו בידי שמים עיי"ש אמנם
 לכאורה יש לפלפל בזה דהנה לכאורה קשה אמאי הוי מצהב"ע הא
 יוכל לאכול מצה של טבל שלכ"ה דעל האיסור לא יעבור והמצוה
 יקיים לפי"ד המשל"מ בפ"ה מה' יסודות וכמו שהאריכו האחרונים
 בזה לענין קושית הירושלמי לענין מצה של חדש מובא בתוס'
 קידושין ל"ח ובר"ה י"ג וכפי"ד המהרש"א במס' שבועות שחולק
 אמהרש"ל דאליבא דר"ש ג"כ שלכ"ה מותר אמנם באמת ז"א דגם
 לענין טבל איכא איסור אף בשלכ"ה דמינו דהוי אכילה לענין מצה
 הוה אכילה גם לענין האיסור טבל ומצינו בזה בהרבה מקומות עיי'
 במס' שבת צ"א ובמס' סוכה ז' אמנם לפ"ז ע"ז יתעורר קושית
 השאנ"א הנ"ל אמאי הוה מצהב"ע מכח מינו וכהנ"ל נימא עדל"ת
 ואי"ל דהוה מיתה ביד"ש ואין עדול"ת שענשו בידי שמים דהא בשו"ת
 בית יצחק או"ח סוף סי' פ"ח העלה דאין להייב מיתה ע"י הסברא
 דמינו עיי"ש וא"כ ה"נ דהאיסור טבל אינו נצמח אלא ע"י מינו וא"כ
 ליכא חיוב מיתה ביד"ש ושוב שפיר מתורץ קושית התוס' דל"ה
 מצהב"ע משום דאמרינן עדל"ת ודו"ק היטב.

אמנם באמת יש לפלפל קצת בזה דלפימ"ש במק"א דהא אי
 יוצאין מצוה בשלכ"ה תלי' בפלוגתת רש"י ותוס' במס' ב"קופסחים
 אי פחות מכביצה מקבל טומאה דהנה בספר הים התלמוד במס',

ב"ק ע"ז הקשה קושיא נפלאה לפי שיטת התוס' דפחות מכביצה אינה מקבל טומאה א"כ אמאי ידחו טמאים לפסח שני לפי"ד המשל"מ דבמצה ואכילת פסח יוצאין גם בשלכ"ה א"כ הא יוכלו לצאת י"ח שיאכלו שלכ"ה דהמצוה יוצאין בזה וגם אין עושין איסור באכילתם הפסח בטומאת הגוף דכשלכ"ה מותר כל האיסורין מה"ת ואי דיטמאו את הבשר ואסור לטמאות בשר קודש והכא כיון שנגעו בו טמאווה הא לשי' התוס' דאוכל פחות מביצה אינו מק"ט א"כ יאכלו כזית ולא יטמאו את הבשר כלל ותי' שם דלפי"מ דאיתא במס' פסחים ע"ח ור"ג איש לפי אכלו ל"ל דבעינן גברא דחוי לאכילה עיי"ש והני לא חזו לאכילה דהא טמאים הם עיי"ש שהאריך קצת בזה אמנם בענ"ד לא אבין תי' דכיון דשלכ"ה ליכא אי' א"כ ממילא שפיר ממרו חזי לאכילה ועכ"ח צ"ל דבאמת מכח קושיא הנפלאה הלזו דלשי' התוס' דפחות מכביצה אינו מק"ט באמת אינם יוצאין גבי מצוה בשלכ"ה ולמ"ד דגם פחות מכביצה מק"ט שפיר י"ל דיוצא גבי מצוה בשלכ"ה וא"כ ממילא נסתר כל דברינו הנ"ל דהא הא דאינם יוצאין במצוה של טבל אליבא דר"ש הוא ובספר ראש יוסף חולין פ"ב העלה דר"ש סובר ג"כ דפחות מביצה אינו מק"ט ושוב לדידי' אינו יוצא שלכ"ה לגבי מצוה.

(סוף יבוא.)

הה' יעקב יושיע גרינפעלד, זכארוכ.

ל'

ב"ק דף ע"ז ע"ב ברש"י ד"ה או וכו' דאמר בפרק דלעיל שור דסיפא ושה דרישא מיותר הלכך או נמי מייתר עכלה"פ וכתב הפני יהושע ז"ל דכוונת רש"י ז"ל דלא תיקשה הא האי או מיבעי לי' לחלק לכך מפרש דלגמרי מיותר, ומסיפא דקרא ידענו לחלק אבל אכתי קשה דאע"ג דאי לא הוי כתיב שה דרישא הוה משמע שפיר לחלק, אבל עכשיו דאיצטרך שה דרישא ושור דסיפא למדרש שור

ושה דוקא א"כ ודאי איצטרך נמי או לחלק דבל"ה הוי אמינא דעד דגנב תרי ומזבין חד או טבת חד ומשייר חד לא מחייב, ועוד קשה דכיון דאיצטרך הכא לרבות כלאים מאו א"כ ממילא איצטרך נמי למיכתב שה דרישא ולא מיותר כלל, וא"כ מנ"ל למידרש לעיל נדף ס"ז ב') שור ושה אין מידי אחרינא לא, עכ"ל הפנ"י ז"ל.

ולענ"ד נ"ל לתרץ קושייתו הראשונה של הפנ"י ז"ל דעל כרחק בעינן למימר דה"א מיותר לרבות כלאים, דליכא למימר דהאו בעינן לחלק דבלא"ה הייתי אומר עד דגנב תרי ומזבין חד או טבת חד ומשייר חד, א"כ לא לכתוב שור ושה כלל, וכדמוכח לעיל (ס"ז ב') דאי לא הוי כתיב כלל שור ושה הייתי אומר עד דגנב תרי ומזבין חד וכו'.

ועל קושייתו השניה של הפנ"י ז"ל לתרץ בתרי אנפי חדא דהי' אפשר לכתוב כי יגנוב איש שור או טבתו וגו' וכמו שמצינו דוגמתו או נודע כי שור נגח הוא (שמות כ"א) או הודע אליו חטאתו, ופירש"י ז"ל שם בפסוק כ"ג שהרבה או יש משמשיין בלשון אם, ואם במקום או, וכן או נודע כי שור נגח הוא עכלה"ט (ועי' ברא"ם בשמות כ"א בפסוק ל"ו ובש"ח) ולא הי' צריך למכתב שה דרישא אטו או, וא"כ השה מיותר למדרש שור ושה אין מידי אחרינא לא.

(סוף יבוא)

שמואל ברוך בהרמ"י שולמן, ירושלים.

ל"א

(המשך מחוברת מנ"א אות י"ט)

האיברים היותר מיוחדים בפני איש להתבונן בהם ולהכיר ע"י תכונותיו והליכות נפשו, הם העינים, בהעינים הכירו גם חכמינו ז"ל תכונת כל הנוף עד אשר החליטו כי "כלה שענינה יפות אין כל גופה צריכה בדוקה", והחכם מכל אדם הרבה בכל פעם להלל את הרעי' ביופי העינים, הנך יפה רעיתי, הנך יפה עיניך יונים, וסיים עפ"י

„כולך יפה רעיתי ומום אין בך, כי אם אמנם יש לה יופי עינים, בלי ספק שכולה יפה ומום אין בה, וכבר הכירו ז'ל גם את הקשר האמין שבין העינים והנפש, באופן שנוכל להסתכל בעיניו של אדם ולהכניס בהם תכינת נפשו ודרשו עה"כ (דברים כ"ב) ונתן ד' לך שם לב רגז וכליון עינים, ומדיבת נפש, איזה דבר שמכלה את העינים ומדאיב את הנפש וכו' (נדרים כ"ב) ועל אמתת המשפט הזה נביא פה מעט מדברי חוקר בדמיון מפורסם Hippokrates בדברו על העינים וז'ל:

„בגבות עינינו, ישכן חלק מנפשנו, אנחנו נשאל ונשיב, מסכימים או ממאנים בגבות עינינו, הגאווה תשים קנה בחדרי הלב, אך בהסתכלותנו תיך העינים נכירה כרגע, אצל אנשים טובי לב ורכי המזג, שמחים בחלקם ואוהבי אדם, נראה גבות עינים ישרות ושאננות מתעגלים כעיני המשת, אצל מעמיקי הגיון יושפלו וישתרעו במישור, וקצותיהם כגבם אחד, אצל גנים ועצובים ירומו קצות הגבות הפנימיות למעל, ואצל אנשי מדון ותגרע מחרחרי ריבומצה, ילכו גבות העינים ארחות עקלקלות, פעם ירומו ופעם יושפלו.”

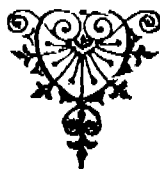
וגם אנחנו ידענו כי רום עינים הוא חטאת מרי, וכי ע"כ התנצל דוד לפני הקב"ה ואמר: ה' לא נבה לבי ולא רמו עיני, כי כאמור רום העינים הוא סימן לנוכל וחסר לב, וכבר אמרו חז"ל (במדבר רבה פ"י) עינא וליבא תרי סרסרי דחטאי אינון.

והנה אם השכיל היוצר להתוות מדת האדם מזגו, תכינותיו והליכות נפשו בהעינים וגבותיהם, עוד הפליא עמנו עצה, הגדיל תושיה, להמציא לנו החכמה היקרה הזאת, חכמת הנפש, כי נכיר ע"י בפני האדם ועיניו גם פעולותיו הבלתי תמודיים, רק מתחדשים לבקרים, ופעם נכיר במו גם איזה פעולות שפעל האדם לשעה היפך מזגו ותכינתו, כי יש פעולות ומעשים אשר יעשה אותם האדם לא לפי תכינתו והליכת נפשו רק עפ"י סבה ומקרה שהכריחתהו לזה, איש רחמן מטבעו, יתאכזר לפעמים להכות נפש בלי

חמלה, ורוצח א' גזלן, הורג נפש ורוחץ פעמיו בדם נקי, יתהפך פעם לחומל ורחמן, ויד הזמן, העת והמקום באמצע, ועיני הפסילכאלאג צופיות להכיר בפני האיש אנה רוחו הלך בעשותו מעשים זרים כאלה, ולשפטו לא עפ"י מעשיו הטובים או הרעים, היפים או המכוערים, רק עפ"י מחשבתו והילוך נפשו, וחכמינו ז"ל בעלי התלמוד הכירו הדרך הזה, ויחסו להשופט הנאמן, אלקי השמים, כי איננו שופט את האדם לפי מעשיו, רק לפי מחשבתו ואמרו (קידושין מ') מחשבה טובה הקב"ה מצרפה למעשה, ולדעתי הכונה בזה, אם אדם טוב עשה פעם מעשה רע עפ"י איזה סבה, היפך תכינתו והילוך נפשו, אז לא ישפוט אותו עפ"י אותה המעשה רע, רק יצרף אליה המחשבה, טבעו ותכינתו, ואם אמנם טובה היא ודין ע"פ דין האיש הזה.

(סוף יבוא.)

שמואל שוועמער, יאסי.

היושב ראש של ועד הרבנים מעיר הבירה באקארעשט הרב הכולל דר. יעקב יצחק גומירובר שלח קודם ימי הנוראים הזהרות האלו לגבאי בתי כנסיות דפה:

א) שלא ידברו בעת התפלה ובזמן קריאת התורה. ב) שלא יקראו עתונים בבית הכנסת. ג) שהגבאים לא יתוכחו אודות הכבודים

כמו קריאה לתורה ולפתיחה וכדומה. ד) שלא יקחו חלילה כסף מאת המנדבים ביו"ט. ה) לא יכתבו שמות הנודבים ונודרים ביו"ט. ו) שיקבלו עליהם בימי הדין שלא להתגאל במאכלות אסורות כל השנה. ז) שישלחו את ילדיהם בבתי הספר של הקהלה שבם לומדים עברים ואינם מחללים את השבת.

אבקיש סליחה מהרה"ג שלא נדפסו מאמריהם, כי נתתי דין קדומה להמודמים בזמן אי"ה בחוברת הבאה אדפיס המאמרים הבאים אחריהם, גם יופיע מאמר נכבד אודות החבורה ש"ס דפה.

ל"ב

(במשך מחוברת ג' ד' אות כ')

(י) עוד דבר אחד נשאר לנו לבאר, בהא דאמרי' בערכין ז': בענין פיאה נכרית קשורה לשער מתה, בדלא אמרה תנו גופה הוא ע"ש, דהנה ע"כ צריכין לומר בזה דלא חשבינן להפיאה נכרית הקשורה בשערה כמחובר בגופה ממש, דהרי אפי' בעץ הנעוץ בארץ דהוי תלוש ולבסוף חיברו אפ"ה מתמעט מה"ת מן המשמעות לשון מחובר, שמחוסר קציצה, משום דתלישה לאו כלום הוא, כרבנן בסנהדרין מ"ו: ע"ש בפירש"י וכ"ה בתוס' גיטין כ"א. ד"ה יצא, דקורה הנעוצה בארץ לא חשוב מחובר לקרקע ע"ש, וה"נ לא חשבינן להפיאה נכרית הקשורה בשערה כמחובר בגופה ממש, משום דהתרת קליעת שער, פשיטא דלאו כלום הוא, קו"ח מתלוש ולבסוף חיברו דאמרי' דתלישה לאו כלום הוא, כש"כ דהתרת קליעת שער לאו כלום הוא, ואע"ג דבסנהדרין קי"ב לענין שיער נשים צדקניות אמרי' שהוא מחוסר תלישה וכו', ולא אמרי' דתלישה לאו כלום הוא? אולם ז"א, דשאני תלישה דהתם, דהיינו שצריך לגלח שער המחובר בגופה ממש, וזה שדקדק רש"י ז"ל בד"ה תלישה, שצריך לגלחה עכ"ל, כלומר דמשה לא אמרי' בזה תלישה לאו כלום הוא כמו בתלוש ולבסוף חיברו ועפי"ז נראה ברור דהא דאמרי' בערכין ז': בענין פיאה נכרית קשורה לשער מתה, דגופה הוא, לאו גופה ממש, קאמרה אלא בטל לגבה, ומיתסר כגופה, וכעין דאמרי' בחולין קכ"ה: מת בכסותו מבטל לוי וכו', וכמש"כ המג"א באו"ח סי' ש"א ס"ק ט"ז דאזלינן בתר מחשבתו מדעתו (כנ"ל בריש דברי) וה"נ הו"ל כאלו התכוונה בדעתה שיהי' הפיאה נכרית כגופה להקבר עמה, ואסור עכ"פ מדרבנן, מטעם דלא גרע מכלים הנזרקין על המת ונגעו במטה הנקברת עמו, דאסורין מדרבנן, משום דמחלפי בתכריכי המת, כמבואר בסנהדרין מ"ח: ע"ש בפירש"י, וכ"ה במוש"ע יו"ד סי' שמ"ט סעי' ג', ובש"ך שם סק"ה.

וכ"כ בתש"ו הרשב"א סי' ש"ל (שהבאתי לעיל) דפיאה נכרית שמשורה
 בשערותיה בשעת שמתה, אסור, מטעם דלא גרע מכלים שזרקו על
 המת וכו' כנ"ל, ועפ"י"ז יש ליישב קושיית הלח"מ על הרמב"ם בפ"ד
 מהל' אבל הכ"א, שכ' וז"ל, ומ"מ מש"כ הב"י ביו"ד סי' שמ"ט דלהכי
 כ' גויי גופו, כמחוברים בגופו, לומר דאם לא הי' מחוברים בגופו,
 אלא בשעת מיתה, תלי בסיכתא אפשר דשרי, קשה דאמאי שרי כיון
 דהוי בעיא, ואסיק בתיקו, אית לן למפסק לחומרא, דהוי תיקו של
 איסור תורה ולחומרא? עכ"ל, ועפי"מ"כ לק"מ דבפיאה נכרית אפי'
 קשורה בשערות המחוברין בגופה בשעת מיתה, מ"מ אינו אסור אלא
 מדרבנן, מטעם האמור, א"כ האבעיא דתלי בסיכתא, אינו אלא תיקו
 באיסור דרבנן, ולקולא, וזפ"ב, ומצאתי בתפארת ישראל על משניות
 ערכין פ"א מ"ד אות כ', שכ' מסברא דנפשי' דאפי' פיאה נכרית
 הקשורה או קליעה בשערותיה, אינו אסור אלא מדרבנן, מטעם דלא
 גרע מכלים שזרקו על מת ונגעו במטה וכו' ע"ש, ובמחכת"ה
 אישתמיטתי כל הג"ל, ועפ"י"ז יש להעיר על השלטי הגבורים על הרי"ף
 פ"ו דשבת סי' שע"ה לענין מה דתנן דיוצאת אשה בפיאה נכרית, כי
 הש"ג וז"ל, דאמרי סוף פ"ק דערכין דפיאה נכרית המחוברת לשער
 ממש, דהוי כגופה ממש וכו' ע"ש, ולפי"מ"כ ז"א דבאמת לא הוי
 כגופה ממש, כמבואר מלשון הרשב"א בתש"ו סי' ש"ל (שהבאתי לעיל)
 שכ"כ להדיא וז"ל, ולא גופה ממש קאמר, אלא בטל לגבה, ומיתסר
 כגופה עכ"ל, ועפ"י האמור יש להעיר עוד על הד"מ ביו"ד סי' שמ"ט
 שכ' וז"ל, בגמ' ערכין ז': פירש"י שמקושרין בשערה, ומשמע דאם
 אינן קשורין מותרים, ומה נהגו ליטול טבעות מן המתים דכה"ג לא
 מקרי מחובר בגופו עכ"ל, וכ"כ ברמ"א יו"ד סי' שמ"ט סעי' ב', והבי"ח
 בסי' שמ"ט שם כ' וז"ל, מיהו להסיר טבעיות ושלשלאות שעל ידה
 ועל גופה מותר לדי' שאין זה נקרא מחובר בה, כמו קליעה, ולא
 מיחשב כגופה עכ"ל, ועפי"מ"כ אפי' אסיהיו הטבעיות והשלשלאות

מחוברין בה, כמו קליעה, מותר להסירן, דהא עיקר הטעם דפיאה נכרית המקושר בשערה דאסור הוא משום דלא גרע מכלים הנזרקין על המת ונגעו במטה הנקברת עמה וכו', כנ"ל, והיינו דוקא בפיאה נכרית שצוברתה על שערה עם קליעתה, שתראה בעלת-שער כפירש"י בשבת ס"ד: ד"ה פיאה נכרית, וכ"כ הר"ן שם, וכן הרע"ב בפיאה"ש שבת פ"ו מ"ה כ' וז"ל, אשה שאין לה רוב שער, לוקחת שער נשים אחרות ומשימה בראשה, ונראה כאלו הוא שער עכ"ל, בזה שפירא אמרי' דהוי כאלו התכוונה בדעתה שיהי' הפיאה נכרית כנופה להקבר עמה, כדמוכח מפירש"י בערכין ז': ד"ה בפיאה נכרית דהיכא דלא אמרה תנו, גליא דעתה דניחא לה דתיהוי כנופה לאיתסורי בהדה ע"ש, וכ"כ התפארת ישראל על משניות פ"א דערכין מ"ד אות כ' וז"ל, דבשער שאני' שעשתן שיהי' נראין כנופה, ועי"ז טפי איכא למחלף לשער הגוף ממש דאסור מדאורייתא עכ"ל משא"כ בטבעיות ושלשלאות אפי' אם יהיו מחוברין בנופה, ע"ז וודאי לא התכוונה בעצמה שיהי' כנופה בלהקיר עמה, דהרי לא עשתן כלל שיהי' נראין כנופה והרי זה דומה להא דאמרי' בחולין קכ"ה: (שהבאתי לעיל) דהאי לא מבטל לי', וכמ"ש המנ"א באו"ח סי' שי"א ס"ק ט"ז מדלא מבטל בגדי המת אלא דעתו להפשיטן כנ"ל, וה"נ הטבעיות והשלשלאות דעת המת להסירן, ולא מבטל לי', וזפו"ב, גם הלום ראיתי בב"ח יו"ד סי' שמ"ט שתמה על לשון הרמ"א ביו"ד סי' שמ"ט סעי' ב' הנ"ל שכו' לענין פיאה נכרית, ודוקא כשהם קשורים בשערות גופן, אבל אינן קשורים מותר, וכ' ע"ז הב"ח וז"ל, משמע דאפי' קלועים ביחד מותר כיון שאינן קשורים, ותימה דבגמ' לא קאמר דמותר אלא גדתלי בסיכתא וכו', אבל קלועים בתוכם גמי אסור, והא דכו' רש"י וקשורה לשערה, לקליעה קרי' לה קשורה, כיון דמחבר בה בקליעה חשוב כקשורה עכ"ל, וכ"כ הש"ך ביו"ד סי' שמ"ט סק"ג בשם הב"ח בקצרה ותמהנו שהרי ברש"י ערכין ז': ד"ה גהנין בשערה, כ' רש"י להדיא

פיאה נכרית, פיאה קלועה עכ"ל, וכן פירש"י בשבת ס"ד : ד"ה פיאה נכרית, קליעת שעד וכו' עכ"ל, הרי מבואר מדברי רש"י ז"ל בעצמו דמש"כ אח"כ בערכין ז' : דפיאה נכרית "קשורה" היינו "קליעה". (סוף יבא)

בצלאל זאב שאפראן אכד"ס באמיו והגליל.

ל"ג

בדבר שמו כשם חמיו או שמה כשם חמותה שמובא בצוואת ר' יהודה החסיד סי' כ"ב ובספר חסידים סי' תע"ז, רבים וכן שלמים כבר כתבו והאריכו אודות זה, ובפרט ההמון עם תפסו דבר זה כיסוד ושורש התורה אשר ממנה אין לזוז אף כחוט השערה ויען שלבי עלי דוי בראותי כי רבים חללים הפילה וע"פ רוב באים עיני לידי מצה ומריבה ריב משפחות אשר שמאצרים לזה, לזאת למען לפקוח עינים עורים ולהסיר מכשול אמרתי להביא מקודם את גוף המאמר ואח"כ אבוא חוות דעתם של הרה"ג והצדיקים בענין הזה :

בספר חסידים (דפוס זוטמיר) בצוואת ריה"ח סי' כ"ב איתא לא ישא אשה ששמה כשם אמו או שמו כשם חמיו עי' תע"ז, ודינה בפנים סי' תע"ז איתא בזה הלשון, וכן אדם שלקח אשה ששמה רבקה או שם אדר ובנו לקח אשה ששמה רבקה ובן בנו לקח אשה ששמה רבקה לא יצליחו תמצא היא לא תצלח שהיא משולשת או הוא משולש שהאשה והבת ובת הבת לקחו ג' שמות נמצא הוא לא יצליח, מזה נראה ברור שאת אשר קיצר בצוואתו פי' בפנים סי' תע"ז שאך משולשים לא יצליחו, היינו האב והבן ובן הבן או האם והבת ובת הבת לא אך שמו כשם חמיו או שמה כשם חמותה כמו שהבינו ההמון, כי בפירוש כתב בצוואתו עיין תע"ז ושם נאמר כמו שכתבתי עי' בס' שדי חמד מערכת חתן וכלה כתב בשם שו"ת שם ארי' אבה"ע סי' ס"ה דאפילו בכלה וחמותה ודיוקן וחמיו אם האחד יקרא בשני שמות אברהם יצחק והשני רק אברהם או יצחק אין לחוש דזה לא

הוי שמותיהם שוים וסיים דכל זה אפילו במאן דקפיד ע"כ, גם מובא בשם הרה"צ ר' יהושע מקאמינקא זצ"ל דהיכי שיש לאחד שני שמות אין לחוש אפילו בכלה וחמותה ועי' בשו"ת השיב משה סי' ס"ט שנשאל במי ששמו נפתלי ורוצה לשדך עצמו עם אחד ששמו הערץ ושם הקודש שלו נפתלי אם יש לחוש משום צוואת ריה"ת והשיב להתיר מטעמים שכתב שם וסיים בסוף דבריו, הדבר מסתבר הוא דלא אמרה רק מחמת חשש עינא בישא וכיון שאין נקרא כן בפי ההמון לית לן בה וזה ברור עכ"ל, וכתב ע"ז דגם לפי הטעם שכתבו איזה מרבני האחרונים דמשום לתא דכבוד אב ואם נגעו בה דכששם הבעל כשם חמו כשהיא תקרא את בעלה בשמו שהוא כשם אביה יהא נראה כאילו קוראה את אביה בשמו זכן בכלה וחמותה כשיקרא את אשתו בשמה שהיא כשם אמו יהא נראה כאילו קורא את אמו בשמה, מסתברא ודאי דכל שאין נקראים בפי כל בכינוי השה אין לחוש כלל ע"ש ועיין בה' טעמי המנהגים בעניני אישות שמביא נ"כ את כל הנ"ל.

ועיין בשו"ת אא"ז נו"ב מהדורא תנינא תשו' ע"ט מש"כ בענין הזה וז"ל דע תלמידי החביב ויהיו דברים הללו חקוקים על לוח לבך לזכרון הכלל הנדול שאין לכל חכמים שאחר הדלמוד רשות לומר דבר נגד התלמוד והאומר דבר לסתור קוצו של יוד מדברי התלמוד לא יחשב בכלל חכמי ישראל, ואמנם כשאנו מוצאים לאחד מחכמי ישראל המוחזק בתורה וביראה בלי ספק שכתב בספר דבר דוסות לדברי התלמוד חייבים אנו למשכנע נפשין לתרץ דבריו שלא דבר רק לשעה או למשפחה פרטית ודברי התלמוד הם על הכלל וכיוצא בזה אנו מוצאים לרבינו יהודה החסיד בצוואתו שלו דברים שבמעט אסור לנו לשומעם, כי הוא אמר שלא ישא בת אחיתו ובנמרא אמרו שהוא מצוה, הוא אומר שלא ישא אב ובנו שתי אחיות ורב פפא ובנו נשאו שתי בנות של אבא סוראה, הוא אומר שלא ישאו רב אחים שתי

אחיות ובגמרא שמונים זוג אחים כהנים נשאו שמונים זוג אחיות כהנות, ותרין בנתיב דרב חסדא הו' נסיבי לרמי ולמר[עוקבא בר חמי, וכיוצא בזה בצוואה החוא, ואם היה החסיד מצוה צוואה זו לכל ישראל הרי הוא סותר לדברי התלמוד והיה אסור לנו לקבל דבריו כלל, אבל האמת יורה דרכנו כי החסיד לזרעו אחריו צוה לדורי דורות כי ראה ברוח הקודש לזרעו לא יצליחו בזוונים כאלה ובוהאינו סותר דברי התלמיד שהוא על הכלל ודברי החסיד, הוא על הפרט כו' וכו', ומעתה אני אומר כיוצא בזה בצוואת החסיד היום כי יקח איש אשה ולמחר יחלה וישתנה שמו לשם חמיו ויגרש בזה אשתו או יחוש כל ימיו לסכנה ואין זה דרכי נועם ולא נתיב שלום כו' ותמהני על רוב העולם שלתת בתם לעם הארץ הוא פשוט אצלם ואין חושש להמנע והוא נגד דברי חז"ל שאמרו כאלו כופתה ומניחה לפני ארי ולהתחתן עם צורבא מרבנן ששמו כשמו הם שואלים ולא תהא תורה שלמה שלנו כצוואה בעלמא כו' עכ"ל, ומי לנו גדול מאדוננו הראב"ד ז"ל שבעל ההשנות רבינו אברהם ברי דוד ז"ל היה חתנו של הראב"ד השני והוא רבינו אברהם אב"ד ברי יצחק, גם במס' סוטה י"ז אמר שמואל סבא חמוה דרב שמואל בר אמי כו' הרי ששמות החתן וחמיו היו שווים, אחרי כל האמור נ"ל שאין שום חשש ופחפוס כלל כשהחתן וחמיו או כלה וחמותה שמותיהן שוות וזאת אם הם משולשים כמובא במ' חסידים הנ"ל וזהו אך למאן דקפיד, כי מאן דלא קפיד כדאי הם הרה"ג מאורי ישראל שהבאתי דבריהם הנ"ל לסמוך עליהם אף שלא בשעת הדחק.

ל"ד

אבקש מאת קוראי הקב"א לבאר דברי הבעל הטורים בפ' נצבים שכתב בשם חז"ל שאין ע"ע נוהג בחז"ל, הרי מפורש בר"ה ט': בקדושין ל"ח: שבזמן שע"ע נוהג בא"י נוהג גם בחז"ל, ובזמן שאין חיובל נוהג אז אין ע"ע גם בא"י (ערכיו כ"ט) ואם כוונת הבעה"ט

למצות הענקה, ג"כ קשה מנ"ל לבעה"ט זאת? ואיה מקום דברי חז"ל שכתב בעה"ט?

אכרהם דימאנט אנד"ה יורבורג, לימא.

(ל"ה*)

במד"ר אמור פ"ל ולקחתם לכם ביום הראשון הה"ד (תהלים כ"ו) ארחץ בנקיון כפי במקח ולא בגזול ע"כ, בפיוט ליום א' ובארבעת אלה תאב להללו במ כאב, וביוצר ליום ב' ארחץ בנקיון כפות, בלי חמס קחת סנסון כפות גמוני פז לאגוד ולכפות, דשאי אשלים במ אף לכפות, ולהבין מאמר חז"ל המזור בשבת קט"ז, א"ל לרבא מ"ט לא אתית לבי אביון א"ל דיקלא פלניא איכא באורחא וקשי לי נעקרי דוכתי קשי לי ע"כ ובחבורי בית אלי עה"ת פ' בראשית סי' ט"ז הארכתי בזה ע"פ דברי אא"י ודו"ז המהרש"א בח"א שם ע"ש, אכן י"ל בהקדם המדרש פליאה שלשה אלה נפלאו ממני וארבעה לא ידעתים (משלי ל') שלשה אלה נפלאו ממני פסח מצה ומרור וארבעה לא ידעתים אלו ארבעה מינים שבלולב ע"ש, ובמד"ר פ"ל הנ"ל, וביארתי עזה"ד, דהנה בפסחים קט"ז, כל שלא אמר וגו' פסח מצה ומרור ע"ש (וכ"פ הרמב"ם פ"ז מחו"מ ה"ה ופ"ח ה"ד) ובמשנה שם ע"ב דמצה ע"ש ויאפו את הבצק וגו' ומרור ע"ש שמררו כו' והקשה בצל"ח שם דלפ"ז הי"ל להקדים מרור קודם למצה דהשיעבוד היה קודם הגאולה? וכתב דאמריא כמ"ד דקושי השעיבוד השלים ומעתה זה הי' עיקר גרם הגאולה ע"ש, ובחדושי מוה"ר שם קט"ז ע"א ד"ה זכר לתפוח וכבר נאמר בשם איזה גאון דמשו"ה וימררו את חייהם הטעם קדמא ואולא יען דזה הקדים לילך משם קודם הזמן, אכן בס' שמחת הרגל פסקא מה נשתנה כתב דטענת קושי השיעבוד השלים מוטל בספק אם יש לנו דין עבדים לא השלים כשאלת

(- מסיבת המדפים נתאחר הדפסת המאמר אולם אין מוקדם ומאוחר בתורה.

טורנוסרופס ב"ב י'. משל למלך שכעס על עבדו כל מי שמטיב עמו
 מקניטו רבו ע"ש, אכן אם כבנים שפיר השלים העושה נחת רוח
 לאביו כמ"ש רע"ק שם עב"ד ע"ש, והנה בס' בסדר היום דף נ"ד:
 איתא כל אילן ועשב וירק יש לו שר ושופט עליו, וד' מינים שבלולב
 לא השליטם הקב"ה ביד שר רק כביכול בעצמו להראות שאין להם
 שום פחד מאיזה אומה אחר שמצינו בסימנו של מלך ע"ש ובמדרש
 תלפיות ענף א', ובבנ"ו לחדש תשרי מאמר י' אות י"ח ומאמר י"א
 או"ב בשם החיד"א ז"ל בשם הקדמונים, וכ' דע"פ הדין ל"ה ישראל
 רשאים להשתמש ביד' מינים דקיי"ל בסנהדרין כ"ב. דאין משתמשים
 בשרביטו של מלך ע"ש ורק מפני שאנחנו נקראים בנים למקום ע"כ
 ע"ש, וזהו כוונת המדרש פליאה הנ"ל שלשה מלה נפלאו ממני
 אלו פסח מצה ומרור, היינו לפלא שאנחנו אומרים מצה קודם מרור
 ואי בקושי השלים כמ"ש הצ"ח דלמא יש לנו דין עבדים כמ"ש
 בשמחת הרגל? לז"א אבל וארבעה לא ידעתיים אלו ד' מינים שבלולב
 דאי איתא דיש לנו דין עבדים לא אדע האיך מותר להשתמש ביד'
 מינים בשרביטו של מלך ודו"ק, והנה במגילה י"ח. המספר בשבחו
 של הקב"ה יותר מדאי נעקר מן העולם ע"ש ובמכות י'. והוריות
 י"ג: וכן בברכות ל"ג: סיימתינהו לכלהו שבחי דמרך ע"ש ובמו"ג
 ח"א פ"ט מובא בב"י או"ח קי"ג ובפמ"ג שם בא"א ס"ק ז', ולכאורה
 קשה על מרע"ה שאמר הגי תלתי האל הנדול וכו' גם ב"ג מדות
 רחום וחנון וגו' וכמ"ש בפנ"י ברכות ל"ג: ? ות"י בס' שמחת החג
 דזה דוקא בעבד גנאי למלך אם מקלסין אותו בשל כספו יש לו אלפי
 אלפים דגרי זהב משא"כ בן ודאי מסתבר אם מקלס לאביו באיזה
 שבח שיהי' אף מקצת שבחו אהובים דבריו לפני אביו (ולדעתי יצדק
 בזה או"ל בברכות ל"ג: משל למלך ב"ו כו' ירצה דזהו דוקא
 אי יש לנו דין עבדים ודו"ק) ובב"י י'. דבעושים רצונו של מקום
 נקראים בנים ובודאי נקרא מרע"ה בן למקום, ועי' תוס'

סנהדרין ל"ט. דכביכול קבר למשה דאב מטמא לבנו ע"ש ד"ה במאי
 ושפיר היה יכול משה להלל ולשבח להקב"ה עכ"ד ע"ש, וזהו כוונת
 היוצר ליום א' ובארבעת אלה תאב, להלל בם כאב, היינו שהקבי"ה
 תאב לזכות את עמו בד' מונים, להראות שיש להם דין בנים, כדי
 להללו כאב, משא"כ אם כעבדים לא יתכן ההילול, דהוי מקצת
 שבחו ודו"ק, והנה בס' פרח לבנון הביא בשם הג"מ ר' גבריאל
 מגיקלשפירג ז"ל כיון שהשכינה שוכנת בתוכינו מותר להלל
 ולשבח להקב"ה דקיי"ל בעירובין י"ח. אומרים מקצת שבחו בפניו
 ע"ש וכ"כ בס' דברי יהונתן עה"ת פ' ויצא, והנה בש"ס מגילה ט'.
 מעשה בתלמי המלך שכנס ע"ב זקנים וכו' וכתבו בס"ת אלהים
 ברא בראשית שלא יאמרו ח"ו ב' רשויות יש כמש"ש רש"י עיי"ש,
 ובמס' סופרים פ"א ה"ח ובמכילתא פ' בא, ולכאורה קשה מדוע
 באמת לא נכתב אלהים ברא וגו' רק בראשית שיוכלו המינים
 למעוץ ח"ו, עיי' בס' דברי התענוגים בשם הג"מ ר' גרשון פולץ
 ז"ל ובחבורי ב"א עה"ת, אבל י"ל דבראשית יורה לאזהרה מה"ת
 על הגאווה וכמ"ש בנחל קדומים עה"ת ר"פ "בראשית" אותיות
 "בשארית" עיי' ר"ה י"ז: ומגילה ט"ז: ולזה אמרו חז"ל בב"ר פ"א י"א
 בראשית ברא וגו' וענותך תרבני וגו' ע"ש ובמד"ת וארא סי'
 א', ואשר משו"ה סיום ס' בראשית בתיבת במצרים, וכתב בס'
 עשרה מאמרות מאמר אם כל חי ח"ג סי' נ"ז דמצרים עם ה'
 אותיות שלו בגי' שפה כמנין שכינה ע"ש ובילקוט חדש ערך
 ג' סי' מ"א והיינו כמ"ש בסוטה ה'. המתגאה שכינה מיללת
 עליו עיי"ש ובילקוט שמעוני תתפ"ז, ועיי' ברכות מ"ג. המהלך
 בקומה זקופה דוחק רגלי השכינה שנאמר מלא כל הארץ כבודו
 ע"ש ובקידושין ל"א, וברש"י שם ד"ה מלא. ומעתה איסור הגאווה
 משום דמלא כל הארץ כבודו וכמ"ש בתקוני זוהר נקרא הקב"ה
 מקום שהוא כביכול מקומו של עולם והוי דוחק רגלי השכינה,

וזהו רומז בראשית בשארית וסיום במצרים נים' שכינה אבל בסי' בני' ח"א מאמרי השבתות מאמר ט' אותי' הביא דאיסור הנאות משום שהוא לבוש והקב"ה ה' מלך גאותו לבש ואין משמשי' ובשרביטו של מלך ע"ש דתלוי בהנ"ל אם כבנים אם כעבדים ע"ש ובחבורי קול אלי' ח"א דרוש ז' ומש"ה בסוטה ה' ת"ח מותר שמיני שבשמינית וכמ"ש בפ' י' ובעושים רצונו של מקום נקרא בן.
(סוף יבוא)

הכ' אלי' ראזען פה"כ אשפצין.

ל"ו

בפיוט ר"ה באין מליץ יושר מול מגיד פשע תניד ליעקב דבר חוק ומשפט כו' האוחז ביד מדת משפט וכל מאמינים שהוא אל אמונה הבוחן ובודק גנזי נסתרות המשך הדברים דהנה ידוע בדיני השומרים לענין שואל דאם בעליו עמו פטור ולחד מ"ד במס' ב"מ אף בפשיעה והנה הנשמה שאולה לנו מהשי"ת ובימי הדין טענותנו אל השי"ת אם מעש וזכות אין בנו תתנהג עמנו בד"ת לפטור אותנו מן הדין מהטעם כי אתה המשגיח עלינו בכל רגע ורגע והוה כמו בעליו עמו והשי"ת עושה רצונו ואוחז ביד מדת המשפט ופוטור אותנו מעונותינו מהטעם שאנחנו מאמינים שהוא א' אמונה הבוחן ובודק גנזי נסתרות וידוע מה בחשוכא וזכאים אנו מטעם שאולה בבעלים.

"לקונה עבדיו בדין לרחם עמו ביום דין" דהנה אבמס' קדושין נדרש הכתוב כי טוב לו עמך עמך במאכל עמך במשתה והקונה עבד עברי כקונה אדון לעצמו ועיי"ש בתוספו' דאפי' אין לו לאדון אלא כר אחד מחויב למסור לעבדו, ובהגיע ימי הדין וחפץ השי"ת להשפיע לנו חיים ופרנסה אזי קונה אותנו לעבדים כדי לרחם עלינו ביום הדין מן הדין.

"האזינו השמים ואדברה ותשמע הארץ אמרי פי" הקדוש מלובלין
 זי"ע פי' הכתוב רוצה ה' בעמו יפאר ענווים בישועה השי"ת רצה
 שעמו יתחברו לצדיקים לזאת מנהיג עולמו ומסר מפתחות הישועה
 להצדיקים אשר על ידם יושעון בכדי שעי"ז יתקשרו לבות הפשוטי
 עם להצדיקים לילך בדרכיהם ולעשות כמעשיהם וזאת הפירוש רוצה
 ה' בעמו שייטיבו אורחותיהם ועי"ז יפאר ענווים בישועה ובוזה
 פרשתי הכתוב הק' האזינו השמים ואדברה דמשה רבינו ביקש
 להשי"ת אשר דבריו ישמעו ויעשו רושם בשמים ועי"ז יהי הסיבה
 אשר ותשמע הארץ אמרי פי' כן יזכנו השי"ת שיתמבלו תפלינו.
 יונה תאומים האבד"ה וויעלהאמשי.

ל"ז

"בבוצי אפרים" שנה ד' חוברת א"ב סימן ט"ו הקשה רב אחד
 על התוס' סוכה דף ל' ד"ה משום דהוה והקשה על התוס' שם הא
 איצטרך קרא דאין יוצאין במצה של טבל היכא דאכל ע"י טע"כ דהא
 בש"א טע"כ ל"ד כשיטת רש"י ובמזה טע"כ דאורייתא כשיטת תוס'
 פסחים דף מ"ה, לכאורה דבריו תימא המה כיון דליכא קרא דאין
 יוצאין במצה של טבל רק מלא תאכל עליו חמץ וכל שישנו בבל תאכל
 ישנו בקום אכול מצה כו' יצא טבל שאינו בבל תאכל לר"ש משום
 דאין איסור חל על איסור * ובחמץ טע"כ דאורייתא ויצא בו ע"י מצה
 הלכך ליכא למימר דקרא קאי על טע"כ.

שמעון דן לודו.

ל"ח

הנה בטור יו"ד בסימן ל' כתב בעצם הגלגלת שנפחתה וחסר
 כסלע דשיטת רש"י ורמב"ם שהיא טרפה ואם נקבה נקבים שיש
 * וכיון דע"י תרעבות ליכא איסור טבל וממילא חל איסור חמץ.

בהם כסלע מצטרפין וטרפה ובב"י כתב שהוא נלמד מגרגרת שכתב
 שמבואר בגמרא חולין מ"ה דביש בהם חסרון מצטרפין לכאיסר
 ושאין בהם חסרון מצטרפין לכרובה א"כ בגלגלת נמי מצטרפין לשעורא
 ידי' דוקא בנקבים שיש בהם חסרון הוא דמצטרפין ושוב כתב
 רבינו הב"י וז"ל וא"ת א"כ נימא ג"כ בגלגלת בנקבים שאין בהם
 חסרון מצטרפין לרובה דומי' דגרגרת וי"ל דכיון שלא הוזכר פסול
 זה בשום מקום יש לומר דקום להו לרבנן שאין להשוות גלגלת
 לגרגרת לענין זה, וכוונתו במה שכתב דלא הוזכר פסול זה ר"ל
 טרפות דנפחתה הגלגלת כמש"כ הטור דהוא במחלוקת שנוי' דשיטת
 ר"ת בתוס' ושיטת בעל העיטור דכשרה וכתב הטור דכן משמע
 מהרא"ש לשיטתם מהמשנה דאלו כשרות גלגלת שנפחתה שלא חלקו
 בין סלע לפחות מכסלע, והנה עדיין סתם עלינו הב"י הדרך במה
 שכתב דקום להו לרבנן שאין השוות גלגלת לגרגרת לענין זה
 דממ"נ דאם אין להשוות אמאי משויינן להו ביש בו חסרון ומצטרפין
 לכסלע ובאין בהם חסרון לא משויינן להו ומעמא בעי.

והנה יראה לי לומר בטעמא דמילתא עפ"י המבואר ברש"י מ"ג
 דגלגלות שנחבסה הוא בכלל שבורה ויראה מדברי רש"י רא"י
 מפורשת שלא כדעת הש"ך שכתב בטעמא דלא מצטרפין לקרום שאין
 בהם חסרון לרובה משום דאינה טרפה מצד עצמה והוא רק משום
 סוף הקרום להפסק יעו"ש בש"ך בסימן ל', ונפרוש כתב רש"י דהוא
 בכלל שבורה ואם הי' מטעם סוף הקרום לפסק אינו בכלל שבורה
 אברא דגם מהסוגיא מוכח שלא כדברי הש"ך דפריך שם על תנא דר"י
 אמאי לא תנא נחבסה הגלגלת ובתוס' כתבו שם דלכן לא פריך
 מגלגלת שנפחתה משום דהוא מצד הקרום שעומד להפסק והוא
 בכלל נקבה הקרום של מוח וא"כ אם תימא דגם בנחבסה הוא מטעם
 הקרום לפסק מאי פריך הגמרא מנחבסה אלא ש"מ דהוא טרפה מצד

עצמה, ועוד דגוף סברת הש"ך הוא מוקשה דממנ"ש יש בהם חסרון לאין בהם חסרון דבמקום שיש בהם חסרון ג"כ נמי מטעם הקרום וכמו שהוכיח הש"ך מדברי התוס' ואפ"ה מצטרפין וא"כ גם באין חסרון נימא כן.

(סוף יבא)

אברהם יצחק פרלמן אב"ד בשקודביל ליטא.

ל"ט

למרנן ורבנן

(המשך מחוברת מנ"א אות י"ח)

מדי דברי זכור אזכור כי בחגיגת "סיום הש"ס" פה (ביום ר"ח ניסן התרפ"ג) במסבת תלמידי חכמים הגונים, אנשי השם, קרואי העדה, נשאתי מדברותי בקהל רב להפיץ אור בהיר על פני מאמרו של אביו אשר רחש לבו דבר טוב: "תיתי לי דכי חזינא צורבא מרבנן דשלים מסכת עבידנא יומא טבא לרבנן" (ישבת ק"ח ע"ב) הוא הגבר חכם בעוז תהיה אותו על קנקנו, ונוכח לדעת פרשת גדולתו של אותו "צורבא מרבנן" כי תורתו אומנתו, חריף ומפולפל, קרא הרבה ושנה הרבה, טרח ויגע ומצא כדי מדתו בתורה וחכמה, עד שזכה לסיים מסכתות הש"ס בשמירה נמרצה (המדקדק המצוין רבי אלי בחור ז"ל בספר "התשבי" (ערך צרב) כתב לאמר בזה"ל, אנחנו קוראין "צורבא מרבנן" כל מי שקורא ושונה בתלמוד אפילו אם אינו נסמך לרבנות עכ"ל, דבריו הובאו ברמז בספר "פר מגדים" באו"ח בסוף אגרת שניה יע"ש, ובמחילת כבוד הדר גאונו נעלם ממנו פירוש רש"י במס' תענית ד' ע"א ד"ה צורבא, "בחור חריף וכו' תלמיד חכם זקן לא קרי צורבא" יע"ש, ובספר יוחסין אות צ' השיג עליו והוכיח בראיות שגם גדול הדור וזקן קראו לו "צורבא מרבנן", וכן הוכיח גם ברכי יוסף חו"מ סי' ט"ו אות ג' יע"ש) אז ידע

אביי להוקיר ערכו הרב של אותו "צורבא מרבנן", ועצור במלין לא יכול, ובמדיפין הביע אומר: "עבידנא יומא מכא לרבנן", להיות תנא דמסייע לבעלי-תורה בכל מילי דמיטב, ויעלה ויבא ויגיע ימים טובים למרנן ורבנן, לבעבור לא יחסר למו כל דבר, ולא יבצר מהם עבוד אלקים וללמוד וללמד בשמחה וטוב לבב.

אכן נודע תלונת חכמים וסופרים על רוע מזלם ומר גורלם של רבנינו וגדולינו, אשר בביתם בעניות יהלכון, ופרנסיה הקהלות אינם יודעים בצערן של תלמידי-חכמים, במה הם נזונים ובמה הם מתפרנסים ואין איש שם על לבי להיטיב מצבם. החומרי של רבנינו, הה' "מקום הארון אינו כן המדה" (ב"ב צ"ט) העוסק בתורה ולומד "ארון העדות" מכונה, הן הוא בנם עומד צר לו ובלהץ מעונה, "מ"ס וסמ"ך" שכלוחות בנם הן עומדין, . . . (שבת ק"ד) "וגדולים" אצלנו הרבנים "הצדיקים" — רק "כמיתתם", "יותר מבחייהם", . . . הרב הת"ח בעודנו חי בשפל ישב ובסתר המדרגה, נקשה ורעב ושבע-רגז מבקש לחם ואין פורש, כל זמן שהנשמה בקרבו לא יכבדוהו מהונם, אלא בגרוגם שבה נותנים לו ומבקשים ממנו מחילה וסליחה אחרי אשר גוע ונאסף, אז נאספים לאלפים ונקהלים מבוהלים בנסוע הארון לבית עולמו על כפס ישאוהו ועוררים לויתן קורעים עליו וקוראים למספד ובכי, מה בצע בדמעות היורדות מעיניהם ברדתו אל קבר? מדוע ולמה לא העלו אותו מעניו ומרודו בטרם יצאה רוחו אולי לא מת וחיתה נפשו בגללם — אנו קוראים "פרשת מדינות" אך "אהרי מות"

אליכם אישים אקרא, נטורי-קרתא! השתדלו נא בכל עוז ותעצומות לרוחתם ולשועתם של מרנן ורבנן, למלא משאלות לבבם לטובה, והחובה והמצוה עליכם לתת להם די צרכם בעין יפה, לכבדם מהונכם בעודם מתהלכים בין החיים, ובגלל הדבר הזה יצוה ה' לכם

את הברכה הכתובה בספר הישר (בתלמוד ירושלמי סוטה פ"ז ה"ד):
 "עתיד הכב"ה לעשות צל לבעלי מצות בצילא של בעלי
 תורה בגן עדן, מאי טעמא? כי בצל החכמה בצל הכסף
 ואומר עץ חיים הוא למחזיקים בה" (יעוין תוס' סוטה ל"ז ע"ב ד"ה
 לר"ש יע"ש) והנה כי כן חובת החוסים בצל הכסף העוסקים במילי
 דעלמא להחזיק ידי החוסים בצל החכמה, לפרנסם ביד רחבה ומלאה
 למען תהיה דעתם צלולה להגדיל תורה ולהאדיר חכמה בכרם בית
 ישראל!

(המשך יבא)

חנוך העניך שאפראן, רב בבא הארעשט.

מ

מבוצי אפרים (חודש תשרי הרפ"ה סי' ז"ך) פלפול ח"א בדבר
 הרמב"ם בדיון אין יוצאין במצה של טבל ומסקנתו כי הרמב"ם סיל
 דדשיל"מ גם באינו מינו לא בטל יעיי"ש, הנה נעלם מעין הכותב
 הלכה מפורשת ברמב"ם פס"ז מ"א שנ' בפירוש "יראה לי שאפי' דשיל"מ
 באינו מינו בטל, לא יהי' זה חמור מטבל שהרי אפשר לתקנו ואעפ"כ
 שלא במינו בנו"ט ובחידושי פלפלתי הרבה להסיר מעל הרמב"ם
 השגת הראב"ד אין עת האסף פה.

אמנם גם דברי ישכר אשר עליו תמך חכם הכותב בדבריו אין
 להם שחר כלל, והלא זיל קרי ביה רב הוא דדשיל"מ לא בטל זה
 דרבנן וגם לסעם הרין בנדרים ג"כ דדשיל"מ מפאת מב"ם ג"כ מודה
 דאינו אלא מדרבנן כמפורש בדבריו שם וביתר מפורש בר"ן פסחים
 דף ל' וב"כ הגאון בעל ברמ"ג במשבצות יו"ד סי' ק"ב ודברי הכ"מ
 בפ"ז מה' מעילה הלכה ו' בפרוטה של הקדש תמזיהם וכאשר נתקשה

בזה הרב בפר"ח יו"ד סי' ק' (ועי' תשו' ח"ס, יו"ד סי' צ"ו וסי' ר"ן)
ובתשובתי לרב אחד הארכתני מאד בזה ואב"מ.

ואנב בואכה גררא אמרתי בענין זה ליישב דברי הרמ"א ביו"ד
סי' ק"ב שפסק דרק באיסור בעין לא בטל אבל בטעם גם בדשיל"מ
בטל הא הוא דשיל"מ הא התם בטעם מיירי יע"ש, ונראה עפ"י המבואר
בחידושי הרשב"א חולין צ"ח דלרבא דאזל בתר שמא רוטב עם
בשר הוי מין בשאינו מינו דרוטב לאו שמה בשר כ"א רוטב או
מיחל של בשר ועיין בש"ך יו"ד סי' צ"ח וסי' ק"ב בדבר
שיל"מ אולינן במין במינו בתר שמא כרבא ומעתה בטעם
שנתערב בממש לא הוי מין במינו דאין שוין בשמא דהפליטה
יש לה שם אחר ולממש שם אחר ממילא גם בדשיל"מ בטל
והא תינה למסקנת הירושלמי שם בנדרים דמחלק בדשיל"מ
בין מינו לאינו מינו אבל בקושיות הירושלמי דעדיין לא ידע
לחלק והי' סבר דגם באינו מינו לא בטל שפיר הקשה
ומסולקת קושי' הש"ך וזה נכון מאד.

יצחק ה' מליין

מח"ס אהל יצחק עשרה חלקים

ראבד' ק סאטמאר תע"א.

ספר "אוצר התורה תנינא" מכיל בקרבו קרוב לאקף וארבעה מאות
מאמרי חז"ל המדברים משבח התורה ולומדיה, מחירו עם המשהלות

40 Lei 60 עבור חותמי "הקבוצי אפרים" סך 40

Rabin Ef. Landau, Traian 24. — București.

אצל המערכת ישנו למכירה מבוצי אפרים שנה א' וב'

מחיר כל שנה סך 80 עבור חותמי הקבוצי אפרים 40 Lei

מא

דבר בעתו.

והיו לאותות אלו שכתות ולמועדים אלו שלש רגלים
(בראשית רבה פ"ו)

אין כונתי במאמרי זה לברר את גודל קדושת שבת ויו"ט
ושמירתה, כי דבר זה כתוב בתורה ושנו בנביאים ומשולש בכתובים,
מלבד שחכמינו ז"ל כתבו על הענין הזה תלי תולים של הלכות ובאו
לידי מסקנה שהלכות שבת המה כהררים התלויים בשערה, אך העיקר
אשר באתי במאמרי הנוכחי הוא להראות לקבל עם שלמרות גודל
וחומר האיסור של חלול שבת ויו"ט מעטים המה בעוה"ר אשר הענין
הזה יהי' נוגע ללבם ולנפשם וללחום מלחמת מצוה בכח כח הפה
קול קול יעקב נגד הקמים עלינו לאלצנו לעשות שבתנו חול ע"י
כתיבה בבתי הספר, אך הודות לאז עוד לא אלמן ישראל, ובכל עת
ועידן בכל עת צרה וצוקה עמדו לנו גואלים גואלי רוחני להציל את
שארית ישראל ח"ו מכליון רוחני.

דבר כזה אנו רואים גם בארצנו ארץ ראמני אשר הכירה את
יושביה היהודים בתור אזרחי המדינה להיות להם זכות מדיני
ופוליטי וע"ז נתנה להם היכולת גם לבקר את בתי הספר הרשמיים
שעד הנה היו נגעים לפניהם - יען כי היו נחשבים כזרים - אך
לעומת זה היו מוטלים עליהם גם החוב לבקר את בתי הספר גם
ביום הש"ק ולחלל אותו ע"י כתיבה הדבר הזה נגע ללב הרב הכולל
לאגודת הרבנים מראמני הישנה והרב הראשי מועד הרבנים, דפה
באקארעשט דר' נימירובר נ"י וע"פ הצעתו בצירוף הרב הגאון
המפורסם מו"ה בצלאל זאב שאפראן נ"י אבד"ק באקוי בעת אספת
הרבנים שהיתה בחורף שנת תרפ"ב בפה, נערך מכתב בקשה
להממשלה ליתן חפשה להתלמידים העברים מבתי הספר ביום השבת
גם בקיץ העבר בהשיבה שהיתה תחת הנהגת שר ההשכלה

בהמיניסטריום של עניני השכלה דבר הרב הכולל דר' נימירובר בדברים היוצאים מן הלב על אודות נחיצות שמירת יום השבת ע"י התלמידים העברים בבתי הספר, ובדבר הזה נתמך ג"כ מאת הרב הגאון המפורסים מר אולמאן אבד"ק ביסטריצא ראש לאגודת הרבנים אורתדוקסים מטרגסילווינא (ראה קבוצי אפרים חוברת א'— וכידוע שאלת שמירת ש"ק עומדת כעת על הפרק וגם הרב הגאון המפורסים מר צירלזאהן אבד"ק קישינאב השתדל בענין הזה — והאחרון הכי נכבד הוא, ביום ג' 924 ו'9 היתה ישיבה בלשכת שר ההשכלה תחת הנהגת המזכיר הראשי Valoari ובתישיבה הזאת לקחו חבל העומדים בראש הדתות המינאריטעמען ובתור באי כח מהדת היהודית ה' הרב הכולל דר' נימירובר ובה פנו על אודות הימים טובים של כל דת ודת למען בהם יהיו התלמידים מאותה הדת חפשים מבתי הספר אחרי אשר נתקבל ההחלטה שהתלמידים העברים המבקרים בתי הספר של הממשלה יהיו חפשים ארבעה עשר ימים טובים, ואלו הן : ארבעה ימים טובים של חג הפסח, שני ימים טובים של חג השבועות, שלשה ימים של רה"ש ויוה"כ, ארבעה ימים טובים של חג הסוכות ויום הראשון של סורים, התנשא עוד הפעם הרב הכולל דר' נימירובר ובדברים חוצבים להבות אש דיבר לבני הנאספים על אודות גודל האיסור של חלול שבת אצלנו, והציע שמלבד הימים טובים הנ"ל יהיו התלמידים העברים פטורים מהכתיבה בכל שבתות השנה בבתי הספר הרשמיים, דבריו הנמרצים פעלו פעולה נמרצת על באי כח הממשלה ועל כהני הדתות השונות שלקחו חבל בהישיבה, וב"ה דבריו היוצאים מן הלב היו נכנסים ללב והחלטתו נתקבלה בהסכם כולם, שההורים מהתלמידים או התלמידות יחוו את דעתם לפני מנהלי בתי הספר בראשית שנת הלימוד שאינם רוצים שבניהם או בנותיהם יחללו את השבת ע"י כתיבה ואן יהיו

פסורים מהכתיבה ביום השבת, אולם בהפרטי כל הוסיפו
נופך משלהם אם במשך השנה יזמן שפעם אחת יכתוב
התלמיד או התלמידה בבית הספר ביום השבת או אבדו זכותם,
דבר גדול עשה הרב הכולל, דבר אשר לא קדמהו ראשונים
במדינה הזאת, ודברי חכמים צריכים חזק מצד אחבי חזקו ואמצו
תנו כבוד לתורה ושמרו את השבת כדת מחללו ויראו כל עמי הארץ
כי שם ה' נקרא עלינו.

מב

(סוף מחוברת ה' אות ל"ב)

(י א) ועתה נתנה ראש ונשובה לנידון שאלתנו ואעיר בדברי
התב"ש "בבכור שור" במס' ע"ז כ"ט ע"ב שהזכרנו בריש דברינו
שהביא שם דברי הרמ"א ביו"ד סי' שמ"ט הל' וכו' ע"ז בזה"ל, ומשמע
מדבריו דאם איזה נוי של זהב או מרגליות וכדומה, קשור אל המת
אסור בהנאה, והב"ח ז"ל הוסיף אפי' קלועים בשערותיה, ולכאורה
יש לאסור אפי' הטבעת אם הם מהודקים בחוזה, דהא כ' הרא"ש ריש
חולין, דקשירה דכתיב גבי תפילין היינו שמהדקו על ידו, וקרי
להידוק קשירה, כמו שלי' קשורה בו וכו' עכ"ל. ותמהני על התב"ש
שהביא סייעתא לד"ז דהידוק היינו כקשירה, רק מהרא"ש פ"א דחולין
ולא הביא משבת דף ס"ה, דחלקו על ר"י, מהא דתני רמי בר יחזקאל
והוא שקשור לה באזנה, ומשני, ל"ק, הא דמיהדק וכו', ופירש"י בד"ה
הא וז"ל: דר"י ה' תותב באזנו יפה ומהדק ולא בעי קשירה וכו'
עכ"ל, הרי מפורש יוצא מהנמ' ופירש"י ז"ל דהידוק היינו כקשיר
וכן י"ל משבת קי"א: ופירש"י בד"ה עניבה, ומהדק וכו' ע"ש ובתוס'
עירובין צ"ז. ד"ה אביי, והתוס' שם סיימו כלשון הרא"ש ז"ל דקשירה
דהתם, היינו הידוק עיי"ש וכו' התוס' במנחות ל"ו. ד"ה משעת, וכו'
בתוס' חולין ט' ד"ה ואידך ע"ש. ותימה על התב"ש ז"ל שלא הביא
ד"ז רק מהרא"ש? אמנם כן לענין דינא, אפי' אם הטבעיות מהודקות

בחזק על יד המת, ואפי' אם נימא ידהידוק היינו כקשירה כאמור מ"מ הרי הוכחתי לדעת דדוקא בפיאה נכרית הקשורה בשערות גופה, שעשתן שיהי' נראין כשערות גופה ממש, ולהכי אסור מדרבנן, מטעם דמחלפי בשערות גופה ממש דאסור מה"ת, ועוד משום דהו"ל כאלו התכוונה בדעתה שיהי' כגופה להקבר עמה, משא"כ בטבעיות דלא עשתן כלל שיהיו נראין כגופה ודאי דלא מחלפי בתכריכי המת וגם לא בטל לגבי גופה, וכמש"כ המג"א באו"ח סי' שי"א ס"ק ט"ז הנ"ל, ופשיטא דמותר, ופז"ב.

גם מש"כ התב"ש בבכ"ש שם, דעיקרא דהאי פסקא תמו טובא וכו'. לפענ"ד עיקרא דהאי פסקא נכון וברור אמת ויציב, אבל רק באופן שכתבתי, דדוקא בפיאה נכרית הקליעה בשערותיה אבל לא בטבעיות וכו' ב אפי' אם הם מהודקים בחזק, דבזה פשיטא דמותר, מטעם הנזכר. — ומה שהוכיח הבכ"ש ד"ז מהא דאיבעיא לו בסנהדרין קי"ב: שער נשים צדקניות, דהיינו פיאה נכרית, אי חשובים כנכסי צדיקים, והם אובדים בעיה"ג וכו', וקשה אמאי שבק כל תכשיטי נשים דתנן בפ' במה אשה, ולא קמבעי' לי' וכו' עכ"ל, במחכתה"ר דבריו תמוהים, דהאיך יעלה על הדעת למיבעי בנידון תכשיטי נשים שבעיה"ג, הא גזה"כ הוא החרם אותה ואת כל אשר בה", לרבות נכסי הצדיקים, כסנהדרין קי"ב: וכל המטלטלין בכלל נכסי, כטוש"ע חו"מ סי' רמ"ח סעי' י"א, וע"ש בסמ"ע ס"ק ל"ט שכ' שכל דבר שרגילין ומותר למכור כשצריכין למעות בכלל נכסי הוא, ועיין בטוש"ע חו"מ סי' רי"ח סעי' כ"ד ובש"ך סק"ה, וא"כ פשיטא דגם תכשיטי נשים, היינו מטלטלין ובכלל נכסי הן, וכש"כ לר"ש (הנ"ל) שאמר, מפני מה אמרה תורה נכסי צדיקים שבתוכה יאבדו, מי גרם להם שידורו בתוכה ממונם, לפיכך ממונם אבד, וכ"ה בתוספתא ובירושלמי פ"י דסנהדרין ה"ח, ואר"ל מוכיח בדבר, בלוט, שלא ישוב בסדום אלא מפני ממונו, אף הוא יצא וידידיו על ראשו וכו', דיך שאת

ממלט את נפשך, ע"ש בפ"מ, ובמד"ר סדר וירא פ"ג סי' י"א שלוט
הי' חפץ לברור וליטול כסף וזהב אבנים טובות ומרגליות, וא"ל: המלט
על נפשך, ע"ש ברש"י ובמת"כ הרי מבואר דאין רשאים להציל
מעיה"נ אפי' התכשיטים כגון אבנים טובות ומרגליות, וכבר הבאתי
לעיל דהרמב"ם ז"ל בהל' עכו"ם פ"ד ה"ז נקט טעמו של ר"ש, כנ"ז -
וגם תימה עמש"כ הבכו"ש. אבל תכשיטים דכסף וזהב וכדומה
ודאי לאו כנופה מחשבי, גם לא כמלבושים וכו' עכ"ל, ולא העיר
כלל מדעת רש"י ז"ל בערכין ז': דהצדיקים שבתוכה יוצאים ערומים,
ומכל מה שהערוטי לעיל ליישב שלא יסתרו דברי רש"י אהדדי,
ועפ"ז יש להעיר גם בשאר דברי הבכו"ש שם, ע"ש, והבן.

וגם מש"כ הבכו"ש בזה"ל: ואנן שמעי' בסוף פ"ק דערכין
לאסור נו"י המת כ"א פ"א נכרית וכדומה, דהיינו שן תותבת וכו',
דדומה לגופה ממש, ועיקר עשייתן שיהי' נראה שהן מגופה וכו'
עכ"ל, לפענ"ד נראה דדוקא בשן תותבת, שהוא שן של אדם
אחר, כפי' ה"ב של רש"י בשבת ס"ד: ד"ה וחכמים וכן פי' הרמב"ם
בפי'המ"ש שם וז"ל: שן תותבת, הוא שן נכרי שנותנת האשה בפי'
במקום שינה וכו' עכ"ל, וכ"כ הרמב"ם בפי"ט מהל' שבת ה"ז וז"ל.
בשן שמנחת בפי' במקום שן שנפל עכ"ל, וכן שן של כסף שדומה
לשאר השינים, כפי' רש"י בשבת ס"ה. ד"ה אבל של כסף, וכן הרמב"ם
בפי"ט מהל' שבת ה"ז הנ"ל, כ' דשן של כסף מותר, מפני שאינו ניכר,
וכן בטוש"ע או"ח סי' ש"ג סעי' י"ב פסקו דשן של כסף, שדומה
לשאר שינים מותר, וכש"כ שן דאדם עכ"ל, ומקורם טהור מהרא"ש
פ"ז דשבת סי' ט"ו ע"ש, והרי זה דומה לנו"י המת המתכרים בגופו
ואסור, כנ"ל. אבל שן של זהב, שמשונה במראה משאר שינים,
כפי' רש"י בשבת ס"ה. ד"ה לא שנו, וכ"ה בטוש"ע או"ח סי' ש"ג סעי'
י"ב הנ"ל, פשיטא דדמי לטבעיות ושלשלאות ולשאר תכשיטין של

כסף וזהב ומרגליות, שאין דומין לגופה כלל, ולא מחלפי כלל בדבר שאסור מה"ת, ולא בטלו כלל לגבי גופה, ומותר, בדבר האמור. אמנם כן, נראה, דאין זה כבוד המתים לעקור השינים של זהב מפיהם אבל אותן השינים של זהב, הקבועים בפיהם רק ע"י "שראפליך" אשר גם בעודם כחייהם, היו רגילים להוציאם ולהכניסם בידיהם הם מותר להוציאם גם אחר מיתתם, מטעם האמור, בכדי שלא להשחית ממונם של ישראל, וכש"כ לפי מה שהוכחתי כל האיסור בד"ז אינו אלא איסור דרבנן, כסנהדרין מ"ו: דתלישה לאו כיום הוא בתלוש ולבסוף חיברו. וכבר ביארתי כ"ז בארוכה בס"ד, ובנ"ד אפילו איסור דרבנן ליכא, כדבר האמור (וגם מש"כ הבכ"ש דיש לסמוך אמתירין ה' הרמב"ם והסמ"ג דמתירים אפי' שער המת גופי' וכו' ע"ש. במחכתה"ר לא ביאר היטב שיטות הפוסקים בזה, ובפרט בסמ"ג אין זכר מד"ז. והב"י ז"ל שכתב בשם הסמ"ג, מ"ס הוא כנ"ל. ואני בעניי בארתי באר היטב דעת הרמב"ם ושאר פוסקים ז"ל בעושהי"ת)

סיומא דפסקא דנראה לפענ"ד להלכה דשינים של זהב הקבועים ע"י "שראפליך", מותר להוציאם לאח"מ. יותר אין להאריך ה' שנותינו יאריך, ויראנו נפלאות מתוה"ק, אכ"ר.

כצלאל זאב שאפראן אבד"ה באמוי והגליל.

מג

איתא במדרש ילקוט שיר השירים הדודאים נתנוריה זה ראובן שנאמר וילך ראובן וימצא דודאים בשדה ועל פתחינו כל מגדים אלו נרות חנוכה, ודברי המדרש אלו הם כחידה סתימה, וכבר דברו מזה קמאי דקמאי, ואף אני אעגה את חלקי בזה בס"ד דהנה הב"י הקשה למה עבדינן שמונה ימים חנוכה זכר לנס שדלק השמן שהי' שיעור הדלקת לילה אחת דלק שמונה ימים, א"כ הלא לא הוי הנס יום הראשון כלל מפני שהי' שמן להדליק בו ולא הי' הנס רק ז' ימים וראוי לעשות רק ז' ימים חנוכה זכר לנס ות"י שחלקו את השמי על ב'

חלקים וממילא ה' הנם בכל יום ויום, והקשה הפר"ח הא אין סומכין על הנם והאיך שפכו לכתחילה במנורה שמינית השמן שצריך על לילה אחת ונ"ל לתרץ דהנה כל הסברא שאין סומכין על הנם הוא משום דילמא לא שוה אתה שיעשה עמך ד' הנם, אולם זה דוקא כשהולך בדרך המסחר ובדרך ארץ משא"כ כשהולך בדרכי ד' לעשות ולקיים מצות הבורא מותר לסמוך על הנם כמו שעשה נחשון בן עמינדב שקמץ לתוך הים תחילה כדי לקיים מצות ד' העמיד א"ע בסכנת נפשות ולפיכך כתיב היתה יהודה לקדשו גלל זה ישראל לממשלותיו כן ה' אצל ראובן כשאמר אל אחיו אל תשפכו דם השליכו אותו אל הבור הזה אשר במדבר ויד אל תשלחו בו ודרשו חז"ל שמים אין בבור אבל נחשים ועקרבים יש בו ומוכח מזה שראובן העמיד את יוסף בסכנה גדולה להשליכו לנחשים ועקרבים וא"כ קשה על ראובן הא אין סומכין על הנם בע"כ שראובן סבר שכדי לקיים מצות ד' שהוא מצות כיבוד אב ואם להשיבו אל אביו מותר לסמוך על הנם, כי מצוה מגיני ומצלי, אך מנ"ל דהדין עם ראובן שטוב עשה בזה אכן זאת הודיע לנו רוח הקודש צוות ואמרת להעיד שהדין עמו במה שעשה כי למען הציל אותו מידם להשיבו אל אביו וכנ"ל וקפ"ו מיושב המדרש שהתחלנו בו הדודאים נתנו ריח זה ראובן כלומר מזה שהתורה בעצמה העידה על ראובן טוהר כונתו, וכנ"ל לקיים מצוה מותר לסמוך על הנם ולפיכך ועל סתחינו כל מגדים אלו נרות חנוכה כלומר לפיכך מיושב מה שאנו דולקים ח' נרות ולא יוקשה קושית הפר"ח כי מותר לסמוך על הנם בכגון זה וכנ"ל ודו"ק.

הה' חיים צבי הירש שאטלאנד מרצ כפ"ס מאדין.

מד

לחנוכה פ' מהק.

ויהי מקץ שנתים ימים, קץ שם לחושך, זמן ניתן לעולם כמה

שנים יעשה באפלה, שכל זמן שיצה"ר בעולם אופל וצלמות בעולם, נעקר יצה"ר מן העולם, אין אופל וצלמות בעולם. (מדרש).

כמו שיש אור וחושך בעולם, אומר מו"ז הקדושת לוי בשם רבו הצדיק, כך יש אור וחושך בשכל האדם, והחושך שבשכל האדם בא מכח היצה"ר, כי אין אדם חוטא אא"כ נכנס בו רוח שטות והחשיך לו שכלו ודעתו, וכיון שנעקר יצה"ר הוסר החושך משכל האדם ואור גדול זרח עליו, ועל הדבר הזה קבעו זכרון עולם וחגיגה לדורות בשביל גם חנוכה ונצחון החשמונאים בנרות ואורה, כי רבים מישראל כבר דבקו בדרכי היונים ודעותיהם והתאווה השפלה החשירה עיני שכלם עד שרצו להיות ככל הגוים בלא דת ובלא מצות, והחשמונאים שביחד עם רגש אהבת הלאום פעם בלבם גם רגש אהבת הדת ויראת האלהים, וגם בשעה שעמדו בשדה קטל הכריזו בחרדת קדש מי כמוכה באלים ד', הם הביאו אור במחנה ישראלי ובתבונתם וכשרון נפשם האירו עיניהם השכליים של העמים למען יביטו אל אור אלהי הטוהר והקדושה וילכו באורחותיו.

ברעיון זה נשכחה לאמרי רבותינו: הרגיל בנר חנוכה הוי"ן לו בנים ת"ח רגש אהבת הדת ותורת האלהים עד לכדי מסירות נפש, הרמוזה בנר חנוכה, גורמת שיגחיל ויזכה את בניו אחריות במעלות אלה ויחכמו בתורת ד' :

ובהיות כי תעודת ישראל להביא אור שכלי בעולם, נאמר עליהם מפי הנביאה כי הם יהיו "לאור גויים".

אמנם באמת זה לעומת זה עשה האלהים, וכל דבר וענין בעולם יש כח משטין כנגדו, וגם לעם ישראל קמו מנגדם ומפריעים רבים, אחד המנגדים הכי גדולים והיותר עצומים היה עם יון, העם הזה היה בכל עת קוץ מכאוב נגד העם הישראלי, ובהיות ישראל עם תליתאי (שבת פ"ז), אשר ההשנחה העליונה יעדה אותם לפרסם בעולם שלשה עקרי האמונה : מציאת השם, תורה מן השמים ושכר

לוענש התקומם נגדם עם יון "אין משולש זה יון" (מדרש) והתעצמו השריש הכחשה ואי-אמון בעקרי אמונת ישראל, כן נקראו "איל משולש" לפי שרצו לבטל שלשת מצות הכי חשובות שהם יסודי התורה: שבת, מילה ונדה.

אבל כבר אמר הנביא: כל "כלי יוצר עליך לא צלח". ומה יפה מליצתם במדרש: "איל משולש זה יון, כל הרוחות יכבשו יון ורוח מזרחות לא כבשו", עם יון יכול היה להתגבר על קולטוריותם של כל העמים הקדמונים מכל רוחות העולם, רק את רוח המזרחי את עם ישראל לא היו יכולים לכבוש, עם כל תחבולותיהם וערמותיהם השונות נגד עם עני זה לא הצליח בידם לנחול נדחון נגד עם יהודה, התקוממות יון עוד חדדה ביתר משאות את רוחם של ישראל הציתה בלבותם רוח גבורה ועוז, רוח התמסרות - נפש והפקר - עצמו בשביל הדת והלאום.

ועכשיו שאין כל שטן ולוחם נגדנו בגלוי, במה שנוגע לדת חופשה ניתנה לנו מכל עמי התבל ללמוד, תורתנו לשמור מצותיה נתקררה האהבה בלב ונדחו זיקי הנענועים והכסופים לקדשי האומה חמדת סגולת האבות, אין דורש ואין מבקש תורת ד', יום השבת שנועד להיות מקור נאמן לקדושה מוסרות ומעין עז לתורה ותושיה, על ידי מה שיקבע בו האדם הטרוד יום יום עת לתורת אמת ודבר אלהים, מחולל באופן מעציב ומבהיל, רוב ההמון יושבים בימי השבתות המועדים בבתי מרוח ובתי קאפע ומבלים השעות הקדושות בחברת מרעים בנרגנות, פולחניקה, רכילות ונכול פה, בהתבוננו להתנהגותם ושל חלק גדול מעמינו ביום השבת אנו מבינים מ"ש במדרש: "בכל שבת באים האבות שאר צדיקים וחסידים לקבל פני משיח והוא בוכה והן בוכין עמו, כי כל ימות השבוע הם שומדים ומצפים על יום השבת, שבו יבטלו ישראל עבודתם יתרחקו מעסמיהם ויוכל להתרומם במדרגות הקדושה בואמן שיוכל

להתנלות אורו של משיח, וכשבא יום השבת ורואים שגם יום זה המכובד מכל ימים לא היה יכול להעיר בנפשם את האהבה לאל חי והצמאון לידועתו ותורתו, אז יבכה משיח ויבכו עמו האבות וכל צדיקי העם, שנורל הלאום ואושרו נוגע עד לבם.

גם מצות נדה שרק בה ניכר מותר האדם שיכול להתגבר על תאוה הבהמות, להכניע יצר לבו ולבטל רצונו מפני רצון האלהים, נעשתה בדור האחרון לאחת ממצות קלות שאדם דש בעקביו והרבה מולזלים בה, נשארה לנו רק אחת, הוא מצות מילה שעדיין עושה אותה בשמחה ואהבה, יתן ד' אשר כמו שאז בימי החשמונאים נעשה גם לישראל ומפך אחד הדליקו שמנה לילה כל כך גרות כן משמירת וקיום מצוה יחידה זו יתעוררו ויתלהבו רגשי אהבת קדש בלב ישראל לשמור, לעשות ולקיום כל מצותיה של תורה שכלם מרועה אחד נתנו ואל אחד אמרן.

מתת' יחזקאל גוטמן רב בהושי.

מה

לתוסכי הרבנים

איתא בתשב"ץ (ח"א סימן קמ"ב וקמ"ח) שחובה על כל ישראל לפרנס דרך כבוד לחכמיהם ולדייניהם שתורתם אומנתם כדי שלא יצטרכו להתבטל ממלאכת שמים בשביל מלאכתם, וכדי שלא יודלדלו בפני עמי הארץ עכ"ל.

ופוק חזי מאי עמא דבר בהיתר מפרנסין לת"ח יושבי עירם, ובראותם אותו שמבטל מתורה אזי הם מריבים ומווכחים עמו לאמר הנחנו ראשינו ורובינו להיותך יושב באוהל של תורה כל יצען ועתה אתה הולך ברחובות קריה, ובוודאי שזהו חילול ד' ובאמת צריך ליישב בקביעות כיתד כל ימוט מבית המדרש, ואם יאמר הת"ח לפ"ו אפשר לא אבוא על שכר הנצחית כי מפני שהם מחזיקים אותי

הם מבטלים כתורה וסומכין עלי' ויוחן שכרי להב' אמנם אין הדבר כן כי רצה הקב"ה לזכות את ישראל ויתן לזה עושר רב כדי שיחזיק את הת"ח ויהא לו שכר על זאת, ובשביל זה לא יקופח שכר הת"ח עצמו כמחז"ל כל היעודים על תורה אין כי אם למחזיק ת"ח אמנם ת"ח עצמן עין לא ראתה וכו' (ברכות ל"ד ב') ואיתא במדרש שמואל מפני מה נקרא הלמדן תיח' ז"ל בקיצור שלא יוכל להיות חכם אם לא שנדמה בנפשו שהוא תלמוד, וללמוד הוא צריך אז נקרא חכם ודו"ק ע"ש, ואפשר שזה אמר רבי (הוי ממעט בעסק) בזמן (ועסוק בתורה) תדמה לך שאתה ממעט בעסק התורה ולא השגת עדיין כלום בתורתנו הקדושה כך תחשוב עי"ז (והוי שפל רוח בפני כל אדם) שמא תלמוד ממנו מאומה כמ"ש (תהלים) מכל מלמדי השכלתי וכו' נמצא מי שעושה כן ודאי דלית ל' מנרמ' כלום כי כל ימיו עו כק בתורה וצריך להתפרנס מאחרים, אמר רבי אליו אתה בן אדם שעומד במעלה הזאת שאתה מוחזק מאחרים, שמור לך מעוזב תורתנו הקדושה אפילו כרגע, וז"א (אם בסלת) דייקא אתה ת"ח כזה אם בסלת (מן התורה) אזי (יש לך בטלים הרבה) זהו בני אדם המחזיקים אותך והם בטלים בתורה בסומכי נפשם עליך, הם יעמדו (נגדך) להלחם בך וכדי בזיון וקצף וזהו כונת התשב"ץ ז"ל "וכדי שלא יזדלזלו בפני עם הארץ" לכן תתדבק לעסוק ת מיד בתורה ולא תתבטל כרגע.

והוא מוסר השכל, אם מפני בושת בני אדם כך? מפני כבודו ייתברך עאכ"ו שצריך שלא לפסוק מן התורה כרגע כמ"ש (בב"ר פי"ד) כל הנשמה וכו' דחז"ל על כל נשימה ונשימה תהלל יה ע"ש, א"ת לפי"ז אך אם אעסוק בתורה תמיד אפשר הם יקחו חלקי ולא י שאר לי מאומה, לז"א לא כן הוא רק (ואם עמלת בתורה) דייקא, ר"ל הגם שמחזיקים אותך אתה לא תפנה לשום פני רם לעסוק בתורה

מצד עצמה אזי (יש שכר הרבה ליתן לך) דייקא חוץ מהמחזיקים ודוק היטב, ומתורצים כמה דקדוקים כאשר יראה המעיין.
ידמיה העלמאן שו"ב, בליאובה.

מו

(א) בסי' כ"ח מ"ש שם לדחות דברי הרב הנאון הצדיק שליט"א השגתי היום מכתב ממנו וכתב בו לאמר דיש לחלק בין קדושת דמים לקדוה"ג וכן סברת התו"י בכריתות די"ד ד"ה יש אוכל יע"ש עכ"ד ובאמת גם אנכי אמרתי לחלק רק אחרי שכתבתי הערה הנ"ל עיין בנתה"מ חו"מ סי' כ"ח יע"ש.

(ב) בפיהמ"ש להרמב"ם ז"ל מעילה פ"ה סימ"א כתב ואין הלכה כרבי אליעזר יע"ש יגעתי ולא מצאתי בכל הפרק מוזכר ר"א.

(ג) ה"ת דאם אין לא לאדם נכסים לשלם בעד חובו רק לבע"ח אחד ובע"ח המאוחר יגבה תחלה מהבעה"ח המוקדם

(ד) נסתפקתי בהא דקיי"ל אין שבות במקדש מי במקום ספק נמי אמרינן אין שבות במקדש, ונלפענ"ד לפשוט זאת מהא דאית' בש"ס יומא ד"ח ע"ב ולטעמך הזאה כל שבעה מי איכא הא קיי"ל הזאה שבות ואינה דוחה שבת יע"ש וקשה דאמאי אינה דוחה שבת הא קיי"ל שבות במקדש ואחז"ר מצאתי ראיתי בשעה"מ ה עבויה"כ ה"ד שהעיר בזה יע"ש וע"כ כיון דהא דמוין עליו כל שבעה היא רק מספק דשמא נטמא בס"ע ומש"ה אינה דוחה שבת ומוכח דבמקום ספק לא אמרינן אין שבות במקדש והבן.

נפתלי ברוינספלד, זמוגראד.

מז

בענין הקושיא האיך שייך מלקות על לא תעשה לדעת הרמב"ם שמונה תשובה למצות עשה א"כ הו"ל לאו הניתק לעשה דקיי"ל דאין לוהין עליו, ולכאורה היא קושיא עצומה וראיתי בספר פרדס דוד

בהפטרה לפ' ואתחנן שהביא קושיא זאת בשם בעצד"ל והביא שם תירוצ' ע"ז מס' נחלת בנימין כבאמת תשובה הוה מהני עוד קודם שנברא העולם וע"י תשובה נתפטר אדם הראשון וא"כ הו"ל עשה קודם ללאו וקיי"ל כרבי יוחנן בש"ס מכות י"ד ע"ב דכל עשה שקדמה ללאו לוקין עליו ע"כ, ודבריו דחוקים דהאיך מצינו שנצטווה אדם הראשון על התשובה דנאמר עליה שהוא מצות עשה וקדמה ללאו אדרבא אמרינן בש"ס עירובין ס"ב דבן נח אינו בהשבון ואינו מועיל תשובה בב"ג (ע"ין בדע"ת בהקדמה להלכות טריפות הנקרא שערי שלום אות ד' מ"ש בזה) ואפי' אם נאמר דנצטווה אדה"ר על התשובה מ"מ אין זה עשה קודם ללאו דהרי נצטווה ג"כ בשבע מצות ובהם כמה לאווין והוי לאו קודם לעשה והדרא קושיא לדוכתא דהו"ל לאו הניתק לעשה והפרדס דוד בעצמו תירץ עפ"ל מה דמחלק הגמרא ביומא דבשב מאהבה נעשה לו כזכיות ובשב מיראה נעשה לו כשגנות וא"כ בשב מיראה לא הועילה התשובה רק לעשות הודון כשונג ולכן לוקה על השונג לכפר לגמרי והתורה מיירי בתשובה מיראה דכתיב בצר לך כו' ושבבת עכ"ל ובמכ"ת תירוצו זה דחוק עוד יותר מן הראשון דלדבריו תשובה מאהבה מכפרת לגמרי וא"כ האיך לוקין על לא תעשה כיון שיש בידו לתקן את הלאו לגמרי ע"י תשובה מאהבה דהרי קיי"ל בש"ס מכות ט"ו ע"א כמ"ד ביטלו ולא ביטלו ופירש"י שם במל את העשה חייב על הלאו לא במל העשה פטור שהלאו תלוי בביטול העשה ואינו נגמר עד שיבטל את העשה בידיים ביטול עולם שלא יוכל להתקיים עוד ע"ש וא"כ כאן לא ביטל את העשה שהרי בידו תמיד לשוב מאהבה וא"כ הו"ל לאו הניתק לעשה והאיך לוקין עליו ולפענ"ד נראה ליישב הקושיא בטוב טעם דהנה בש"ס תמורה ד' ע"ב על הא דאיתא שם במשנה דמומר לוקה פריך הגמרא והא לאו הניתק לעשה הוא ומשני דהוי תרי לאווי וחדא עשה וע"ש ברש"י שהביא גירסא אחרת בש"ס וז"ל הרמב"ם בהלכות תמורה פרק א' הלכה

א' ולמה לוקין על התמורה והרי לאו שהוא ניתק לעשה כו' מפני שיש בה עשה ושני לאווין ועוד שאין לאו שבה דומה לעשה שהצבור והשותפין אין עושין תמורה אם המירו אע"פ שהם מוזהרין שלא ימירו כו' ור"ל שהלאו שבה שוה בכל בין ביחיד בין בצבור ושותפין ולוקין עליו אבל העשה שבה אינו שוה בכל צבור ושותפין שהמירו אין עושין תמורה ולא עשה מעליא היא שתדחה את הלאו, וטעם ה"ב של הרמב"ם הוא ע"פ גירסת רש"י בש"ס, מעתה יתורץ על גבון קושייתנו דבאמת התשובה הוא-עשה שאינה שוה בכל אם מצד האדם הפועל והאם מצד גופי העבירות, אם מצד האדם דהנה בש"ס ר"ה י"ז ע"ב רפי כתיב דרשו ד' בהמצאו משמע דפעמים אינו מצוי וכתיב בכל בקר איחל אליו דמשמע דמצוי תמיד ומשני הא ביחיד הא בצבור הרי להדיא דביחיד לפעמים אינו מצוי ואין תשובתו מתקבלת (והוי ממש כמו בתמורה דיש חילוק בין יחיד לצבור לענין העשה) ואם מצד גופי העבירות הוא משנה שלימה ביומא פ' יוה"כ דתשובה אינו מועלת לגמרי רק על עשה ועל לאו הניתק לעשה אבל על לא תעשה החמורות תשובה תולה וכן עבירות שבין אדם לחבירו אין תשובה מועילה וא"כ אין עשה זו שוה בכל ולא הוי לאו הניתק לעשה וכסברת הרמב"ם כנ"ל נכון.

הצעיר אליעזר דיכמער שו"כ בפאריז.

מח

למרנן ורבנן.

(המשך מחוברת ה' אות ל"ט).

מורי ורבותי! לא אבוש לדבר בשער בת רבים על דבר הפרצה הגדולה אשר לא היתה בישראל מאז מעולם, ולגלות קלונם של "מוהלים" אחדים בערי מדינתנו אשר יעשו מדחה מצות מילה בזמנה מיום השמיני והלאה על יום ראשון בשבת, שהוא יום שעבד

חפשי מאדוניו ... והם עוברים בשאט נפש על מקרא שכתוב (ויקרא י"ב) "וביום השמיני ימול ביום ואפילו בשבת, מילה בזמנה דוחה שבת" (שבת קל"ב ע"א) "המוהלים" האלה המשתחווים בפשוט ידים ורגלים לפני עגל־הזהב, אין דעתם נוחה ורצויה מזה הדבר אשר מילה בזמנה דוחה שבת, פן ואולי ידחו למו משכורתם שהם מקבלים בעבור ברכת "מי־שכרך" שהם מברכים את הקוראים ... והם יאחרו מצות מילה בזמנה עד עבור שבת קודש לשבת של חול, יום הראשון לשבוע, יום זה מכובד אצלם להיות קובץ על יד קבצת כסף בצע מעשקות ... הם יחשבו "מל ודא פרע" בכסי מלא כאילו לא מל ... חוב קדוש מוטל על מרגן ורבנן עמודי־התורה לצאת בחרב נוקמת נקם־ברית, להכות על קדקדם של "המוהלים" המתפרצים לחלל ברית־קודש ולנעור עליהם בגויפה כי חלילה חולין היא להם לדחות מילה בזמנה שהיא שקולה כנגד כל המצות שבתורה (נדרים ל"ב ע"א).

מורי ורבותי! ראוי לתשומת לב מיוחדת בדבר המכשלה בערים הגדולות שבמדינתנו בעיני "סדור חופה וקדושין" המסור לכל מגן ומשורר בתיאטראות אשר לא ניכר בו שום צורת יהודי שומר אמונים, אם רק מגמגם וקורא את "שבע־הברכות" ביפה קול, הוא הוא המסדר קדושין לישראל, וביותר יתענגו ממנו בה בשעה שהוא "לבוש הבדים" כמנהגי הפזמרים ומשמיע קול "ברכות־ארוסין־ונשואין" בלהקת משוררים ומשוררת מבנות הנכר, לפי הגך רוחותיהם של "הדור החדש" שהסתלקו ממסורת אומתנו מסורת "אתה בחרתנו מכל העמים" והתיצבו על דיביו קאן של "נהיה ככל הגוים" ...

למשמע אוזן דאבה נפשנו איך "חזנים" ("קנטורים" בלע"ז) בורים וריקים, ירהבו בנפשם עז לסדר קדושין לכתן שגשא גרושה וחלוצה, ויברכו שבע ברכות לבטלה! לאשת־איש שהלכה והיתה לאיש אחר בלי שום ספר־כריתות מבעלה הראשון, ומי יוכל לחשוב

כרוכלא את כל המכשולים במחנה העברים על-ידי "מסדרי-קדושין שלא כדת משה וישראל..."

לדאבוננו, לעת כזאת הנענו אשר רבים מבני ההמון הגם בארצנו, לא ידעו כלל אם "רבדתי" יש לו איזה עסק בעניני חופה וקדושין, ואין איש שם על לב כי ענין נכבד זה העומד ברומו של עולמנו העברי צריך להיות מסור דוקא תחת ידם ורשותם של הרבנים היראים והחרדים לדבר ה', אשר עוד בטרם יצמח כל שיח "ברכת-ארוסין-ונשואין" הם זריוזים המקדימים לחקור ולדרוש היטב בשבע תקירות ובדיקות אם כשר הדבר לסדר להם קדושין כדת ובהלכה.

מצוה לשמוע דברי חכמים שאמרו, כל שאינו יודע במיב גימין ומידושין לא יהא עוסק עמהן" (קידושין ו' ע"ב) מה נעים לנו להבין בזה מליצת חכמינו האלהיים ז"ל "מי בן שיח שישן חוחים" מי שהוא בקי בדינים חכם מבין מדעתו בסדר נשים שושן חוחים... . הוא יברך את החתן ואת הכלה" הוא יסדר קדושין לישראל לברך את החתן והכלה בשבע ברכות מאליפות מרובבות יחולו על ראש שמחתם ביום כלילתם וחזקה על חבר שלא יוציא מתחת ידו דבר שאינו מתוקן" שלום רב לאוהבי תירתיך ואין למו מכשול!

(המשך יבא).

חנוך העניך שאפראן, רב בבאהארעשט.

מט

במבוצי אפרים ש"ד חוב' ג' ד' הובא קושיית החוקני אמאי איצטריך לסמוך כיבוד או"א לשמירת שבת להורות דכאו"א אינו דו"ש הלא האב המצוה לחלל שבת עושה עבירה שע"י נתחללה שבת ואינו עושה מעשה עמך ואינו מחויב לכבדו, ותירץ שם עפ"י המנ"א רצ"ט דמשכח"ל במוצש"ק והאב הבדיל ומותר לעשות מלאכה והבן לא הבדיל ובכנו"ז איצטריך לגלות דכאו"א א"ד שבת וציין לעיין בס' בית האוצר עיי"ש.

והנה אין הס' ת"י אך התירוץ אינו מובן ל"מ לשטת הי"א במגיד משנה רפכ"ט מה"ש דהבדלה אינה מדאורייתא כל עיקר פשיטא דהקושיא הדרה לדוכתה אלא אפילו לשטת הר"מ והפוסקים דהבדלה היא מ"ע דאורייתא פשוט דאיסור עשיית מלאכה קודם הבדלה הוא רק מדרבנן ועיין בב"י רצ"ט משמע דזה פשוט ואפילו אם נתעקש לומר דלהר"מ הוי דאורייתא עכ"פ לית מי שיאמר דמטעם חילול שבת נגעו במלאכה משחשבה לענין קרבן ופשוט דהאיסור הוא ענין בפ"ע מטעם הבדלה ואין שייך לתרץ בזה סמיכת כאו"א לשבת כמובן.

ובעצם הקושיא נראה פשוט דע"י הצווי של אב לבנו לחלל שבת אי אפשר לקראו א"ע מ"ע אלא בצירוף הטעם דהיכא דהשליח הוא מוכרח לשמוע למשלחו אז הוי כחצר דבע"כ מותיב בה ויש שלד"ע והוי כאילו האב עצמו חילל שבת והוי אינו עושה מ"ע, והנה זה שייך רק אם השליח מוכרח ע"י איזה סבה לעשות בע"כ עבירה בפועל ממש אז מטעם ישלד"ע הוי כאילו המשלח עשה העבירה של השליח, אבל בני"ד כשהבן מוכרח לחלל שבת מצד הדין דכאו"א דוחה שבת אז הלא אין בידו שום עבירה ובזה אין שייך לחייב את המשלח אם השליח לא עבר כלום ושפיר איצטריך לסמוך כאו"א לשבת דקס"ד דכאו"א דוחה שבת ואין על הבן שום איסור וממילא הוי האב עושה מעשה עמך.

ובהיותי תמה על שלא העירו בזה המחברים בינתי בספרים ומצאתי שכיוונתי לדעת הראשונים בשטמ"ק ב"מ ועיין בהגהות הגאון מהר"צ חיות ליבמות בסוגיא זו ועיין בכלי חמדה עה"ת לרשכבה"ג מו"ה מאיר דן שליט"א בפ' תזריע דברים נחמדים מזה. יהושע הלוי הירש הארין. הרב דמאנטריאל כאנאדא.

נ

במדר"ש הובא בתוס' ב"ב קי"ט: שמקושש לש"ש נתכוין ע"ש תוד"ה אפילו. והקשה מהרש"א ז"ל בח"א שם הא עשה מלאכה בשבת וחילל שבת, ותירץ דכיון דליכא כונה שוב הו"ל מלאכה שאיצל"ג ופטור ומ"מ העדים לא ידעו מזה מה שבלבו ולכך דנוהו ע"ש. ולענ"ד קושיא מעיקרא ליתא דהא המ"ד במקושש הוא צלפחד ולש"ש עשה הוא ר' עקיבא בשבת צ"ו: ורע"ק דס"ל קלוטה כמו שמונח דמי מוכח דס"ל דמלאכה שאיצל"ג חייב דאם לא כן היכא מחייב לזורק מרה"י לרה"י ורה"ר באמצע, ועי' ישועות יעקב הלכות יו"ט סי' תצ"ה ואכמ"ל. ודע דעיקר דברי המהרש"א ז"ל תמוהין הן בעיני ונסתרו מדברי הרדב"ז ז"ל על לשונות הרמב"ם סי' אלף תס"ח דהמתכוין למצוה אף שהתרו בו העדים ברם הוא אמר למצוה נתכוונתי ליכא לחייבו ע"ש. ולפ"ז אודא תירוצו הנ"ל.

הכ' יעקב גארדאן אבד"ה בורנעמוס (אנגליה)

נא

במס' עירובין כ"ח: ראשונים שלא היה להם פלפלין כו' ובתוס' שם כו' ופטורין מן המעשר צ"ע מתוס' חולין ו'. ד"ה אינו חושש. והנה במס' ב"ב צ': אין אוצרין פירות שיש בהן חיי נפש כו' אבל באמת ז"א דהא תבלין חייבין במעשר לפי שכ' התוס' חולין שם וא"ח מחיי נפש. ובמגילה ז': פלפלא אריכתא למשלוח מנות ועי'

יבמות פ"א. כס פלפלא חייב וכן הוא בשו"ע או"ח סי' צ"ג ובמנחת
שבת סי' צ"ד דיוצאין בעירוב בפלפלין ויש לעיין בזה טובא ואכמ"ל.
מנחם מענדל קירשבוים, הראהא.

נב

בקב"א ש"ג סי' ו' העיר ליישב קושית הגאון מליסא ז"ל בהא
דאיתא בפסחים ע"ג השוחט חטאת בשבת חוץ לע"א חייב ג' חטאות
ומשם אחד וק' אמאי לא משני דתיקון ג"כ משום מעילה לפי"מ
דק"ל דקדשים שמתו יצאו מידי מעילה, והעיר ליישב דלפי"ד התוס'
דסוגיא דהבא כר"ש ור"ש ס"ל פודין את הקדשים להאכילן לכלבים
ולפ"ז ניח"א ע"ש, הנה זה מלתא נאה ומתקבל אבל לפי האמת נלפע"ד
שזה אינו, דהנה בחולין ק"ל איתא הקדשים שקדם מום קבוע
להקדישן ונפדו תמומין וכו', ואם מתו יפדו ופרש"י ואע"פ שאינם
ראוים אלא לכלבים ואין פודין את הקדשים להאכילן לכלבים, ה"מ
בקדשים שקדם הקדישן למומן אבל הני דקדם מומן פודין ע"ש.
ומתני' זו איתא ג"כ בבכורות י"ד. ובגמרא שם מוקי הש"ס מתני' זו
כר"ש ע"ש, והנה חזינן כאן אליבא דר"ש דדוקא בקדמו מומן להקדישן
הוא דס"ל דפודין את הקדשים להאכילן לכלבים אבל בקדמו הקדישן
למומן ס"ל שפיר דאין פודין, ועי' תוס' שבועות י"א: ד"ה וכי דבי
דסתם משנה בחולין ובבכורות כמאן דאמר אין פודין (והיינו כדמשמע
דדוקא הכא דקדים מומן להקדישן הוא דפודין הא קדים הקדישן
אין פודין בדברי רש"י חולין הנ"ל) מכ"ז חזינן דר"ש ס"ל דאין פודין
ועוד אפילו אם נאמר דס"ל דפודין את הקדשים להאכילן לכלבים מ"מ
כאן בפסחים דמיירי בשבת, ובשבת לכ"ע אין פודין כמ"ש רש"י
ביצה כ"ז: בבהמת קדשים ולפי"ז לא שייך תירוצו של הרה"צ מסאמבור
שליט"א, ומה שנראה לי בשוב קושי' זו היא, דהנה בריש מס'
מעילה ב': קאמר הש"ס הא דקדשים שמתו יצאו מידי מעילה היינו

מדאורייתא אבל מ"מ מועיל עוד מדרבנן ע"ש. ובתמורה ל"ב: א"ר ינאי אין מעילה וכו' אלא בעולה בלבד וכו' אבל חטאת ואשם לא נפקא אלא מדרבנן דתניא ר' אומר כל חלב לד' לרבות קדשים קלים למעילה ע"ש. ובמס' מעילה ר"פ קדשו מזבח יליף הש"ס דרך בקדשי בה"ב יש בהם משום מעילה אבל בקדשי מזבח אין בהם משום מעילה והנה בגמרא העלה דקדשי מזבח יש בהם משום מעילה רק מדרבנן ומק' הגמרא ומדאורייתא לא והתניא ר' אומר כל חלב לד' לרבות אמורי קדשים קלים למעילה ומשני דהא דיש בהם משום מעילה רק מדרבנן וקרא הכל חלב הוה רק אסמכתא ע"ש. (סוף יבא) אפרים פישל וויינבערגער, פרעמוסלא.

נג

בגמ' רה"ש כח"מ אר"י בשופר של עולה לא יתקע ואם תקע יצא בשופר של שלמים לא יתקע ואם תקע לא יצא מ"מ עולה בת מעילה היא כיון דמעל בה נפקא ליה לחולין שלמים דלאו בני מעילה וכו' מתקיף לה רבא אימת מעל לבתר דתקע ב' כי תקע באיסורא תקע אלא א"ר א"ז וא"ז לא יתקע הדר אמר אחד זה ואחד זה יצא ומצות לא ליהנות ניתנו. בתוס' דה"מ אר"י תימה מ"ש משלמים דלא יצא משום מצות להנות נתנו ור"ח גרים הכא רבא קשה דבסוף כסוי דם חולין פ"ט תניא תקע לא יצא וי"ל ונקדים מ"ש הריב"ם ז"ל בהל' שופר פ"א ה"ג התוקע בשופר של עולה יצא וא"ת הלא נהנה בשמיעת קול מצוה לאו ל"נ ולכאורה קשה מה יועיל דמצוה לל"נ הא מ"מ אסור מכח מ"ש בגמ' הנודר מן המעיין דאסור לטבול בימות החמה וי"ל דהנה השער המלך פ"א מהר' קרבן פסח מחלק דהא דאמרינן כל מלתא דאמר רחמנא ל"ת א"ע לא מהני זה בכך התורה לבד מקדשים הא בעינן שינה עליו הכתוב לעכב עי' בשד"ח כלל ס"ה באריכות ולפ"ז קשה מאי קאמר רבא אחד זה ואחד זה לא יצא הא בקדשים אע"מ ותירץ זקני הג"מ יוסף האלענדער הכהן וצ"ל

אבד"ק אמר אנע דהנה התוס' מפורשים מאי דאמר ר"י בשופר של עולה אם תקע יצא דהיינו בשונג דמזיד אין מעילה ולא נפק לחולין ולכאורה קשה דהא התוס' בתמורה ד' העלה היכא דאם נעשה ממילא מועיל בזה ל"א א"ע לא מהני והנה ידוע בשונג הוי כמו ממילא וא"כ יכולין לומר אם תקע יצא אפילו במזיד כיון דבשונג מועיל המעילה ממילא במזיד א"ע מחני ע"י מטו"ד מהד"ק סוס"י ק"פ (הנה בשו"ת בית אפרים יו"ד סי' ל"ט הוב"ת ב"ש יו"ד ח"א סוס"י ו' דל"א אעל"מ אלא היכא דבעי בוונת העושה כמגרש ותורם כיון דמחשבתו היא היפך מימרא דרחמנא רואין אותו כאילו אינו משא"כ בעשה מעשה ולא בעי כוונה כגון שחיטה ל"ש אעל"מ דהמעשה ליתא בחזרה ע"י במהרש"ם ח"ב לחאה"ע אבל מפשט התוס' הג"ל פשוט כמו"ש בדבר הנעשה ממילא) והנה הפ' בגמ' כן כיון דמעד נפקא לחולין וא"כ בשונג מועל המעשה ממילא אמרינן במזיד א"ע מהני וי"ל דהתוס' סוברים דעיקר האיסור מכת מצוה הב"ע כמ"ש הש"א סי' צ"ח דטעמא דר"י דלא יצא בשופר של שלמים משום מצהב"ע ולפ"ז מתורץ שפיר דאפילו א"ע מחני מ"מ הוי מהב"ע כיון דר"י סובר מצוה להנות נתנה אבל אי אמרינן מצוה לל"נ יצא דהא ל"ע שום איסור ולכך פסק רבא מתחלה אח"ז ואח"ז לא יצא כיון דהיה סבר מתחלה מצוה ל"נ ואח"כ חזר בו ואמר יצא מטעם מצוה לל"נ ודפח"ת.

(סוף יבא)

שמואל מאיר הכהן האלענדער רב דפ"ק משערנאויטץ.

נד

בחוברת קכ"א אות ל"ח השיב ידידי הגאבד"ק שקדוויל את כוונת הב"י יו"ד ל' למה שלא כוון הב"י מ"ש הב"י שלא הזכיר פסול זה בשום מקום ר"ל פסול דיש בו חסרון נזכר בש"ס בגלגלת דרש"י וסיעתו שפרשו דהאי וכן לטרפה אנגלגלת קאי כמו אשדרה.

א"כ מפורש בש"ס טרפת הנלגלת בחסרון, אבל טרפת דאין בו חסרון לא נזכר כלל בש"ס בגלגלת רק בגרגרת, ומש"ה ביש בו חסרון משוינן גלגלת לגרגרת כמו דשם מצטרפין לכאיסר כן בגלגלת מצטרפין לכסדע, אבל אין בו חסרון לא נזכר בגמ' בגלגלת ומש"ה לא נילף מגרגרת והיא פשוט בתכלית הפשטות, ובקושיותו שם על הש"ך כוון להפמ"ג שם והגרעק"א שם ויד אברהם שם ביו"ד.
אברהם דימאנט אבד"כ יורבורג (ליטא)

נה

ספיקי דאורייתא

(א) בשו"ת נו"ב חיו"ד מהד"ת סי' י' חוכך להתיר צידת חיות והובא בפ"ת ליו"ד סכ"ח סק"ח, ונוראות נפלאותי על גאון אדיר כמהו שנעלם ממנו במחכת"ה תלמוד ערוך בע"ז סוף י"ח עה"פ, ובדרך חסאים לא עמד" שלא עמד בקנניון, ופרש"י צידת חיות ע"י כלבים לשחוקי

(ב) ברמב"ם פ"ב מהל' שבת ה"ג, הא למדת שאין משפטי התורה נקמה בעולם אלא רחמים וחסד ושלום, הלא עומדת נגד משה רבינו משנה מפורשת בברכות מ"ז האומר על קן צפור יגיעו רחמיך משתקין אותו ופירשו בתלמוד שעושה מדות הקב"ה רחמים ואינם אלא גזרותי

(ג) במג"א סי' רכ"ה ססקי"ב מ"כ בתשב"ץ בקלף שעל גדיים ומלאים מברכין שהחיינו וצ"ע ולי צ"ע מלבד דמפורש בש"ע יו"ד סי' רי"ז ס"ח הנודר מהבשר אסור אפילו בבשר עופות, הלא מפורש ברמ"א בג' מקומות נגדו, בא"ח סרכ"ג דעל מנעלים או בגדים מעורות בהמה אין לומר תבלה ותחדש דא"כ צריכים להמית בהמה אחרת ואיך גברך שהחיינו על לעיסת בשר גדיים ומלאים הנשחטים כבר ביו"ד סי' כ"ח דעל השחיטה. הראשונה אין לברך שהחיינו דמזיק

לבריי' י ועוד שם סי' רס"ה ס"ז דאין לברך שהחיינו במילה משום
צערא דינוקא י

אלעזר הכהן שו"ב, כאמאשאן.

נו

(סוף מחוברת אלול-תשרי אות כ"ט.)

ואפשר לתרץ בזה קושית הר' ר' יונתן הנודע על הירושלמי
שהקשה אמאי לא אכלו מצה מחדש נימא עדל"ת והקשה ביע"ד
הנ"ל הא נשתכחו השיעורין בימי אבלו דמשה וא"כ ממ"נ אי יאכלו
כזית אחד דלמא השיעור ב' זיתים ושוב לא יצאו המצוה בזית אחד
ואי יאכלו ב' זיתים דלמא השיעור רק בזית אחד וא"כ יעברו על
הזית הב' ונ"ל דהנה כבר הקשו המפ' מפ' בירושלמי דנימא עדל"ת
הא אפשר לקיים שניהם דיאכלו שלכ"ה דהמצוה יקיימו ועל האיסור
לא יעברו ובאלק"ש שוב ל"א עדל"ת, אמנם לפי שיטת התוס' דפחות
מכביצה אינו מק"ט א"כ קשה מטמא דא"ע פסח ועכ"ח דאינו יי"ח בשלכ"ה
ושפיר פריך בירושלמי אמנם התינת אי השיעור בזית אחד משא"כ
אי השיעור בב' זיתים דהיא כביצה דמק"ט א"כ ל"ק כלל מטמא דא"ע
הפסח ושוב שפיר י"ד דיי"ח בשלכ"ה וא"כ שפיר פריך בירושלמי
דנימא עדל"ת היינו שיאכלו כזית אחד : כד"א דלמא השיעור בזית
אחד ומוכת אז דאינו יי"ח בשלכ"ה אמנם כזית הב' שפיר יאכלו
בשלכ"ה דדילמא השיעור בשני זיתים דמק"ט ושוב ל"ק מטמא דא"ע
הפסח שפיר יוצאין גם בשלכ"ה וקק"מ קושית היע"ד ודו"ק, ובעיקר
קושית השאג"א הג"ל שהקשה על קושית התוס' תי"ל דהוה מצהב"ע
נימא עדל"ת נ"ל בפשיטות דהא בטבל איכא גם עשה דכן תרומו
גם אתם ואין עדל"ת ועשה ועי' בשו"ת בית יצחק חו"מ בדרוש י"ג
דהעלה ג"כ דבטבל איכא גם עשה דהא מ"ע להפריש תרומה וכשאוכל
טבל עובר בעול"ת ע"ש ועפ"ז י"ל קושית השו"ת בית יצחק או"ח
סי' צ"ה דאמרינן ביומא פ"ג מי שאחזו בולמוס מאכילין אותו הקל

הקד תחילה טבל ונבילה יאכילנו נבילה הא בנבילה איכא גם עשה
 שא"ז ועי' בפרמ"ג בפתי' להל' שחיטה משא"כ בטבל ליכא רק ל"ת
 לחוד, אמנם ע"פ הנ"ל א"ש דגם בטבל איכא עשה והנה קושיות
 הבי"צ הנ"ל יש להטעים ביותר לפי"מ שהעלה הפרמ"ג בפתיחה לה'
 שחיטה דבנבילה דאיכא עשה דשאינו זבית איכא איסור גם בח"ש
 א"כ אמאי מאכילין אותו נבילה דקיל מטבל הא בטבל איסורו רק בכזית
 ובנבילה יש בכל ח"ש איסור עשה דשא"ז וכבר כתב הר"ן והראב"ד
 בשוחטין לחולה בשבת ואין נותנין נבילה דמוטב לעבור אפי' איסור
 סקילה מלהרבות בלאוין וא"כ ה"נ אמאי מאכילין אותו נבילה ונ"ל
 ע"פ חדוד קצת דהנה יש לדקדק אמאי נקט מאכילין אותו כו' ולא
 נקט אוכל הקל הקל, ונ"ל דהנה כבר העלו האחרונים דהפרמ"ג ל"ק
 למלתי' דנבילה דאיכא עשה דשא"ז גם בח"ש איכא איסור רק למ"ד ח"ש
 אסור מה"ת עי' בשו"ת שאילת שלום מה"ת סי' קפ"ז ובשו"ת יד יצחק
 ח"ג סי' י"ד ובס' אמרי דוד על תרי"ג מצות מצוה נ"ב והנה כבר נודע
 דברי הח"צ בסברא דח"ש אסור מטעמא דאחשבי' ר"ל דבאמת
 בח"ש ליכא איסור רק כיון דחזינן דזה אכלו אמרינן דאחשבי' גם
 הח"ש, אמנם התינח אם הוא לוקח בעצמו הח"ש שפיר שייך סברא
 דאחשבי' משא"כ כאן דקאמר מאכילין אותי דאחרים נותנים לו א"כ
 ל"ש אחשבי' וממילא ח"ש מותר ושוב ליכא בנבילה איסור עשה
 דשא"ז וממילא טבל חמור ודו"ק.

הה' יעקב יושיע גרינפעלד, זבארוכ.

נז

זכר צדיק לברכה ושם רשעים ירקב (משלי י"א).

אם נשוה לעינינו דברי חז"ל מיתתו כפרתו וכדומה מדוע אש
 חטאתו עד אבדון תאכל? ואם כוונת הממשיל משלים להודיע כי
 פעולת צדיק גם אחר מיתתו לחיים, ולהפך פעולת הרשע לתוהו
 ולקללה, ראוי לעומת זה, וזכר רשע לקלה? כל מפרשי תפילת

רה"ש יביעו ויגידו כי כוונת המלות "כי זכר-כל היצור לפניך בא" הוא כי לא לבד העשייה לבדה מעשה איש ופועל ידיו גם המחשבות אשר יחשב אדם בסתר יעבר לפניו כבני מרון. ולפי הפירוש זכר כל היצור דאסס דענקען דיא דענקונגסווייזע דער געשעפפע דער מענשען נכו' לפניך בא' והנה כל המחשבות אשר יחשוב הצדיק והיושר אם גם מן המעשים עוד לא נראה כי צדק לפניו יהנוך, ואז הטוב והיושר ישים פעמיו אולם ברוב הימים נוכח כי זכירתו ומחשבתו הי' קב ונקי וכוונתו היה לפזר זרע למינהו לברכה לא כן הרשע, אם גם נתן לפעמים לפעולתו צדק, ולמראה עינים נשפוט, כי משפטיו ומעשיו טובים, אולם מסוף מעשיו נכיר כי במחשבתו היה תחלה לרעה, עטה במעטה כזה רשעתו להרוס ולנתוץ באבד ולכלה, וו"ש במליצת זכר צדיק דאסס דענקען דיא דענקונגסווייזע מהצדיק הוא לברכה, ושם רשעים, דער כאראקטער דיא ארט דעם רשע, ירקב, דאס אללעס צערשטעהרט אין פילנים איבערגעהע.

יוסף חיים שאבטער רב דכו' קונסטנצא.

נח

ויצדק חרש

בירושלמי (מס' עירובין פרק ה' הלכה א') איתא: א"ר יוסי אם אין אתה יודע לכוון את הרוחות, צא ולמד מן התקופות, ממזמז שהחמה זורחת באחד בתקופות תמוז עד מקום שהיא זורחת באחד בתקופות טבת, אלו פני מזרח, ממקום שהחמה שוקעת באחד בתקופות תמוז עד מקום שהיא שוקעת בא' בתקופות טבת אל פני מערב וכו' כזה בשילה ובית עולמים, דמר רב אחא בשם שמואל בר רב יצחק כמה יגעו הנביאים הראשונים שהעמידו שער המזרח שתהא חמה מצמצמת בו בא' בתקופות תמוז ובא בתקופות טבת עכ"ל הירושלמי, וכתב על זה ה' הלל כהנא בספרו "גלילות הארץ" פ"ב סימן ח': כי זה

שתים עשרה שנה שלח דברו במכ"ע המגיד, ויבקש מאת התלמודיים היודעים גם בינה לעתים לבאר לו את דברי הירושלמי הללו ואין פותר אותם לו, שלפי דעתו הוא דבר נמנע וא"א, בא' היה שער המזרחי מכון נכח הקרן דרומית מזרחית למען שתהי' החמה מצמצמת בו בקו ישר (כי כן משמעות הלשון מצמצמת בו) בתקופת טבת בעת מרחקה מהמשה כ"ג מעלות וחצי לצד דרום, א"כ אפילו הוא נמנע וא"א שהשער הזה יוכל להיות ג"כ מכון מול הקרן צפונית מזרחית למען שתהא החמה ג"כ מצמצמת בו בקו ישר באחד בתקופת תמוז בהיות ריחוקה מעיגול המשה עשרים ושלש מעלות ושלשים דמים צד צפון ורחוקה אז ממקום מעמדה בתקופת טבת מ"ז מעלות והלא יותר טוב היה לכוון שער המזרחי מול אמצע המזרח דהיינו שיכנס בו קרן החמה בקו ישר באחד בתקופת ניסן ותשרי, וסיים שם בארו לי הדברים הסתומים האלה ותברככם נפשי.

והנה ראיתי שז"חחבר הנ"ל נטה מני דרך הביאור בדברי הירושלמי מלבד תמיהתו (א) במה שציין אצל תיבות ניחה בשילה סימן הקריאה (!) ואצל תיבות ובית עולמים סימן השאלה (?) והפריד בין הדברים, והבין בתיבות ובית עולמים איזו קושיא ותמיה, ואין הבנה לדבריהם ע"פ דרכו, מדוע ניחה בשילה יותר מבית עולמים, (ב) במה שגרס בלשון הירושלמי "אמר" רב אחא והוא כעין תירוץ לקושיא שלפניו, ובאמת איתא שם "דמר" רב אחא והוא כמו דאמר בתלמוד בבלי, ומקושר הוא למה שלפניו וסייע לו, והאחרון הגדיל, (ג) במה שהבין הכונה במלת מצמצמת בו שהוא בקו ישר, וזה הוא הכוכב המתעה שגרס לו להטות מני דרך האמת שבלי קלוע אל מטרת דבריהם הנאמרים באמת וישר.

והנראה לענ"ד בכוונת דבריהם, כי מתחלה אמר ר' יוסי שבאם ירצה האדם לדעת בדיוק אמתי כוון ד' רוחות העולם, עליו לדקדק ולעיין באומק שלו ולסמן לו נקודת הזריחה של השמש על

אופק בקצהו ביום תקופת תמוז ותקופת טבת ואז הקו הישר שיחבר בדמיונו שתי הנקודות הללו של מקומות הזריחה משני זמנים הללו הוא צד מזרח, וממילא נדע שאר רוחות העולם כמובן, ומשתי נקודות השקיעה בב' ימים הללו נדע צד מערב) וכפי שדבר זה לא יעלה בידנו בלתי יגיעה ועיון היטב בחשבון זמן התקופה כידוע יש מחלוקת בזמן חל התקופה האמתית בין רב אדא ושמואל עד כי עלה ההבדל בזמננו קרוב לט"ו יום, וגם יש משך ששה חדשים ביניהם ונקל לשכוח מקום המסומן, וכששמע המסדר הירושלמי דברי ר' יוסי אמר מעתה ניחא מה שנאמר בשילה ובית עולמים כמה יגיעות יגעו הנביאים הראשונים להעמיד שער המזרחי דוקא באופן שתהא חמה מצמצמת בו וכו', אשר לא ידענו למה להם כל הטורח הזה, ומעתה שכוון הרוחות תלוי בזה ניחא ומובן הדבר מאוד כי בודאי היו צריכין להעמיד שער המזרחי, וכל בנין ההיכל והמזבח בדיוק הצדדים, דנ"מ לענין שחיטה בצפון וזריקת דמים, כדומה, ובודאי השתדלו הנביאים בוני המקדש ולא חשכו נפשם מכל עמל ותחבולה לכוון הרוחות בלי נטיה קצת לאיו צד אחר, וה"ז כאלו נאמר בירושלמי כן, מעתה ניחא הא דאמר רב אחא בשם שמואל, ומצינו ג"כ דוגמת לשון זה בתלמוד בבלי, כמו (עירובין ע"ה ע"א) אמר רב יוסף א"ה היינו דשמענא ליה לר' טבלא דאמר עכו"ם עכו"ם תרי זימני ולא ידענא מאי קאמר, וכן במס' (שבת כ"ח) היינו דא"ל רמי ב"ש לר"ג לפי פירש"י ע"ש, ועוד באיו מקומות.

אמנם כוונת אמרם שתהא חמה מצמצמת בו, הוא כן, כי בין להיות השמש בקרן מזרחית צפונית בעת עלותה על המופק והוא באחד בתקופת תמוז ובין בהיותה על המופק בקרן מזרחית דרומית והוא בא' בתקופת טבת היתה יכולה לשלוח קרן אורה דרך השער ההוא לפני העזרה (ובאלכסון כמובן) ואך זה הוא המופת הברור שהשער עומד מכוון בדיוק מול צד מזרח בלי נטיה לשום צד אחר

כ"א היה נטוי עד"מ לקרן מזרחית צפונית אז לא יוכלו לתבוא דרך השער קוי השמש בעת זריחתה בא' בתקופת טבת שאז השמש בקרן מזרחית דרומית וכן להיפך, וממילא מובן שקרני השמש יעברו אז באלכסון, ורק בתקופת ניסן ותשרי יעברו הקוים נוכחם ישר דרך השער, באשר שהשמש אז עולה על האופק באמצע מזרח, ואם היו עושים בחינת שו"י וישרות השער רק ע"י תקופת ניסן ותשרי, לא היה האות ברור כ"א ע"י מדידות הנדסיות אם הקוי הוא ישר באמת, כי רק שתי נקודות רחוקות זמ"ז הנה יגבילו יושר הקוי, לא נקודה אחת שיכולים להעביר דרך עליה כמה קוים, וזה ברור, וצדקו דברי הירושלמי ואין בהם שום התנגדות ח"ו להמדע ההניוני.

יצחק מעלער הרב דפה באלגראד.

ברכת מז"ט.

הגני מביע מעומק לבבי ברכת מז"ט לכבוד ב"ד החתן החו"ב שהיו"ח מר אברהם אבוש נ"י בן הרה"ג החו"ב כש"ת מו"ה אלעזר הורוויץ שליט"א אבד"ק באראווי וכעת חונה בק' סאניק להחיותן שנעשו יפות עם בת הרה"צ כש"ת מו"ה אלמר הורוויץ שליט"א חונה בק' לאדו - יתן השי"ת כלבבו ויזרח על במתי התורה ויעלה מעלה מעלה ברוב כבוד והצלחה.

ברוך הלכר שטאם בהרה"צ אבד"ה זמיגראד שליט"א.

קול אומר מרא השכם ומרא

אמר ר' יהושע בן לוי בכל יום ויום בת קול יוצאת מהר חורב ומכרזת ואומרת, אוי להם לבריות מעלבוניה של תורה (אבות פ"ו).

חברים נכבדים! מתכבדים אנחנו בזה להזכירכם בעוד מועד כי יום חג הסיום שלנו של ש"ס, ממשמש ובא, וכי נחוג אותו בעזרת השי"ת גם בשנה הזאת כבשנים הקודמות בר"ח ניסן הבע"ל, ויען כי כל מסכת ומסכת בפני עצמה היא טבעת (חוליא דרהבא) אחת,

מן שרשרת הקדושה של ש"ס אשר כל טבעותיה משולבות הנה אשה
אל אחותה א"כ חוב גדול וקדוש רובץ על פתחי של כל חבר וחבר
להיות מן הזריון דוריון לגמור ולסיים את המסכת שלו עד יום
חג-הסיום למען אשר המסכת שלו לא תהא נעלבת חלילה לפני
המסכת אחותיה אשר נפלו חבל בנעימים לבעלים (חברים) טובים
הימנו אשר לא התרשלו בלמודם.

תקותינו חזקה כי דברינו אלה ימצאו אוזן שומעת ושכל אחד
מן החברים מלא או הי' ממלא את חובתו גם בלתי אזהרתנו מברכים
אנחנו אותו ואת ב"ב באריכת ימים ושנים עושר וכבוד בזכות
"סיומים" רבים אמ"ס.

באקארעשט, י"א שבט תרפ"ה

המזכיר :

נשיא החבורה :

הק' יוסף צבי כ"ץ

ד"ר יעקב יצחק ניררובר

רב דפה.

הרב הכולל.

סגן הנשיא :

נתן נמץ שאפירא

נש

בבוצי אפרים (שנה ד') חוברת א' סי' ז') העלה ביושב דברי
הרמב"ם במצה ש"ט ע"פ קושי' התוס' בסוכה תי"ל דהוי מצהב"ע וכו'
יעיי"ש, ולדעתי יצא יצח"ק (שם) לשוה שיחה בטילה, אפילו בלא
עיון טפילה, כי מש"כ לתרץ דל"ה מצהב"ע במצה ש"ט דלאו מחמת
העבירה שנעשה בו נפק וכו' לא הביט הדק הטיב בתוס' סוכה ד' ל'
שבאמת אחרי שלחקק יצאו בזה גבי אשירה סיימו, ומיהו תימה בפי

כל שעה ל"ל קרא למצה ש"ט תי"ל מטעם מצה"ב והניחו בצ"ע ולדברי הכותב אין מקום לקושיתם כלל כמובן, ועיין בספר מצ"ב לו יד, בחידושי פסחים שם שהקשה באמת ע"ד התוס' דלפי חילוקם באשירה גם קושיתם במצה ש"ט אין לו תקומה, וכבר האריכו האחרונים ז"ל לפרש דברי התוס' שלא יסתרו מינ' ובי' יעיין, וגם אנכי הצעיר העליתי בספרי נט"ע שעשועים (כת"י) דהתוס' במאמרם דק"א אכיל איסורא ונפק ידי מצה נטרו באמת מקושי' זו ורצונם לומר דאף אמנם שבחילוק הנ"ל דהיכי דאין העבירה בא ע"י המצוה ל"ח מצהב"ע לכאירה אין מקום לקושיתם במצה ש"ט אבל נראה להם פשט דכ"ז שייך דוקא בדברים שאינו של אכילה כמו לולב שק אשירה הואיל וכל עיקר טעם של מצהב"ע הוא משום דאין קטיגור נעשה סניגור וגנאי למקום ב"ה שיתעבד המצוה ע"י העבירה מש"ה היכי כשאין העבירה בא ע"י המצוה ל"ח מצהב"ע ול"ח גנאי, אבל בדבר אכילה דמבואר בתוס' חולין ד' ה' ב"ב דחשוב גנאי ביותר משאר איסורין א"כ אפי' כשאין העבירה בא ע"י המצוה ג"כ חשוב גנאי ומצהב"ע, ולפי"ז שפיר קושיתם גבי מצה ש"ט קמה וגם נצבה במדויק דבריהם שכתב דקא אכיל איסורא וכו' והצעתי הדבר לפני כמה ת"ח והוטב בעיניהם מאוד מאוד בעזה"י, עכ"פ זאת עולה מן המדובר שע"פ סברת התוס' באשירה בודאי אין לתרץ קושיתם במצה ש"ט דאל"כ יסתרו דבריהם בתוך כדי דיבור וממילא דברי הכותב נפל בבורא עמיקתא, גם מה שהביא מדברי הרמב"ם פ"ח מא"מ עיין בשו"ת שאנ"א ובשו"ת גיב"י מהד"ת חאו"ח סי'

קל"ד ודו"ק, וכפי הנראה נתעלמה מן הכותב דברי הרמב"ם
בפי' המשניות סוכה ד' ל' שכתב באשירה ג"כ הטעם מכח
מצה"ב ועיי"ש ולפי"ז לא הי' צריך להביא ממרחק לחמו
בזה כמובן.

ובעיקר דברי הרמב"ם במצה של טבל כבר הלכו נמישות
לתרץ באופן זה דטעמו ונימורו הוא משום מצהב"ע עיין
בספרו דמר אאמו"ר הגאון שליט"א "אמרי דוד" על תרי"ג
מצות מצוה ח' דברים נפלאים בזה, וגם אני הארכתי
בחידושי במערכה גדולה בכ"א, אולם כעת הוכחתי לדעת
שכל האריכות בזה אך למותר כי כבר גילה הרמב"ם דעתו
דעת עליון בפי' המשניות לנדרים ד' ט"ז בטעם לשבח שאין
יוצאין במצה ש"ט מכח מצהב"ע וזה לשונו שם מי שלא ימצא
בליל הפסח מצה שהוא אסורה עליו באכילה כגון שתהי' טבל או
הקדש שאסור עליו אכילתו לפי שהוא מצהב"ע וכו' עכ"ל
הרי הוא כמבואר בטעם של הרמב"ם במצה ש"ט מכח מצהב"ע
ולפלא על כל האחרונים ז"ל שלא העירו בזה וצע"ג ועיין
במ"מ פ"ח מלולב ודוק.

נמנע שלמה שליססער

ראש הישובה דק"ק מונקאטש

ס

אשרי הדור שהגדולים נשמעים לקטנים וכו' (ר"ה ב"ה:) והנה
לכאורה קשה מדאחז"ל, אם יאמרו לך ילדים (קטנים) בנה, וזקנים

(גדולים) סתור שמע לזקנים ואל תשמע לילדים (מגילה ל"א גדרים מ.) וא"ב מהו אשרי? ועוד דהל"ל שומעים? אך א"ל דחז"ל כיוונו בדבריהם לזמן הזה דהנה להאבוגנו אנו רואים שהקטנים שבזמן הזה חכמים המה בעיניהם נגד הגדולים בכל ענינים ולכן אמרו חז"ל אשרי הדור שהגדולים "נשמעים" (דע"כ בשביל מעשיהם הטובים באמת ולא להתפאר ח"ו בהם) לקטנים.

חיים יוסף מעטמו ווארשא.

ידיעות האחרונות משכחות את הראשונות.

אחרי שהודעתי בחוברת העברה את הצעה הנכבדה שעשה הרב הכולל דר' נימירובר בהישיבה של באי כח הדתות באי כח שר ההשכלה ושר הדתות בענין שמירת יום השבת בבתי ספר של הממשלה להאבוגני מוכרח אנכי להודיע בשער בת רבים שלמרות שההחלטה הזאת נכתב בפרוטקול בתור החלטה מקוימת לא רצה השר ההשכלה בשום אופן לקיים את ההחלטה הזאת ובכן השמחה של נצחון עבודת אגודת הרבנים בענין שמירת יום שבת ע"י הכתיבה בבתי הספר של הממשלה נהפכה לתונה וצריכים להתחיל עוד הפעם תעמולה מחדש הבענין הזה ונקוה להשי"ת שנשנה זנב נגביר חיל.

מנטרם

אור החמה

ערוך ומסודר בטוב טעם כל הדינים המסתעפים בסדר
 "ברכת החמה" אשר ישראל קדושים יאותו לאור החמה
 בתקופת ניסן שנה זו (תרפ"ה) ביום הרביעי "ערב
 פסח" הבע"ל.

וגלוי אליו קנטרם

זהרי חמה

ואלו הענינים, הערות ומקורים נאמנים משים ופוסקים
 רבותינו הקדמונים מעשה ידי אומן מופלא שר התורה
 הלא הוא אדוני אבי מורי הרב הגאון האדיר נודע ביהודה
 ובישראל גדול שמו וכו'.

כמהרר בצלאל זאב שליט"א

אבד"ק באקוי והגליל.

כל אלה נקבצו ובאו בחוברת יחד לזכות את הרבים

מאתי

חנוך העניך שאפראן

י"ב במאקאנעשט.

אל הכוראים

יצאתי הפעם מגדרי מלחציל „צקוצלי“ מאמרים וחדות
צענינים סונים מהרה"ג חכמי זמננו כדרכי
עלז ועד עתה, ימן כי חציה מלוח צעונתה סנזכה
ונחיה ונרחה החמה צתקופתה „צערצ פסה“ הצעיל, לזאת
לתתי דין קדימה למאמרי „אור החמה“ „זהרי חמה“
הרחוים להתכבד לספר חשב בפני עצמו, „יסעחו“ הנכונים
„ויגילו“ החכמים, כי נכבדות מדובר צס. חיה צחוצרות
חצלות יודפס תמידין כסדרן מאמרי המורה והחכמה
ססלחו הרה"ג צעד ה„קצולי אמרים“.

המערכת.

אור החמה

וְהָיָה אֲזִיזֵי הַלֵּבָנָה כְּאֹרֶחַ הַחֲמָה וְגו' .
(ישעיה ל' כ"ו.)

אלהים שלח בני האדם עלי אדמה, למען הבט אל מפעלותיה, שמה, ולחזות מעשהו אשר ידיו יכוננו, וכל היודע לחשוב בתקופות ומזלות ואינו חושב, עליו הכתוב אומר (ישעיה ה' י"ב) ואת פועל ה' לא יביטן ומעשה ידיו לא ראו (שבת ע"ה). והנה כי כן כתוב בתורת משה איש אלהים מרן הרמב"ם ז"ל: "מה ששאלתם מה תועלת יש בתקופות ומזלות, כבר אמר ר' מאיר בברייתא הסתכלו במעשיו שמתוך כך אתה מכיר את הבורא" (שו"ת פאר הדור סי' נ"ג) הגאון הנאדר בקודש בעל "לקוטי אורות" (סי' ג') חשב למ"ע להיות בקי בתקופות ומולדות ולהסתכל בהבטה שכלית בחכמת מהלך גלגל חמה ירח וכוכבים מעשה ידי יוצר כל אלהים צבאות.

ממוצא הדברים האלה תבינו ותשכילו עד כמה חביבה היא מצוה בשעתה לכרך ברכת החמה בתקופתה וקוי ה' יחליפו כ"ח שנה, לחודות ולהלל לשוכן מעונה, בה בשעה שהשמש תגיע לאותה נקודה הראשונה שהיתה בעת שהוקבע ברקיע השמים במעשה בראשית, הלא כה הנידו חכמינו האלהיים ז"ל (ברכות נ"ט ע"ב): תנו רבנן הרואה חמה בתקופתה לבנה בנבורתה וכוכבים במסילותם ומזלות כסדרן אומר ברוך עושה בראשית, ואימת הוי? אמר אביי כל כ"ח שנים והדר מחזור ונפלה תקופת ניסן בשבתאי באורתא דתלת נגהי ארבע" (פירש"י שהעריב שמש של ג' בשבת ויתחיל ליל ד' ואז מושל המזל שבתאי).

ובכן מצאתי את עצמי מחויב בדבר לזכות את הרבים, לכתוב עלי גליון זכרון בספר כל הדינים המסתעפים בענין סדר ברכת

החמה אשר ישראל קדושים יאותו לאור החמה בתקופת ניסן שנה זו (תרפ"ה) ביום הרביעי "ערב פסח" הבע"ל.

(א) הרואה חמה בתקופתה והוא מכ"ח לכ"ח שנה והתקופה בתחלת ליל ד' כשרואה אותה ביום ד' בבוקר אומר "ברוך עושה בראשית" (ש"ע או"ח סי' רכ"ח סעי' ב') ויותר מדיוקה הוא הנוסחא "עושה מעשה בראשית" (שע"ת שם).

(ב) מצוה מן המובחר לברך לכתחלה בבוקר משעת הנץ החמה, וכן מהרי"ל ז"ל צוה להכריז בערב שלמחרת יזהר כל אדם כשרואה הנץ החמה יברך, וכתב המגן אברהם (שם) דאם לא בירך עד אחר ג' שעות לא יברך, שכבר עברה ממקום הזה, ובספר "אליהו רבה" (שם) כתב "בשעת הדחק יכול לברך עד חצות" וכן כ' הגאון ר' יעקב עמדין ז"ל שיש שהות עד חצות (בסוף פירושו למגלת תענית) וכ"כ בהנהגות "דגול מרבבה" (שם) בזה"ל, וכן עשיתי הלכה למעשה בשנת תקמ"ה שלא זרחה השמש עד שעה קודם חצות וברכתי בשם ומלכות עכ"ל, והגאון בעל "שערי תשובה" (שם) כתב דאם בבוקר יש עננים המכסים אותה ימתין עד קרוב לחצות אולי תתגלה ויברך בשם ומלכות, ואם לא נתגלה יברך בלא שם ומלכות יעו"ש, והגאון בעל "ישועות יעקב" (שם סק"ב) כתב וז"ל, אם לא נראית החמה בתחילת היום ימתין עד חצות היום וכן עשה מעשה? מר אבא הגאון החסיד בשנת תקמ"ה ואני הקמן אחריו בשנת תקע"ג פה לבוב עכ"ל, בספר "שערי בינה" מביא בשם הגאון מהרש"ק ז"ל, נראה עיקר כהלבוש והמג"א שאחר ג' שעות על היום לא יברך ולא כדעת המתירין לברך עד חצות דלו יהא דהוי ספק הרי כל הברכות דרבנן והוי ספק דרבנן ולהקל ולהיפך הוי ספק איסורא בעון להזכיר שם שמים לבטלה וכו', וסיים דהמברך בשם ומלכות הוי ברכה לבטלה אחר ג' שעות, וכן הורה הלכה למעשה שנת תר"ט יעו"ש, הגאון בעל "שדי חמד" כתב מברכין הברכה אף בהיותה מכוסה בעבים אם רשימה ניכר מבין

העבים, אך אם לא תראה כלל אין מברכין עכ"ל. ובספר "נתיב חיים" מביא בשם הנאון מהרש"ק ז"ל דאם מתכסה בעבים אף דרשימה ניכר מברכין בלא שם ומלכות. והנאון האחרון רש"מ מבערוזאן ז"ל (בהסכמתו לספר הנ"ל) פסק דכה"ג יש לברך בשם ומלכות, ומביא ראיה מש"ס (מנחות צ"ח ע"א) ויראו ראשי הברדים דאף שמכוסים בפרוכת כיון שדוחקין בפרוכת ובולטין ומקומן ניכר הו' בכלל ויראו, הכא נמי וכו'. עכ"ל. וכן מצאתי כתוב בספר "בקר יזרח" (דפוס ליוורנו 1785) בזה"ל. ואין ספק דאם אין העננים עבים באופן שגוף החמה נכרת במקום עמידתה הגם שהיה במציאות דלברכת הלבנה מחמירין בכה"ג שלא לברך, שאני הכא דאין הדבר תלוי בראיית אור החמה אליה בראיית אותו מקום בעלמא שהוא עומדת באותה שעה עכ"ל. בשחרית כשיוצאים מבית הכנסת מתאספים הקהל יחד מברכין ברכה זו משום דברוב עם הדרת מלך, ואם אי אפשר להתאסף תיכף בבוקר, אל יתאחרו בשביל זה, אלא כל אחד יברך כיד כשרואה זריחת השמש, כי ענין זריזין ממדימין דחי לענין ברוב עם, (כדאיתא להדיא ב"ה ל"ב ע"ב), וכן הוא דעת הבה"ט ושע"ת (שם) אבל הנאון בעל "דרך החיים" כתב: דאם השמים זכו בעיניו יכול להמתין עד שעה שיצאו כולם בשחרית מביהכ"נ ומתאספים כולם ומברכין בקהל, אבל אם נראה עננים אין להמתין, דשמא התקשרו בעננים ולא יהא נראה אח"כ, ואין מברכין ברכה זו רק עד שלש שעות זמניות על היום, ואחר כך עד חצות מברכין בלא שם ומלכות (פ"מ שם).

(ד) יש לברך ברכה זו גם ביו"ט (ס' "מסגרת זהב" סי' אות ה')

(ה) אבל יברך, אבל לא אונן (ס' "שדי חמד").

(ו) סומא לא יברך ברכה זו (יעוין בפמ"ג ושע"ת שם, ובשו"ת

שו"מ מד"ת קס"ח).

(ז) נשים אין מברכין ברכה זו. דהוי מ"ע שהזמן גרמא (עי'

ח"ס או"ח סי' נ"ו ובשו"מ מד"ת קס"ח) ובספר "נחג כצאן
 יוסף" כתב: דגם נשים יברכו (מסגרת זהב סי' ס.).
 (ח) הנני בזה לחרוט בחרט אנוש ובציפורן שמיר סדר ברכת
 החמה כפי נוסחת הנאון האדיר בעל "חתם סופר" ז"ל
 (בתשובותיו חאו"ח סוס"י נ"ה מובא בס' פ"ת וזכרם שלמה):

כי שמש ומנן ה' אלהים וגו' (תהלים פ"ד י"ב)
 ייראוך עם שמש ולפני ירח דור דורים (שם ע"ב ה')
 הודינו לך (שם ע"ב ב')
 וזרח לכם יראי שמי שמש צדקה (מנאכי ג' כ')
 הגידו השמים צדקו (תהלים צ"ז ו')
 הללויה הללו את ה' מן השמים (שם קס"ח)

בא"י אמ"ה עושה מעשה בראשית

השמים מספרים כבוד אל (שם י"ט)
 אל אדון - עד יפארוך סלה (מתפלת שבת שחרית)
 שיר המעלות אשא עיני אל ההרים (שם קכ"א)
 תנו רבנן הרואה חמ"ה בתקופתה וכו' (לעיל)
 רבי חנניא בן עקשיא אומר וכו' (סוף מכות)

קדיש דרבנן

"יהי רצון מלפניך ה' אלהינו ואלהי אבותינו כמו שהחייטנו
 וקיימתנו והנעתנו לזמן הזה לברך ברכה זו כן תחיינו
 ותקיימנו ותזכנו לברכה בתקופות אחרות הבאות עלינו
 לשלום שמחים בבנין עירך וששים בעבודתך ותזכנו
 לראות פני משיחך ותקיים בנו מקרא שכתוב על ידי
 נביאך כאמור והיה אור הלבנה כאור החמה ואור החמה
 יהיה שבעתים כאור שבעת הימים ביום חבוש ה' את
 שבר עמו ומחץ מכתו ירפא".

עלינו. קדיש יתום.

וכצאתנו נשא לבבנו אל כפים, אֵל אֵל בשמים, יחיינו מימים
וכבוד ד' עלינו ירח מאורי אור החמה, בעיר ח' שמה בניות
ברמה, ודבר תֵּאל, ביד נבואי ישראל, במהרה יֵאָמֵן, אמן ואמן.

חנוך העניך שאסראן, רב בבאקארעשם.

זהרי חמה

ב"ה ט"ו שבט התרפ"ה.

שלום לך בן יקיר לי הרב המאור הגדול לממשלת התורה, צנא מלא ספרא וכו' כמו"ה חנוך העניך היו"רב בבאקארעשס הבירה).

הנה כי בן היה למראה עיני קונטרסך הנחמד בשם אור החמה שמחתי בפעליך הוצק חן בשפתותיך מגלגלין זכות ע"י זכאי, לזכות את הרבים בסדר ברכת החמה עם כל הדינים השייכים בענין זה ערוך ומסודר בסגנון נאה ומתקבל ב"ג א"ס חכם לבך ישמח לבי גם אני ובכן אברך ברכת הנהנין: ברוך יוצר המאורות, ואלה אוסיף על הראשונים, קונטרס "זהרי חמה" בא"ו הענינים, הארות ומקורים נאמנים, בש"ס ופוסקים רבותינו הקדמונים.

פתח דברך יאיר הבאת בקצירת האומר דברי הרמב"ם ז"ל בתשו' "פאר הדור" (סי' נ"ג) ולנחיצת הענין אעתיק כל דבריו וז"ל שאלה, במ"ש (שבת ע"ה) היודע לחשב תקופות ומזלות ואינו חושב וכו', איך יהיה חשבון זה, ומאי נפקא מיניה? ואם היא הלכה? תשובה, חשוב תקופות ומזלות כלול בו חכמת תכונה ועיבור וכו', אמנם מה ששאלתם מה תועלת יש ממנו בידיעתו, כבר אמר ר"ם בברייתא הסתכל במעשיו שמתוך כך אתה מכיר את מי שאמר והיה העולם וכו' עכ"ל, ולכאורה יש להקשות על תשובתו, למה לא השיב כי תועלת גדול יש בידיעת חשבון התקופות לקיים מ"ע, כאמז"ל (בשבת ע"ה) מנין שמצוה על האדם לחשב תקופות ומזלות, שנאמר ושמרתם ועשיתם כי היא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים וכו' זה חשבון תקופות ומזלות, ובספר הברית (ח"א מאמר ד' פ"ג) כתב וז"ל, וכבר נתקיים הכתוב הזה, שבטלמיוס היוני כתב שבח רבי ובהפלגה גדולה לחשבון המחזור והמולד אשר בידינו, באמרו שמוזה

מוכח שהיה נביאה בישראל ובני נביאים הם, ודבר זה קבלו מאבותם הנביאים וכו' עכ"ל, ועוד איכא נפק"מ גדולה בחשבון זה, כמש"כ הסמ"ג והסמ"ק (במ"ע מ"ז) וז"ל, צוה הקב"ה לחשוב תקופות ומזלות, כי ביסול התבואה והפירות, אחר תקופות החמה הם הולכים, ועוד כ': ע"י חישוב התקופות, יודע מתי יצטרך לעבר החדש, ולעבר השנה כמו שנאמר "שמור את חדש האביב" שיהי' הפסח בחדש האביב ותקופות השנה היא לחשבון החמה וכו' ע"ש, ועפ"י"ז יש להעיר בהא דתנן אבות סופ"ג דר"א חסמא אומר: "תקופות וגימטריאות פרפראות לחכמה" וקשה, הלא חשבון התקופות הן הן גופי הלכות, לענין עיבור שנה, כר"ה כ"א, וסנהדרין י"א: י"ג: דהא דכתיב "שמור את חדש האביב" היינו שמור אביב של תקופה שיהא בחדש ניסן (עיין רבינו חננאל בסנהדרין י"ג: (דפוס ווילנא) ומש"כ בגליון שם להעיר על הר"ח ז"ל, וכו' דנראה דלא גרס: אביב של תקופה, רק שמור אביב שיהא בחדש ניסן וכו', ואני מצאתי כעין גירסא זו בירושלמי פ"א דשקלים סוה"ב עיש"ה, ועיין ברמב"ם פ"ד מהל' קידוש החדש ה"א, ועיין עוד ברמב"ם בהלכה ב' שם, ובהשגת הרמ"ה, ובהל' ט"ז בכ"מ, ועיין בתוספתא סנהדרין פ"ב ה"ב, ובירושלמי סנהדרין פ"א ה"ב, ובמרה"פ שם ד"ה על שלשה סימנים, ואתי שפיר פסק הרמב"ם, ועיין בס' מגחת חינוך מצוה ד' קה"ח אות ו', שהקי' אמאי לא הביא הרמב"ם ד"ז דצריכין ליוהר שלא תפול תקופות ניסן במ"ז, ואם משכה עד ט"ו צריכין לעבר ע"ש, ועפ"ימש"כ המרה"פ שם בד"ה אין מעברין, יש לפלפל בכ"ז, עיש"ה וק"ל כמש"כ התוס' יו"ט שם וז"ל, שדברי ר"א חסמא הן על הידועה מן המהלכים בלבד, וקא מה שנמשך מהם, שהוא קידוש החדש, ועיבור שנה, שלענין זה, ודאי שהן הן גופי הלכות וכו' ע"ש, ועיין עוד בתוס' יו"ט שם ד"ה פרפראות שכי' והשתא דאתית להכי, אמינא אנא, דתקופות היינו תכונה עצמה וכו' והיא חכמת האלהית, שמידועת לגלגל השמים, ידע

ויכיר הבורא ית' כי הוא רוכב שמים עכ"ל, והן והן כדברי הרמב"ם ז"ל בתשו' פאר הדור הנ"ל ובמחכת"ה של התוסיו"ט ז"ל, אישתמיטתיה תשו' הרמב"ם--והא דלא הביא הרמב"ם ז"ל בתשובתו הנזכרת, דחשוב תקופות ומזלות הוא מ"ע? הוא משום דאזיל לשיטתו במה שכתב בספר המצות, בשורש הראשון, להשיג על הבה"ג ז"ל, שהוא מונה חשוב תקופות למ"ע, ואינה אלא מצוה מדבריהם, ע"ש (ובמ"ע קנ"ג), והרמב"ן ז"ל (בשורש הראשון שם) כתב וז"ל, מה שחשד הרמב"ם לבעל ההלכות, כי חשוב תקופות ומזלות, שהוא מונה, הוא לידע חכמת התכונה ולחשוב בה, ושהוא מצוה מדבריהם שסמכו לכתוב במ"ש (שבת ע"ה) מנין שמצוה לאדם לחשוב תקופות ומזלות וכו', חלילה לבעל ההלכות, כי זו אינה מצוה מדבריהם, אלא ליודעים בה, הוא מצוה על דרך הזירות, שיסתכלו בה ויודיעו עתידות לשאר האומות וכו', עכ"ל, ע"ש במגא"ם, ובמחכת"ה התוסיו"ט אישתמיטתיה גם דברי הרמב"ן אלה ועפ"י קשה מאד על הגאון בעל "לקוטי אורות" סי' ג' (שהבאת בדבריך) שחשב למ"ע להיות בקי בתקופות ולהסתכל בהבטה שכלית בחכמת מהלך גלגל חמה וכו', ולפי מה שכתבתי זה אינו, דלדעת הרמב"ם אינה אלא מצוה מדבריהם, ולרמב"ן אין זו גם מצוה מדבריהם, אלא על דרך הזירות ליודעים בה כאמור.

באות א' הבאת לשון הש"ע אית' סי' רכ"ט סעי' ב' הרואה חמה בתקופתה, והוא מכ"ח שנה לכ"ח שנה, והנה המג"א שם סק"ג כתב ע"ה, וזה הפי' דלא כמ"ש"כ בהגמיו' וכו' עכ"ל, וכוונתו למה שהביא בהנהגות מיימוני (על הרמב"ם פ"י מהל' ברכות) פירוש הבי' של "הערוך" דבימות הגשמים כשהיו ג' ימים מעוננים ולא נראה חמה וכוכבים באותו העת שיתראו, צריך לברך, וכן הלבוש ז"ל הביא פי' זה בשם י"א, וכ"כ "העמרת זקנים" ע"ש, ובירושלמי פ"ט דברכות ה"ב שם איתא: הרואה את החמה בתקופתה, ואת הלבנה בתקופתה

ואת הרקיע בטיהרו אומר: ברוך עושה בראשית" אמר ר"ח הדא דתימר בימות הנשמים בלבד לאחר ג' ימים, הה"ד "ועתה לא ראו אור" וגו' ולכאורה נראה דהתלמוד ירושלמי פליג על תלמוד בבלי, וס"ל כפי' הב' של "הערוך" הגו' אולם ה"פני משה" על הירושלמי פ"י הא דהרואה את החמה בתקופתה היינו כל כ"ח שנה, כדברי אב"י בברכות נ"ט: והא דאמר ר"ח הדא דתימר בימות הנשמים ואחר ג', קאי על הא דאיתמר שם, "והרקיע בטיהרו" ע"ש וכן פ"י בעל "הפלאה שבערכין" (באות ח' חמה) בשם ר"א פערקאן ז"ל ע"ש, וא"כ לא פליגו כלל ש"ס בבלי וירושלמי, ועפ"י יש להעיר על הפרישה בס"י רכ"ט אות ד' שכתב, דמשמע דהירושלמי פליג בזה על תלמודא דידן וכו', ועתה פ"י הב' של הערוך הוא של ירושלמי, ופ"י הרמב"ם הוא כתלמוד בבלי ע"ש, ולפי מה שכתבתי הירושלמי והבבלי לא פליגו כלל אהדדי בד"ז כאמור, אמנם סדר אחר (פרשה כ"ג ס"י ח') איתא בזה, "ועתה לא ראו אור" תנא הרואה חמה בתקופתה לבנה בכדורה, כוכבים במסלותם, מזלות כסדרן, אומר ברוך עושה מעשה בראשית" אר"ה הדא דאת אמר בימות הנשמים, ובלבד לאחר ג' ימים, ע"כ, הרי דהמד"ר התחיל מהא דכתיב, "ועתה לא ראו אור" וסיפא דקרא הוא "בהיר הוא בשחקים, ורוח עברה ותטהרם", וגם במד"ר לא נמצא כלל הגירסא "והרקיע בטיהרו" ומכ"ז מבואר, דהמד"ר פליג על תלמודא דידן, וכפי' הב' של הערוך, וכן פ"י ה"מתנת כהונה" שם, ודלא כפי' ה"פני משה" ובעל "הפלאה שבערכין" הג"ל ותמהני על כל הגאונים הראשונים והאחרונים ז"ל שלא העירו מהמד"ר, ועפ"י האמור יש לפרש מה דתניא בתוספתא דברכות (פ"ו הלכה י') "הרואה את החמה, ואת הלבנה, ואת הכוכבים, ואת המזלות כסדרן, אומר, ברוך עושה בראשית" ר' יהודה אומר המברך על החמה זן דרך אחרת, ע"ש כפי' מנחת בכורים" שפירש פ"י דחוק מאוד, אולם עפ"י מה שכתבתי יש לפרש דהת"ק מיירי בימות

הגשמים כשהיו ג' ימים מעונגנים, כהמד"ר והירושלמי הנ"ל, ור' יהודה מוסיף ד"המברך על החמה זו דרך אחרת" כלומר, דהיינו רק מכ"ח שנה לכ"ח שנה, כש"ס בבלי, וזה נכון, וא"כ תלמודא דידן כר' יהודה ס"ל, שהיה ראש המדברים בכל מקום (כשבת ל"ג: ומנחות ק"ג: ובכ"ד) וכ"פ רוב הפוסקים להלכה כש"ס בבלי. גם הלום ראיתי בשו"ת חתם סופר חאו"ח סי' ג'ו שהקשה על הפ"ה הב' של הערוך הנ"ל, שהוא נגד הגמ' ברכות ג"ט: הנ"ל, ובמחכת"ה העמים בפ"ה הערוך ז"ל דברים אשר לא עלו על דעתו כלל, ופקפק על כל ברכת קדוש החמה, והנח בצ"ע ע"ש, ואישתמיטתיה כל הנ"ל. עוד יש להעיר עפ"י דהחת"ס שם שכ' דלדירן דקיי"ל כרב אדא יתפרש הברייתא (דהרואה חמה בתקופתה וכו') - כדרך הרואה ים הגדול, כשרואה לפרקים מל' יום, לל' יום מברך, (כדתנן בברכות ג"ד. וכדמפרשין בברכות ג"ט:) ה"נ דכוותי, ואולי גם בזה הנ"ל יום, כשכיסו העבים את החמה ולא נראית שלשים יום, כשחזור ורואה מברך וכו' ע"ש, ועפ"י אפשר לפרש התוספתא פ"ו דברכות ה"י (הנ"ל) דר"י אומר, "המברך על החמה זו דרך אחרת" וכן היה ר"י אומר, הרואה את הים תדיר, ונשתהא בו צריך לברך, ע"ש בפ"ה, מנחת בכורים" שפ"י כנוסחת הנר"א ז"ל ששהה ל' יום ולא ראהו וכו' ע"ש ועפ"י דהחת"ס י"ל דר"י ס"ל דהמברך על החמה זו דרך אחרת, כלומר כשכיסו העבים את החמה ולא נראית ל' יום, כשחזור ורואה מברך וכן ה"י ר"י אומר, הרואה את הים הגדול מברך בכה"ג, וכפירש"י בברכות ג"ד. ד"ה לפרקים, דהים הגדול לפי שהוא חשוב וגדול מכולן קבע ל"י ר"י ברכה לעצמו עכ"ל, וה"נ החמה חשובה וגדולה מהלבנה ושאר הכוכבים, ולפיכך קבע לה ר"י ברכה לעצמה, ור"י אזיל לטעמיה, ומשום הכי אתי שפיר מ"ש בתוספתא, "וכן היה ר' יהודה אומר" בפ"ה, מנחת בכורים" שם, דחק א"ע לפרש מלת "וכן" דהוא לשון "ועוד" ובמח"כ אישתמיטתי מ"ש כשש"ת מהר"ט ח"ב

חאה"ע סי' מ"ד, להוכיח דלשון "וכן" מורה דבר הדומה לראשון לגמרי לכל מילי ע"ש, אולם עפ"י מה שכתבתי יתפרש מלת "וכן" בפשיטות כאמור.

ולהלכה למעשה נהיגי כולי עלמא לברך ברכת החמה בכל כ"ח שנה, ואין לזוז מהמנהג, וכבר נודע דמנהג אבותנו תורה הוא, כתוס' מנחות כ': ד"ה נפסל, ולדעת הרמב"ם ז"ל בפ"א מהל' ממרים ה"ב, יש במנהגי ישראל, מ"ע, ד"עפ"י התורה אשר יורוך" ול"ת, "דלא תסור" ע"ש, וגם החת"ם (הנ"ל) מסיים דאין לשנות המנהג אף לדידן דקיי"ל לענין חשבון התקופות כרב אדא ע"ש, בתשו' מ"ב סי' ק"א, ובברכ"י סי' רכ"ט עשה, ובפמ"ג או"ח שם בא"ע סק"ה.

עוד באות א' כתבת בשם השער"ת, דיותר מדויק נוסח הברכה "עושה מעשה בראשית" ויש להעיר על השער"ת שכתב כן בשם מחב' דבש"ע דאיתא "ברוך עושה בראשית" הוא השמטת הסופר וצ"ל "עושה מעשה בראשית" עכ"ל, והוא תמוה דהא גירסת הגמ' שלפנינו בברכות נ"ט: ובירושלמי פ"ט דברכות ה"ב, ובתוספתא פ"ו דברכות ה"י הוא, "ברוך עושה בראשית" וכן הוא גירסת הרי"ף שם, והרמב"ם פ"י דברכות ה"ח, וא"כ היתכן לומר על כל הני ספרים המדויקים שהיה בהם השמטת סופרים, דעת "אבודרהם" בין הפוסקים שכתבו הנוסח "עושה בראשית" אמנם כבר הראיתי לדעת שמצאתי במד"ר סדר אחרי פכ"ג סי' ח', שם איתא נוסח הברכה "עושה מעשה בראשית" ועפ"י אתי שפיר גירסת הרא"ש, בפ"ט דברכות סי' י"ד, וכ"ה בקיצור פסקי הרא"ש ובטור או"ח סי' כ"ט, ובכ"מ על הרמב"ם בפ"י דברכות ה"ח, בנוסח הברכה "עושה מעשה בראשית" ע"כ הכי נקטינן.

באות ב' כתבת מצוה מן המובחר לברך לכתחלה בבוקר בשעת הנץ החמה וכו', הנה מצאתי בקונטרס "עובר אורח" הנספח לספר "ארחות חיים" (על ש"ע או"ח) שכתב וז"ל, י"ל דעיקר הברכה

לשעה שניתנית החמה, וע"כ תשתנה שעת הברכה לפי המקומות
ובמדינתנו הנוטות לצפון י"ל שהשעה מכוונת ליום השלישי לעת
ערב בשעה הששית, בעוד שלא שקעה החמה, וכן בכל מקום לפי
אופקו, והרבה הסכימו לי אז, במה שלא קדמני אדם, ובאמת כבר
קדמו בחקירה זו בספר "בקר יורת" שכתב וז"ל, והאמת דיש לחקור
על הענין לפי סוד העבור שמסר לנו הרב הלבושים עפ"י התכונה
בחשבון התקופות שאנו צריכים לחשוב ו' שעות אחר חצות יום של
אותה מדינה דוקא ליום, ואחר ו' שעות אנו חושבים ללילה לעולם,
בכל זמן השנה, א"כ לפי זה בד"מ בזה השנה הבע"ל, למה אין אנו
מברכין מיד דהיינו בתחלת שעה ו' אחר חצות היום, כיון שהחמה
נראית באותה שעה, והיא כעת תליית ברקיע ממש במעשה בראשית
שהיתה בתחלת מזל טלה, ולמה מאחרים עד הבוקר וכו' עכ"ל,
ובאמת דבריהם בחקירה זו אינם נכונים, דהרי חשבונינו לענין
חשבון התקופות, הוא לפי הזמן, שתחול התקופה בירושלים, כמ"ש
הגאון בעל "תפארת ישראל" (על משניות מועד) "בשבילי דרקיע"
סוד העיבור סי' ל', והוא כמו במודדות כמבואר ברמב"ם הל' קדוש
החדש סופ"ה ע"ש, וזהו מבואר בירושלמי ברכות פ"א ה"א דף ד'
ובמד"ר סדר אמור פכ"ו סי' ד', ובאחד בתקופת ניסן, ובאחד בתקופת
תשרי, היום והלילה שוין (ועיין בעירובין ג"ה ובתוס' שם ד"ה ואין,
ובהנהות הרש"ש, ובהנהות מהרי"ע ע"פ שם, עש"ה).

ובל"ז י"ל בד"ז במש"כ הלבוש ז"ל דברכת החמה הוא, בכמו ג'
שעות על היום, ובדברי חמודות" (על הרא"ש פ"ט דברכות אות מ"ב)
כתב ע"ז בזה"ל, ולא ידעתי מנין לו עכ"ל, ובס' "אליהו רבה" (על
או"ח סי' רכ"ט אות ב') כ' לתרץ קושית הד"ח, עפ"י הלבוש שכתב,
שביום ד' ג' שעות על היום, נתלו המאורות עכ"ל, ודבריו תמוהים,
דהרי מפורש יוצא בפירש"י בברכות ג"ט: ד"ה כל, שכ' וז"ל, בשעת
תליית המאורות בשבתאי היא שעה תחלת ליל ד' עכ"ל, וכ"כ רש"י

עוד בעירובין נ"ו. ד"ה ליתנהו ע"ש. וכ"כ התר"י בסוף ברכות שם.
 אמנם מצאתי במפרש על הרמב"ם פ"ט מהל' קדוש החדש ה"ג
 שכתב שתקופת תשרי שהיתה קודם מולד אדם הראשון (לר"א
 דאמר בתשרי נברא העולם כר"ה י'): היתה בשלש שעות ביום ד'
 וכו'. שהשמש נבראת בליל ד' בתחלת שעה ראשונה ולא התחילה
 בתנועה עד ג' שעות מיום ד' וכו'. ובסוף דבריו שם כתב: והשמש
 נבראת בתחלת ליל ד', לפיכך היתה תחת הארץ ואינה נראית י"ב
 שעות, והוא זמן הלילה וכשהיתה זורחת לא הי' אורה בהיר עד ג'
 שעות ביום, לפיכך היתה התקופה בג' שעות מיום רביעי, עכ"ל.
 וממילא מוכח דלדידן דקיי"ל לענין חשבון התקופות כר' יהושע בר"ה
 י"א, דס"ל בניסן נברא העולם, כמש"כ בשו"ת מ"ב סי' ק"א ובפמ"ג
 או"ח סי' רכ"ט במ"ז סק"א ע"ש. ומכאן ראוי למש"כ התוס' בר"ה
 כ"ז. ד"ה כמאן שכתבו דאלו ואלו דברי אלהים חיים, דבתשרי עלה
 במחשבה להבראות, ולא נברא עד ניסן ע"ש, וא"כ היתה תקופת
 ניסן הראשונה בג' שעות מיום ד', דהיינו שנתלו המאורות בתחלת
 ליל ד', ואעפ"י כ לא הפיצה החמה את אורה להיות אורה בהיר עד
 ג' שעות ביום ד' ובתפארת ישראל (בשבילי דרקיע סי' ל"ד) הוסיף
 לומר מלתא בטעמא דכל מעשה בראשית בקומתן נבראו (כר"ה י"א).
 והרי עיקר תוקף זריחת השמש בסוף ג' שעות מהתחלת היום, ע"ש
 עוד בסי' ל"ה, ובסוס"י ל"ו. ועפ"י כתב שפיר "בשבילי דרקיע"
 (שם סי' ל"ב) בשם אביו הגאון ז"ל דמקדשין החמה בברכה ביום
 ד', בסוף ג' שעות מהיום עכ"ל, השתא הכי אתי שפיר דברי הלבוש
 ז"ל, ורק איזה טעות סופר בדבריו, שצ"ל: שביום ד' ג' שעות על
 היום, התחילה תנועת החמה, ולבושיה כתלג חיור, ואפשר להעמיס
 כ"ז בלשון הרמב"ם פ"י מה"ב הי"ח והמחבר בש"ע שכתבו: ביום
 ד' בבוקר, אומר: ברוך עושה מעשה בראשית, כלומר: דעד ד'
 ע' עות נקרא בוקר, כברכות כ"ז. ובירושלמי ברכות פ"ד ה"א (ועיין

בפמ"ג או"ח סי' ר"ג במ"ז סק"א, ואפשר דבוקר עד ד' שעות וכו' עכ"ל, ולא ציין לברכות כ"ז, והירושלמי הנ"ל, ועפ"י תמוהים הם דברי הגהות "דגול מרבבה" על הש"ע סי' רכ"ט, שכ': דכל היום זמנא הוא, ובוקר דקאמר הרמב"ם וכו' אולי למעוסי ערב אתי, דהיינו משעה שהחמה נוטה למערב וכו' עכ"ל, ולא העיר כלל מברכות כ"ז והירושלמי הנ"ל, וא"כ עפ"י יש להצדיק את הצדיק הגאון בעל מג"א ז"ל (שהבאת בקונטרסך) שכ', דאם לא בירך עד אחרג' שעות לא יברך וכו' עכ"ל, אולם הגאון בעל "תפארת ישראל" ז"ל (בשביל דרקי' שם) כתב בשם אביו הגאון ז"ל, דנ"ל דגם ששה שעות אחר התקופה, כזמנה יחשב עכ"ל.

עוד באות כ' הבאת מש"כ הגאון מהרש"ם מבערוזאן ז"ל בענין זה, דאם החמה מכוסה בעבים, יש לברך בשם ומלכות, ומביא ראי' מש"ס (מנחות צ"ח), "ויראו ראשי הבדים", דאף שמכוסים בפרוכת כיון שדוחקין בפרוכת ובולטין, ומקומן ניכר הוי בכלל "ויראו", והכא נמי וכו' עכ"ל, ולפענ"ד יש לדחות ראי' זאת, עפ"י מה דאמרינן ביומא ג"ד, דר"י רמי כתיב: "ויראו ראשי הבדים", וכתיב: ולא יראו החוצה", הא כיצד, נראין ואין נראין, וכ"ה בירושלמי שקלים פ"ו ה"א ע"ש, וא"כ עפ"י כנ"ד, דתניא: "הרואה את החמה" וכו', אי אפשר לפרשה כלל נראה, ואינה נראה, דלשון "הרואה" בלבד, משמע "ראיה גמורה", ועפ"י ז' יש להעיר על שו"ת תשב"ץ סי' ל', מובא גם בשער"ת על ש"ע או"ח סי' כ"ז אות ח', עש"ה.

באות ג' הבאת בשם השער"ת, דאם א"א להתאסף ברוב עם בבקר בשעת הנץ החמה, א"ל יתאחרו בשביל זה, אלא כל אחד יברך מיד, כדמוכח בר"ה ל"ב: דטעם דזריזין מקדימין למצות, דחה לטעם, דברוב עם הדרת מלך, ויש להעיר בד"ז מיומא ע'. דאר"ל: אין מעבירין על המצות ומאי מצוה? "ברוב עם הדרת מלך", הרי מבואר דחשבינן הא, דברוב עם הדר"מ" למצוה, וא"כ אמאי דחינן

מצוה זו מטעם דוריון מקדימין למצות? (עיין בתוס' ישנים יומא כ"ח: ד"ה ואנן מאברהם ניקום וניגמור, בסוה"ד ע"ש), ועוד יש להעיר בד"ז עפ"י ד"ה ד"ה סי' ל"ה שנשאל לענין אם להמתין לקדש הלבנה עד מוצש"ק, והוכיח מיבמות ל"ט. דהא דשהויי מצוה לא משהינן. היינו דוקא, בירא שמא תתבטל המצוה, אבל באין ראוי להסתפק שמא תתבטל המצוה משהינן כדי לעשות מצוה מן המובחר עש"ה וכן פסק הרמ"א בקצרה באו"ח סי' תכ"ו סעי' ב' ע"ש (ועיין בטוש"ע אה"ע סי' קס"א, ובב"ח שם, וביש"ש פ"ט דיבמות סי' ט"ו. ובשו"ת ב"ח החדשות סי' צ"ה (והתשובה הזאת היא מהגאון בעל פ"י ז"ל) שהאריך שם עש"ה, ובמחכת"ה הגאון בעל פ"י סותר א"ע למש"כ בשו"ת פ"י ח"א חאה"ע סי' ט"ו עש"ה, ותימה גדולה שלא העירו מהתה"ד הג"ל, גם לא הביאו מהיש"ש הנ"ל עש"ה, עיין בשו"ת צ"צ סי' קכ"ז, ובשו"ת עבודת הנרשוני סי' י"ב וסי' י"ג, והרבה יש לפלפל בדבריהם ז"ל) ועפ"י יש לתמוה על המ"א או"ח סי' כ"ה סק"ב, שבי' וז"ל: כל שהויי מצוה לא משהינן, אע"פ שי"ל שיעשה אח"כ המצוה יותר מן המובחר וכו', עכ"ל, וקשה הרי התה"ד הוכיח מסוגיא דיבמות ל"ט. הג"ל, דאם אינו ראוי להסתפק, שמא תעבור המצוה ותתבטל טבל וכל שפיר משהינן, כדי לעשות המצוה מן המובחר אח"כ, וכ"פ הרמ"א כנ"ל, וצע"ג, ומצאתי בספר חסידים סי' תתע"ח שבי' וז"ל: כתיב, חשתי ולא התמהמהתי לשמור מצותיך, לא יעכב אדם את המצוה וכו', והגאון הקדוש רבינו חיס"א ז"ל (בספרו ברית עולם על הס"ח שם) כתב וז"ל: הכי אמרינן פ' החולק (יבמות ל"ט.), שהויי מצוה לא משהינן, ומוכח התם, דלא משהינן מצוה לעשותה מן המובחר, ודוקא כי התם דיש להסתפק בדבר, אבל בדבר שאין להסתפק, וקרוב הדבר, כי התה"ד סי' ל"ה דמשהינן עכ"ל, וכן ראיתי בשו"ת חכם צבי סי' ק"ה שבי' וז"ל: והוא דברכת הלבנה שפסק הרב בת"ה שיש לנו להמתין, לא קשיא, דהתם המצוה היא, נעשית באופן יותר משובח לכן יש להמתין כדי לקיימה עצהיו"ט וכו', מיהא במצוה אחת שאפשר לעשותה היום שלא מן המובחר, ולפחד מן

המובחר, טוב להמתין למחר, ואין בזה משום מעבירין על המצות עכ"ל (ועיין עוד בשו"ת ח"צ סי' מ"ה באד"ה ובברכות פ"ג וכו' ע"ש) וכן מצאתי לבנו-הנאון יעב"ץ ז"ל (בסידור שלו ח"ג, הנקרא "מגדול עוז") שבי' וז"ל שאין לחוש לשהוי מצוה איזה ימים, כדי לקיימה עצהיו"ט, דקי"ל גבי קידוש לבנה ודכוותה עכ"ל, וכ"כ בביאור הגר"א ז"ל באו"ח סי' תכ"ב סק"ב דהא דאין מחמיצין את המצות, הוא רק אם לאחר זמן, לא תעשה בהדור יתירה, אבל אם תעשה אח"כ בהדור יותר מן המובחר, מחמיצין ע"ש, ותמהני על השער"ת שלא העיר בכ"ז, שוב מצאתי בשו"ת שב"י ח"א סי' ל"ד, מובא בקצרה בשער"ת או"ח סי' תרנ"א אות י"ז, לענין מי שבשעת הלל הביאו לו אתרוג כ"ז עפ"י הדין לצאת בו, והוא רוצה להמתין שעה או שתיים שיביאו לו אתרוג מהודר, ופסק דאם כוונתו לעשות מצוה מן המובחר, מותר לשהות אפי' זמן מרובה, כל שודאי לו שיבא לידי מצוה מן המובחר, דזה ג"כ זרין ועומד הוא לעשות מצוה מן המובחר, ומחשבתו הטובה מצטרף למעשה ע"ש (ויש לפלפל הרבה בדברי השבוי ולא עט האסף פה), וא"כ עפ"י אם הרקיע בטיהרו והשמים זכו בעיניו, לא נכון הדבר לברך ברכת החמה ביחיד, אלא מחויב להמתין עד שיתאספו רוב עם כדי לעשות המצוה מן המובחר, וברוב עם הדרת המלך ית"ש, כדבר האמור, (ומה שהביא השער"ת שם ראיה מר"ה ל"ב: דהשני מתקיע, משום "דברוב עם הדר"מ", ופריך דנעביד בראשון משום דזריון מקדימין למצות, ומה הוכיח דהטעם דזריון מקדימין דוחה דהא דברוב עם הדר"מ י"ל דלהמסקנא בגמ' שם, דאר"י בשעת גזירת המלכות שנו. ס"ל להבבלי כהירושלמי בפ"ד דר"ה ה"ה, ע"ש בפ"י פני משה, ולא גרסו שם כלל הא דברוב עם הדר"מ, וגם לא גרסו טעמא דזריון, וגם לגירסת "הקרבן עדה לא גרסינן שם הטעם דזריון מקדימין למצות, עש"ה והבן).

אביך אהובך, החפץ באשרך וטובך.

בצלאל זאב שאפראן אבד"ה באמ"י והגליל.

סא

(סוף חוברת ח' אות נ"ג)

ולפ"ז י"ל דבריו הרמב"ם דאף דהוי הנאת הנוף לא הוי מצהב"ע
 דהא מצוה הב"ע לא הוי אלא היכא דהמצוה לא הוי נעשה כ"א ע"י
 עבירה כגון גזל דאם לא גזל לא עבד המצוה (ע"ט"ז ח"ט סי' ר"ח)
 אבל כאן אף אם לא היה נהנה בשמיעת קול דה"ל עבד המצוה דבשלמא
 א"א מצוה להנות נתנה שפיר הוי מצהב"ע דאם לא הוי נהנה לא הוי
 מצוה כראוי אבל א"א מצוה לאו להנות נתנה רק מחמת דאיכא הנאת
 הנוף בהדה זה לא הוי מצהב"ע ואם תקע יצא אבל לכתחילה אסור
 כיון דאיסור הנאת הנוף בהדה כמו הנודר מן המעיין ע"כ לפ"ז מתורין
 שפיר דהנה הכל בו כתב בשם נאמן נבי מודר הנאה משופר דאדם
 אחר תוקע לו והוא שומע אבל הוא בעצמו אסור לתקוע משום
 דנהנה וכן מיירי דאיכא הנאה לנוף ליכא לשרוי בשביל טעמא דמלל"ג
 ולבאורה קשה מהיכן המציא הגאון בן הא אמר רבא המודר הנאה
 משופר מותר לתקוע בו תקיעה של מצוה משמע דאפילו הוא בעצמו
 מותר לתקוע ולפמ"ש גיחא שפיר דהא קשה אמאי אמר רבא המודר
 מחבירו מותר לתקוע לו משמע אפילו לכתחילה ולפמ"ש מיושב שפיר
 דבשלמא לעיל דהוא עצמו תוקע אסור לכתחילה דהוי הנאת הנוף
 בהדי מצוה אבל בדעבד יצא דלא הוי מצהב"ע כנ"ל אבל כאן כיון
 שחבירו תוקע לא הוי הנאת הנוף רק הנאת מצוה ומצוה לל"ג ע"כ
 מותר אפילו לכתחילה ולפ"ז מוכח שפיר דגם מה דאמר רבא המודר
 הנאה משופר מותר לתקוע בו תקיעת של מצוה ומשמע אפילו
 לכתחילה מיירי דאחר תוקע ולכך מותר לכתחילה דלא הוי רק הנאת
 מצוה ומצוה לל"ג אבל הוא עצמו אסור לתקוע לכתחילה כיון דהוי
 הנאת הנוף בהדי מצוה אבל בדעבד אם תקע יצא כמו בשופר של
 עולה. בהקנאת סופרים בהש"ל סי' ס"א כתב שכל מצוה הב"ע תלוי
 בפלוגתא דאעל"מ אמנם בספרו סה"ח סי' ע"א סי' ל"מ כן וכ"כ זקני

בנוב"ת או"ח סקל"ה דהר"י רצה לדמות מצהב"ע לאעל"מ והר"ש בסי' קצ"ו מ"אן בזה, ע"י שו"ת רמ"ץ סי' כ"ב ולפמ"ש נ"חא ולפמ"ש הש"ך חו"מ סי' ר"ח ע"י שד"ח מ"ע כ' כלל ס"א דל"א אעל"מ אלא בדא"א לעשות בהיתר ע"כ אם אפשר שאחר תוקע ע"כ יצא אפילו הוא בעצמו תוקע גבי מודר הנאה משופר ובטטו"ד מהג' סי' ו' מחלק בין שבועה לחרם ונדר משום דשבועה אין נשאלין אלא בדוחק ע"כ אאל"מ ע"כ לפ"ז בנידר מת"ש יצא ודו"ק, וב"כ בשו"ת הרא"ש כלל ז' ס"ד ולפמ"ש המהרי"ט ח"א סי' ס"ס דל"א אעל"מ אלא היכא דאם נאמר ל"מ נתבטל האיסור אבל במקום אף א"נ ל"מ לא נתבטל האיסור אמרינן דמהני ע"כ בזה ודאי צדקו דברי הרמב"ם הנ"ל שיצא ולפמ"ש דל"א מצהב"ע ל"י אלא היכא דהמצוה לא נעשה בלי העבירה ע"י ט"ז חו"מ סי' ר"ח וב"כ הפנ"י פ' לולב הגזול בסוכה בהא דאמר שמואל גזל ביומ"ד מותר מתוך שיצא בשאול יצא בגזול ומשה מדוע תלי' שאול בגזול דהא הול"ל יו"ט מותר בגזול ותי' הפנ"י כיון דביומ"ד בעינן לכם ע"כ צריך להתכוון לגזול ע"כ המצוה בא ע"י עבירה ע"כ אסור מטעם מצהב"ע משא"כ ביו"ט ב' שאפשר לצאת בשאול ע"כ לא הוי מצהב"ע כי אין המצוה נעשה ע"י עבירה, והנה התוס' כתבו דבשופר של עולה לא יתקע הוא במזיד ואם תקע יצא הוא בשוגג כי מעל ונפק לחולין ע"ש ואולם לפמ"ש י"ל דגם א"ת יצא ונפק לחולין בשוגג ע"כ במזיד יצא כי אין המצוה נעשה ע"י עבירה וכמ"ש הש"ך סי' ר"ה הנ"ל שאפשר לעשות המצוה בלא עבירה ג"כ אא"מ אך י"ל שהתוס' הולך בשיטת הפוסקים בנוב"ת יו"ד סי' ט' דה"מ בדין וישישה"מ כלל י"ט ובמשפט שלום בק' מש"ש סי' ר"ה או' ו' שבדרבנן אע"מ ע"כ אמר דא"ת"י בשוגג ומיושב ג"כ קושית התוס' הנ"ל דשופר של שלמים דליכא מעילה ולעולם איסורא הוא דרכיב עליי, והלכך הוי מצהב"ע משא"כ בשופר של ע"ז כיון דאפשר בביטל שיבטל ע"י עכ"ם הלכך יוצא ולא הוי מצהב"ע דהא אפשר לצאת בהך שופר

בלא עבירה ומיושב ג"כ קושיות התוס' הנ"ל מהא דחולין דתניא תקע לא יצא דהתם מיירי בתקרובות עכו"ם שאין לה ביטל כלל ולפמ"ש במשפט שלום הנ"ל סי' ר"ה במש"ש ובשד"ח מ"ע כ' כלל ג"ה הרבה דעות שבדרבנן אמרינן אע"מ ע"כ לפ"ז נ"ל מ"ש הפנ"י הנ"ל על הגמ' מדוע אמר שמואל ביו"ט ב' יצא בגזול משום שיצא בשאל ולא אמר סתם ביו"ט ב' מותר בגזול ולפ"ז נחא כי שמואל סובר כדעת הפוסקים שבדרבנן אע"מ ע"כ לא הי' יוצא בגזול מטעם מצהב"ע ע"כ אמר רק הטעם משום שיוצא בשאל יוצא בגזול אבל ר' לא אוסר מטעם מצהב"ע כי הוא אינו סובר מתוך שיוצא בשאל יוצא בגזול ירושלמי ר"פ לולב הגזול ולפי דברי המהרי"ט ח"א ס"ט הנ"ל יתורץ ג"כ מ"ש התוס' הנ"ל בשופר של שלמים ל"ת וא"ת ל"צ וכו'. ובתב הש"א סי' צ"ה הנ"ל דלא יצא בדעבד ה"ט משום מצהב"ע וה"ל תוס' גיטין ג"ה ותוס' ב"ק ס"ז: ד"ה בין גודע בין ל"ג מכפרת מ"ש יאוש קני היינו עם שינוי השם דהקדש ואע"ג דהקדש מסייע בקנין לא חייש ר"י למצהב"ע אך לפימ"ש המהרי"ט מתורץ שפיר כיון דבחטאת הגזולה אף א"ת דל"צ לא יתקן האיסור דגזול מש"ה לא חייש למצהב"ע ומכפרת משא"כ בשופר של שלמים דאם נימא דלא יצא יתקן האיסור ולא יהנה כלל משום הכי לא יצא וראי' לזה מירושלמי פ' האורג הל"ג תני מצה גזולה אסור לברך עלי' ע"ש ובוצע ברך וכו' משמע דאוסר לברך עלי' אבל בהמצוה יוצא וכ"כ הרא"ש פ' כל שעה סי' ח' משום שא"ת ל"צ לא יתקן האיסור ודו"ק. שמואל מאיר האללענדער רב דפ"ה משערנאוויטץ.

סב

(סוף מחוברת ח' אות ג"ב)

העולה מזה דר' סובר דהא דיש מעילה בחטאת ואשם זה רק מדרבנן, והנה זה גודע דרבי הי' תלמיד ר"ש (עי' רש"י ביצה ב"ו: ד"ה א"ל ועי' מנחות ע"ב.) והנה דעת התוס' בשבת מ"א: ד"ה

מיחם דסתם תלמיד ס"ל כרבו ע"ש שכתבו דמסתמא אב"י כרבה רביה ס"ל וע"י בס' בית ועד לחכמים להנה"ק בעל מלוא הרועים בסוף הספר שמביא נ"כ דהיבא דלא חזינן בפירוש דרב חולק עם תלמידו י"ל דס"ל שניהם שוין ע"ש וא"כ י"ל דר"ש ס"ל כרבי דהא דיש מעילה בחטאת הוה רק מדרבנן והנה הסוגיא בפסחים שם אולא אליבא דר"ש כמ"ש הה"ג הכותב בשם התוס' ולפי"ז שפיר מיושב קושית הג' מליסא הנ"ל דאמאי לא משני הש"ס דתיקן להוציאו מידי מעילה, דהא קדשים שמתו יצאו מידי מעילה. דהא דקדשים שמתו יצאו מידי מעילה הוא רק מדאורייתא לפי"ד הש"ס ריש מעילה הנ"ל אבל מדרבנן עדיין מועיל, והנה הכא בחטאת דכולי מעילה דידי' הוא רק מדרבנן כנ"ל וא"כ מה הועיל שחיטתו להוציאו מידי מעילה דהא מדאורייתא בלא"ה אין לו מעילה ורק מדרבנן ומה לא מועיל המיתה כלום ולק"מ, ובפשיטות נראה דלק"מ לפי"ד רש"י שמביא הה"ג הכותב דהטעם דקדשים שמתו יצאו מידי מעילה משום דלית בהן קדושת דמים דאין פודין את הקדשים להאכילן לכלבים ע"כ. והנה בחולין מ': בסוגיא דרבנן מתרץ מר זוטרא דעסקינן בחצי קנה פגום והוסיף עליו כל שהוא וגמרו דכולהו בהדי הדדי קא אתי, והנה בחולין ל'. איתא שחט בה שנים או רוב שנים ועדיין מפרכסת הרי הוא כחי לכל דבריה מש"ה יכולים אותם לפדותם ולא חשובים כמתים דאין בהן פדיון ע"ש, וע"י תוס' ריש חולין ב': ד"ה ובמוקדשין דדוקא לענין העמדה והערכה הוא כחי ע"ש ולפי"ז ניחא דהנה בשעת שחיטת הסימנים חייב על ג' חטאות הנ"ל ביחד דבהדי הדדי קאתי לפי"ד מר זוטרא הנ"ל והנה בזמן ששחט עדיין מפרכסת וא"כ ראוי עוד לפדותה ושפיר יש בהם משום קדושת דמים ולא שייך הטעם דקדשים שמתו יצאו מידי מעילה.

אפרים פישל וויינבערגער, פרעמישלא.

סג

חז"ל אמרו תענית דף ה' ע"ב רב נחמן ורב יצחק יתבו בסעודתא
אמר ר"נ לר"י נימא מר מילתא אמר לי' אין מסיחין בסעודה שמא
יקדמנו קנה לושט ויבוא לידי סכנה בתר דאכלו אמר ר"י יעקב
אבינו לא מת אמר לו ר"נ וכי בכדי חנטו חנטיא וכו' אמר לו מקרא
אני דורש וכו' מה זרעו בחיים אף הוא בחיים ואמר ר"י כל האומר
רחב רחב מיד הוא ניקרי אמר והא אמינא ולא כלום אמר לו ביודעה
ומכירה קא אמינא ע"ש בתוספתא כל השלשה מאמרים מתמיהים
(א) שלא רצה לדבר באמצע אכילה ואמר מאמר מן עשרה תיבות
ואחר אכילה אמר מאמר מן ד' תיבות (ב) ר"ג שואל וכי בכדי חנטו
ומה זו תשובה מקרא אני דורש (ג) כל המאמר השלישי נפלא להבין
איך צדיקים כמוהם אשר ידברו דברים גבוהים מהטבע כי יעקב
לא מת ולבסוף יאמרו מאמר כלו מגושם ששייך לאנשי בליעל ולא
לצדיקים כמוהם ומה שייך יש מאמר הג' לשני המאמרים הקודמים.
ובעזר הש"י אפרש כל השלשה מאמרים למטרה אחת מוסר השכל
לכל אדם כי אצל הצדיק גם האכילה שהוא נשמות נעשה בקדושה
ובטהרה כמו רוחניות ואצל הרשע גם הדיבור שהיא רוחני נעשית
אצלו גשם עב כמו ממשות הגשם ובתחילה אמר רב יצחק אין
מסיחין בסעודה אין להסיח דעת בעת אכילה ולא יאכל כעגל מרבק
רק לצורך בריאתו כאמרו ז"ל חגיגה כ"ה בזמן שבהמ"ק קיים מזבח
מכפר עכשיו שלחנו של אדם מכפר ומבשרי אחזה אלוה שברא
הקב"ה ע"פ הטבע כג נברא בקנה והושט הקנה להוציא הקוק
ולמשוך אויר ועיקר בריאת העולם בגין האדם והוסיף לו רוח ממללא
כח הדיבור מהקנה ועל האכילה נברא הושט שמושך האכילה
לאצטמכא ושמה יתעכל ויתחלק לכמה אופנים ויש כמה חלוקים
בין הקנה לושט כי הושט מושך אכילה ושתיה במידה ובמשורה

ואם אוכל אכילה גסה יקיאנה וימאסנה גם מוכרח יום יום למהר צועה להפתח נקביו להוציא המותרות מבטן המלאה ואם יסתם אחד מהם הוא מסוכן ועושים תחבולות גם כל נברא נהנה רק בעת אכילתו ושתייתו אבל אינו נהנה מאכילת ושתיית דאשתקד מומן הקודם לא כן הקנה וכלי המבטא כל הרוחניות והחכמות והשגות מושגים ע"י הקנה וכח הדיבור וכל אדם ואדם נהנה מהשגתו ומהשגת מחכמי קדם קדמתה וגם חכמות והשגות לא יוכלו לשבוע כאמרם ז"ל אם שמוע ביישן תשמע בחדש כי הרוחניות והשגות כלי מלא מחזיק כלי ריקן אינו מחזיק וחז"ל אמרו יומא כ"א, מקום ארון היא החכמות והשגות אינה מן המידה ואינו תופס מקום ואין לו שלשה רוחקים כמו בגשמיות ויש מקום במוח הראש לישא בתוכו ש"ס בבלי ירושלמי ועוד ועוד.

(המשך יבא).

מתת' מארגענשטערן רב בברגראד.

אבידות שאינן חוזרות.

בעשרה ימים לחודש כסלו שנה זו גוע ויאסף אל עמיו הרב הגדול בתו"ר מו"ה אליעזר דיכטער ז"ל שו"ב בעיר פאריז. המנוח מלבד גדלו בתורה ה' ג"כ אהוב לבריות. הרבה מאמרי תורה נדפסו מאתו בירחוני קבוצי אפרים. תנצב"ה

ביום א' דר"ח טבת גוע ויאסף על עמיו הרב החסיד המו"מ בתו"ר מו"ה יוסף יאסקאוויץ ז"ל מעיר לאדו. המנוח ה' אחד מבחירי עמנו אשר תורה וגדולה נתאחדו בו. תנצב"ה.

מעיה"ק ירושלים הגיענו השמיעה הרעה שהרב הגדול המפורסם בתורה ובחסידות מו"ה אהרן פ"ק ז"ל גוע ויאסף אל עמיו בששה עשר לחודש טבת. המנוח שמש בכאן יותר מחמשים שנה בתור שו"ב ומוהל מפורסם הוא ה' אחד משרידי דור הישן אשר הקדיש כל ימיו לתורה ולתעודה וה' אחד ממיסדי ביהמ"ד מלבים דפ"ה. תנצב"ה.

אל המוראים.

החוברת הזאת אשר אני נותן לפניכם היום היא החוברת האחרונה להשנה הנוכחי ובכן תמה גם השנה הרביעית מעת צאת ירחוני לאור, ארבעה שנים להו"ל ירחון המקדש אך לתורה ולתעודה לא דבר נקל היא הן מה שנוגע לחלק הרוחני והן מה שנוגע לחלק הנשמי מה שנוגע לחלק הרוחני. הלא הצרכתי לשום לילות כימים לשום עין בקורת על כל מאמר ומאמר שיהי ראוי לדפוס, לא אדבר מהמאמרים שנדפסו מהרבנים הנאונים המפורסמים, המאמרים האלו היו אך לכבוד ולתפארת הן בסגנונם והן בתוכנם, אך כוונתי בזה על אותם המאמרים שנכתבו בלי שום תוכן אך הכותב כתבם רק למען גם שמו יודפס בירחוני ויתפרסם שמו, מאמרים כאלו שמתו בסל המערכת אשר כנפל אשת בל יחזו שמש, אך בכ"ז לא אכחד האמת שלהמטרה ששמתו לי ואשר הצנתי אותה. כראש החוברת הראשונה לפני שנתים ימים בעת שהתחיל ירחוני להופיע פעם שנית — אחרי אשר נפסק מהלכו בשנות המלחמה — עדיין לא באתי, וכל מי שנהירין לו דרכי הרכבים וסגנון מאמריהם יכיר ויבין שלא בי האשם, אך בכ"ז אתאמן בכל יכולתי להביא את ירחוני למדרגה כזו אשר הצבתי לי למטרה, אך מה שנוגע לחלקו הנשמי של ירחוני לדאבוני מוכרח אני להודות שמלחמת הקיום שלו גדלה עד למאוד ובקשוי גדול הנני מוציא את ההוצאות הרבות שיעלה מחיר הוצאות ירחון רבני כזה — מרוח לית מאן דכר שמי ולא ח"ו שהירחון לא יוטב בעיניהם, כי באופן כזה הי' שולחים אותו תומי לחזרה בקבלתו, אך המה מקבלים המכ"ע בחבה יתרה, אדרבה עוד המה משבחים שיקראו את "הקבוצי אפרים", ולא יעלו על לבם הן אמת שהתורה נתנה חנם לכל באי עולם (מכילתא פ' יתרו, תנחומא במדבר ו') אך הנייר וההדפסה לא ינתנו בחנם ואם יתרשלו בתשלומין מאין יוכל המכ"ע להתקיים, ולוא היו הלוקחים וכא משלמים עניים בני תורה התרשתי, אך לדאבוני הרבה המה האנשים שיקבלו ירחוני

כסדרן מעת צאתו לאור אשר ה' ברכם בהון ועושר ובמקום אשר יחזיקו מהונם להוצאות ירחון כזה המוקדש לתורה ולתעודה להרים קרן התורה, עוד יקמצו ידיהם ולא שלמו עד הנה הסך המצער המגיע מאתם, גם לא אדבר על אודות אנשים אשר ממנו חביבים עליהם מנפשם כמו ה' ר. פ. מיאס, אך אל הנדיבים בעם אשר יפזרו מלא חפנים כסף על דברים שבצדקה ושברשות אשים דברתי מדוע זה לא תשלמו המגיע מאתכם במשפט לא בתורת נדבה, הגעו בעצמכם כמה עתונני-שבוע וירחונים עברים יצאו לאור במדינה זו וקמטו בלא עת, ובשל מי האשם הזה? לא בהעורכים, כי המה הקריבו את כל חלבם ודמם - דמים תרתי משמע - למען שמכ"ע לא יפסוק מהלכו, אך אשימם בראשיכם, כי במקום אשר תשמחו על המקרה הזה שנמצא בכם איש כזה שברצונו להרים קרן היהודים במדינה זו לעיני אחינו מחו"ל שמביטים עלינו מלמעלה למטה מחזיקו את היהודים יושב מדינה זו לעה"ר, והאיש הזה ע"י המכ"ע שלו ירצה להראות לאחינו שבחו"ל כי לא כן בדיו ואינו דומה ראי' לשמיעה ועוד לא אלמן ישראל מאנשים מופלגי ולומדי תורה גם במדינה זו המשובשת בגסות, ותחזיקו מכ"ע כזה שיוכל להתקיים ואיש את אחיו יעזורו ויאמר לרעהו חזק, מלבד שלא תעשו כזאת, עוד תביטו על דבר הזה בקרירות ותאמרו הנה הביא לנו איש עברי ירחון עברי לצחק בנו האם תבן הוא מכנים לעפריים, הלא יש לנו הרבה מכ"ע יומיים, שבועים ירחונים בשפת המדינה, כמו שבאמת כתב לי איש משכיל מפה שמסבת שישנו הרבה עתונים בשפת המדינה לא יוכל לחתום על ירחוני וה' יסלח לו, והמה בילדי נכרים ישפיקו, אך קוראים אהובים! אל תדמו שהדבר הזה ישים מעצור לפני מלהוציא גם להלאה את ירחוני, לא ולא! אדרבה עוד אשתדל לשכללו ולפארו מבית ומבחוץ לתפארת התורה ולומדי' ואקוה להשיית שנשגה וגם נגביר חיל.

סה

הנומקי יוסף ביבמות פרק הבא על יבמתו דנכון הוא ברווק
שעברו עליו כ' שנה ולא נשא אשה שב"ד יכפוהו לישא לקיים פו"ר
וכן נראה מדברי הרמב"ם ז"ל שכתב בספר נשים פ' ט"ו כיון שעבר כ'
שנה ולא נשא אשה הר"ז עובר ומבטל מ"ע וכן משמע בגמ' וא"כ הו"ל
כשאר מ"ע שמכין עד שתצא נפשו או עד שיקיים המצוה עכ"ל.
ומוכת מדבריו דהרמב"ם סובר דכופין על מ"ע דפו"ר, ולא זכיתי
להבין את דבריו דהרי הרמב"ם בהקדמתו לסדר זרעים בד"ה והחלק
הששי כתב וז"ל והתחיל במס' יבמות ולא התחיל במס' כתובות ועיון
השכל נותן שהיתה ראוי להקדים אבל נעשה זה מפני שהנשואין
הוא דבר עומד ברשות אדם ורצונו ואין לב"ד לכופ אדם עד שישא
אשה אבל היבום הוא מוכרח לעשותו ולומר לו או חלוץ או יבם
וההתחלה בדברים המוכרחים היא הנכון והראוי מן הדברים שאינם
מוכרחים וע"כ התחיל ביבמות וסדר אח"כ כתובות וכו' ע"ש. הרי
דהרמב"ם כתב להדיא דאין לב"ד לכופ אדם עד שישא אשה וצ"ע ג.
ראיתי להרב תוסיו"ט בהקדמתו לסדר נשים לאחר שהביא ג"כ דברי
הרמב"ם בהקדמתו לזרעים הג"ל כתב וז"ל ואע"ג דאמר ר"ה בפ"ק
בקידושין בן כ' ולא נשא אשה כל ימיו בהרהור עבירה וכו' לא
משמע ל"י להרמב"ם שמפני כן יכפוהו ב"ד דא"כ הו"ל למתני בהדיא
כופין אותו, וכן בפט"ו מהל' אישות שהעתיק דברים אלו ביאר בהם
שיכופו אותו, אבל הרא"ש בסוף פט"ו ביבמות כתב שהיה נכון ברווק
שעברו עליו כ' שנה ואינו רוצה לישא אשה שיכופהו ב"ד לישא
ולקיים פו"ר כמו שאר מ"ע שמכין אותו עד שת"נ ע"כ, ומבואר מדברי
התו"ט שדעתו ג"כ שהרמב"ם סובר דאין כופין על מ"ע דפו"ר וחולק
על הרא"ש, אבל מאוד לפלא הוא בעיני איך לא זכר התו"ט את
יוסף הוא דברי הנומקי ביבמות הג"ל שכתב להדיא דהרמב"ם והרא"ש
לא פליגו וצ"ע, ועוד תמה אנכי דהרי הטור והב"י והש"ע והלבוש

באהע"ז סי' א' פסקו שאם עברו עליו כ' שנה ולא נשא ב"ד כופין אותו לישא כ"כ רש"י ביבמות ס"ה ד"ה היא מהימנא וכו' שעלינו לכופו לקיים פו"ר זכ"כ ביש"ש שם א"כ איך העלימוהו הסור והב"י והלבוש ורש"ל דעת הרמב"ם בהקדמתו לזרעים הנ"ל הסובר דאין כופין על פו"ר ולא הביאו זכר לדבריו כלל וכלל וצ"ע. ועי' בתשובת מהר"ט סי' מ"ז דכתבו"ל דבן עשרים שאינו נושא לא מיקרי שיהיו מצוה אלא ביטל מצוה ושע"כ נכון הדבר לכפותו ולהכותו עד שת"ג או עד שיקבל עליו לקיים וכתב ג"כ שכן מוכח מדברי הרמב"ם שכתב שזה עובר ומבטל מצוה ע"ש ולא הביא כלל ג"כ מדברי הרמב"ם בהקדמתו לזרעים הנ"ל שכתב דאין כופין וצ"ע. ועוד קשה דהרי הרמב"ם בעצמו כתב בפט"ו מה' אישות ה"ז דמי ששהה עשר שנים עם אשתו ולא הוליד דכופין אותו להוציא ע"ש ומשמע דכ"י פנינן ל' בשוטים אף לישא אחרת כדי לקיים מצות פו"ר וכ"כ הרא"ש בפ"א דיבמות דעת הרי"ף דכו' של הרמב"ם ע"ש ולמה כתב הרמב"ם בהקדמתו לזרעים הנ"ל דאין כופין על מצות פו"ר וצ"ע. ה"ה יהונתן הלוי אייבשימץ חופ"כ וואלאמין.

סו

בקב"א סי' נ"ד תרפ"ה השיג עלי ידידי הגאב"ד דיורבורג ומפרש דברי הב"י באופן אחר מפרושו ומסיים דהדבר פשוט בתכלית הפשיטות והנה דבריו אינם מטפיקים במה שכתב דטרפות הנגלגל באין חסרון בנקבים לא נתפרש בגמ' והדבר תמוה דמפורש להדיא בריש אלו טרפות דף מ"ב ודף נ"ב והוא גלגלת שנחבסה ברובה ונחבסה היינו גלגלת שנקבה באין בהם חסרון ולהדיא מפרש כן הגר"א בהגהותיו ויפלא בעיני על המשיג שאחרי שמציין דברי הגר"א לא שם אל לבו שמפורש סתירתו שמא לפרושו בדברי הב"י ועי' בפמ"ג שמביא ג"כ בפרוש נחבסה דהיא נקבה באין בהם חסרון ובזה הצלתי דברי מחיצי השנותי של ידידי הגאב"ד הנ"ל.

אברהם יצחק פערלמאן הרב בשמודוויל.

ס

איתא בסוף עוקצים פ"ג מ"ב א"ר יהושע בן לוי עתיד הקב"ה
 להנחיל לכל צדיק וצדיק ש"י עולמות שנאמר להנחיל אוהבי יש
 ואצרותיהם אמלא אמר ר"ש בן חלפתא לא מצא הקב"ה כלי מחזיק
 ברכה לישראל אלא השלום שנאמר ה' עוז לעמו יתן ה' יברך את
 עמו בשלום וכבר תפשו כל המפורשים על המאמר הזה וכי איזה
 הבטחה היא לצדיק להנחילו ש"י עולמות אשר אפילו עולם אחד הוא
 לו למותר וכי ליסרו מכוון הקב"ה כלפי כל צדיק וצדיק חלילה?
 ועוין לי הסמיכות השני מאמרים ר"ש בן חלפתא עם ר"י בן לוי
 ובבר הלכו בהם הנימושות. ות"ל כי גם לי הפיעוט הניחו לי להתגדר
 בו כי איתא בחז"ל שית אלפי שנין הוי עלמא וחד שבת ונפסקה
 באו"ח הל' שבת דמתחילת השקעה ואילך יוכל לעשות תוספות שבת
 וברש"י משפטים עה"פ ועבדו לעולם ובחז"ל שפירשו לעולמו של
 יובל ואיתא בחז"ל כי כהנים נקראו קהל לעצמם וגם לויים נקראו
 קהל וישראל נקראו קהל עה"פ בית אהרן בית הלוי בית ישראל
 ובשלמא במצרים הכהנים והלויים היו פטורים מעבודה ולפיכך לא
 השלימו בפ"ע ומשא"כ בגלות החל הזה כלנו בגלות ככהן וכלוי
 וכישראל לפיכך נוכל לומר שגם הכהנים הלויים יצטרפו להשלים הזמן.
 ועפ"ז מה ינעם לנו דברי ר"י בן לוי עתיד הקב"ה להנחיל לכל צדיק
 וצדיק כלומר כל טוב הצפון לעוה"ב כמאמרם ז"ל כל הנביאים לא
 נתנבאו אלא עד ימות המשיח וכו' והדר מפרש מתי ינחיל שלש מאות
 ועשר עולמות כלומר כשיעברו ש"י פעמים עולם והם ג' שנה וש"י
 פעמים ג' הם חמשה עשר אלפים וחמש מאות שנה וכשנחשוב אכל
 קהל וקהל חמשה אלפים יעלה לחמשה עשר אלפים וחמש מאות שנה
 יעלה על האלף הששית והמותר יהיה הוספה מחול אל הקודש וא"כ
 לפי החשבון הזה כבר בא קץ גאולתינו ומדוע בן דוד לא בא ולפיכך
 בא ר"ש בן חלפתא ואמר אין "כלי" כלומר ר"ת כהנים לויים ישראלים

מחזיק ברכה לישראל. ר"ל מתי נוכל לחשוב ולהצטרף החשבון
מכהנים לזוים וישראלים גם יחד אלא השלום כלומר כשתהי' שלום
בינינו אם כבר בא קץ גאולתינו וזה שנאמר ה' עוז לעמו יתן ה'
יברך את עמו בשלום וא"כ גאולתינו בידינו היא כי כבר עבר הזמן
יה"ר שיברך אותנו בשלום ונזכה לקץ הגאולה בב"א.

הה' חיים צבי הירש שאטלאנד מר"ץ דה' מאדין.

סח

להתרת הספיקות.

לפענ"ד נוכל להתיר (ספק א') על מ"ש הנו"ב שהתיר צידת
חיות כמנהג העולם מפרש"י שלא עמד בקנגיון שהיא צידת חיות
ועופות ע"י כלבים, הרי שוברו בצידו שסיים "לשחוק" והוא כדרך
שמתאספים אנשים להסתכל ולהתענג על שורי האצטדין וכדומה
להתענג על אנקת המנוצחים, אבל אם צריך לו לאיוו תועלת ולא
לשחוק וליצנות משמע דשרי ובכ"ז מסיק גם הנו"ב שמצד שהא
כעין אכזריות ראוי למנוע מזה מאחר שאין זה פרנסתו ופשוט שהנו"ב
מדבר רק לדינא, (לספק ב') שמתמה על הרמב"ם במ"ש שמשפטי
התורה הם רחמים מהמשנה מהאומר על קן צפור וכו' אדתמה על
הרמב"ם, ה"ל להקשות על כמה פסוקי תורה, כמו כי הוא חייך ואורך
ימך, כי חיים הם למוצאיהם וכדומה ואנו מברכים על התורה וחיי
עולם נטע בתוכנו, אלא ודאי שהמשנה אוסרת ליתן טעם למצות
שילוח הקן מצד החמלה, כי א"כ למה צוה לשלח האם ולקחת הבנים
חלא מצד החמלה ה"ל להשאיר האם עם הבנים ומדוע צוה על השחיטה
בכלל ושחיטת הקרבנות בפרט. אלא שא"א יודעים טעמי המצות
וצריך לקיימם שהם גזרת המלך אע"פ שא"א יודעים הטעם, אבל זאת
צריך להאמין שכל משפטיו המה לטובתנו ושלומנו, ואם נצדק לא
נועיל לו כ"א לעצמנו והוא יודע את חסדו והרחמים שנקבל ע"יו
הגם שנראה בלתי צודק ח"ו, (לספק ג') במה שתמה על התשב"ץ

לא תבנתי הלא המג"א קודם שהביא דברי התשב"ץ כתב כגון עופות ודגים אינו מברך שאם הוא לא אכל אכלו אחרים, ומשמע שאם לא אכלו כולם צריך לברך הגם שהוא בע"ח, וכן התשב"ץ כתב דגדיים וטלאים שיש להם זמן קבוע שמתחדשים משנה לשנה באדר יש לברך עליהם, והם לא ס"ל דמשום צעב"ח א"ל ומ"ש מרמ"א לענין תבלה ותחדש, הא מסיק שם שזה טעם חדש אלא שכבר נהנו כן, ומ"ש מסימן כ"ח שם מיירי ששחט עוף, (ששחיטה ראשונה היא מסתמא בעוף) וצריך לכסות ולכן יותר טוב לברך על הכיסוי שאינו מויק לבריה, ובאמת כתב שם הש"ך טעם אחר, ומ"ש מסימן רס"ה ממילא משום צער דינוקא א"ל שהחיינו, לפנינו ליתא הטעם משום צער דנוקא, ויש טעמים אחרים שונים למה באיזו מצות אין מברכין שהחיינו, אין פה המקום לזכרם, ובכלל על התשב"ץ אין שום קושיא, כי הוא דכוותיה לית להו האי טעמא דמשום צעב"ח ובהרמ"א ג"כ אין לקבוע מסמרות שמסכים להא טעמא.

יצחק מעלער הרב מבאלגראד.

ממ

מלתא דתמיהה.

בחוכרת שבט סג"ב ובחוכרת אדר סס"ב נדפס בשם הגמ' תמורה ל"ב: ומעילה ט"ו. דאין מעילה מה"ת רק בעולה אבל בחטאת ואשם אין מועלין רק מדרבנן, זה לא הי' דברים מעולם, ואדרבא מפורש שם בהפך נמר, דמן התורה מועלין בכל ק"ק ואמורי קדשים קלים כמפורש שם במעילה ברש"י ותוס' להמסקנא וכן מפורש בתמורה ל"ב:

אברהם דימאנד אבדמ"ה יורבורג.

ע

(סוף מחוברת ט"י אות ס"ג)

לכן בכמה וכמה מעלות והתרוממת יש להקנה יותר מן הושט.

וחז"ל אמרו זקן זה קנה וכל ת"ח מוכתר בשם זקן כי יודע וסמיר
היטב קדימת הקנה וחז"ל אמרו יומא כ"ח אברהם אבינו זקן ויושב
בישובה לכן כל האבות ילמדו מן תיבת זקן לא כן אמושי והלהמה
מחבבין הושט יותר ויותר כאמרו הליעטני נא וגם התרגום ויש
עשו את הבכורה כי אצל עשו הי' הקדימה והבכורה אל הושט לכן
אמר ר' יצחק אסור להסית דעת בעת האכילה שמא יקדימו קנה
לושט ויבא לדי סכנה אם אצלו הספק מי הוא קדומה במעלה ובזמן
ויבוא לסכנה כי אסור להיות מסופק כלל והנחש הקדמוני מטיל
הספקות כאמרו הנחש השיאני היש אין והחכם עיניו בראשו
שמותכין כי יש בראש פלייטניקע קמנה שנושא בתוכו כמה חכמות
והשנות ע"כ אין לערוך כלל כח החומר שנתהוה ע"י הושט ננד כח
ההשנות והצורה שנתהוה ע"י הקנה. ואח"כ א"ר יצחק יעקב אבינו
לא מת, כי אצלו כל החומר נתהוה לרוחני ע"כ לא נאמר אצלו וימת
רק ויאסף ושאל לו וכי בכדי חנטו והשיב לו ר"י מקרא אני דורש
שהי' בכדי וכן איתא באור החיים הק' וגם המאכל שבמעיו נתהוה
לרוחני ודא הי' צריך להתנמה ולא הי' מסריח כמו ר' אליעזר בר'
שמעון, ויעקב אבינו הי' עמוד התורה וכתר תורה הפקר כל מי שרוצה
לזכות בו יבוא ויזכה, ואיתא במדרש על הפסוק זאת התורה לעולה
וגו' הדה"כ שיניך שנים וכתב הרוקח שהוא מגלה סוד של זה
המדרש כי איתא בספר יצירה שלושים ושתים נתיבות החכמה וכו'
וכל פעל הי' למעניהו ע"כ ברא הי' אצל כל אדם ג"ב שנים ששה
עשר למעלה וששה עשר למטה ויש בשה"ש פסוקים פסוק י' שיניך
כעדר הרחלים שעלו מן הרחצה, ופסוק ב' שיניך כעדר הקציצות
שעלו מן הרחצה, ואמר הרוקח כי הכל מרמזין על כח אכילה שיוכל
כל האדם לאכול בקדושה ובטהרה כמו אכילת הקרבנות כהנים
אוכלים ובעלים מתכפרים וזה שמרמו שיניך כעדר הרחלים שיש
ששה עשר שנים למעלה כמו שהיו תמידין בכל שבוע תמיד בבוקר
תמיד בן הערבים היו ארבע עשר תמידים וביום השבת היו עוד

שני מבשים וזה כעדר הרחלים שהיו ששה עשר בכל שבוע ופסח
בו מרמו שיש ששה עשר שנים למטה כמו שיש ששה עשר קריאים
בתורה בכל שבוע היינו בקריאים ביום ב' ג' ביום ה' ובשק
ז' קריאים ובשבת במנחה ג' קריאים וזה שינוי כעדר הקצובות
שהקצב לנו ששה עשר קריאים בכל שבוע וזה שאלת הרשעים מה
תעבודה הזאת לכם כי עבודה של זאת היא ביום כ' בתענית בזאת
ובוא אחרן אל הקודש לא כן בפסח חל מודים שצריכים לכם
אכילה ושתי זאינו יודע שיש אכילה בקדושה ובטהרה וזה הקהה את
שניו ומסיים ר"ז מאמר שלישי כי אצל הרשעים גם כל הדבור שהוא
רוחני יתנשם בשם ממשות' וזה כל האומר רחב רחב רק באמירה
לבד מיד נקרו כמו גוף בנוף אמר לו ר"ג והאמינא ולא כלום אמר
לו בידעה ומכיהה קא אמינא ע"כ כל השלשה מאמרים קשורים
יחד כי הצדיק מהפך החומר לצורה והרשע מהפך הצורה לחומר
ואח"כ מסיים רב יצחק הברכה מן האילן .

מתתי מארגענשטערן רב בבאלגראד.

עא

בקב"א חוברת ח' אות נ"ה בספיקי דאורייתא אות ב' ע"ש.
עיין במ"ש הנאון מהר"ב על הגליון תוס' מגילה כ"ה ליישב
קושייתם שם על הקליר שיסד צדקו וכו' ע"פ דברי התויו"ט ברכות
פ"ה מ"ג ד"ה על קן ע"ש. וראיתי בספר ברכות יוסף לוי' סי' ס"ז
שמפרש שון הקליר ע"פ מש"כ התוס' ר"פ או"ב דאיצטריך לאשמעינן
דנהג' במוקדשין לענין אם סמוך לפסח ואין לו אלא זה שנשחט
אביו או אמו בו ביום דסד"א דא"י עשה דפסח דחמיר שיש בו כרת
ודחי לאו ועשה דאו"ב דבתוס' זבחים ל"ג ד"ה לענין וכו' וא"כ שפיר
יסד צאן לפסח משכו ושחמו אך צדקו אותי ואת בנו ביום אחד כל
תשחמו ע"ש ובמחכ"ת לא ראו בפסקי תוס' דמגילה סי' פ"ד שז"ל
הפייט יסד צדקו אותו ואת בנו ומביא הפסוק יודע צדיק נפש בהמתו

שנה ד' כבוצי אפרים חוברת יא—יב

משמע שהן רחמים עכ"ל, וכונתו דבמ"ת פ' אמור איתא ר"ב אמר יודע צדיק נפש בהמתו זה הקב"ה שכתוב בתורתו ושוה או שה אותו ואת בנו ביום אחד בל תשחטו, וכמו שמסיים הפייט ואמר מחשבותיך לרחמינו, וראיתי עתה בעמק ברכה בסוף הספר בחי' הגאון מו"ה שעפטיק בעין זה שכ' שהפייט התחיל ואמר נאור רחמך ע"כ מעשיך וכו' וסיים ע"ז צדקו או"ב וכו' וגם הוא לא ראה הפסקי תוס' הנ"ל, אות ג', עיין עיקרי הד"ט חלק או"ח סי' י' אות ס"א (כשם יוסף אומץ סי' רכ"ה) שאין לערער על המברך שהחיינו וכו' על גדיים וטלאים שמתחדשים ב"פ ובשנה (ועי' תוס' זבחים ע"ה : ד"ה ה' עומד ומקריב) והם טובים למאכל ועולים על שלחן מלכים דמאי שנא מפירות שמברכים עליהם אעפ"י שאינם עולים על שלחן מלכים ע"ש.

ירמ' שו"ב העלמאן מליאוכה

בעהמ"ח ספרי אור פני צדיקים ב"ח.

עב

(סוף מחוברת ה' אות ל"ה)

והנה כפי הנ"ל הד' מינים רומזים דיש לנו דין בנים ומש"ה לולב בעי אנד (בסוכה י"א : ל' : ובסנהדרין פ"ח :). וזהו בחי' בנים וכמש"כ בפ' ראה בנים אתם לה' אלהיכם וגו' לא תתנידו ודרשו ביבמות י"ד. לא תעשו אגודות אגודות ע"ש ובהרמב"ם פ"ב מעכו"ם הי"ד ובס' החינוך להרמ"ה מצוה תס"ד והיינו שלא יעשו חבורות חבורות בפירוד רק אגודה אחת ואז נקראים בנים ודו"ק, והנה בי אבירן הי' ספרים שכתבו להם הצדוקים להתוכח עם ישראל והמקום שלהם הי' נקרא בי אבירן וכמש"ש רש"י ועי' מש"ש מחדושי דו"ז הריעב"ץ ז"ל בס"ת שלהם ע"ש, וזהו כוונתם בשבת קס"ז הנ"ל א"ל מ"ש לא אתית לבי אבירן, היינו להתוכח עמם שהמה יאמרו ח"ו ב' רשויות יש יען שלא נאמר אלהים ברא בראשית, רק בראשית וגו' אבל תוכל להתוכח עמם כי יש תירוץ ע"ז דבראשית יורה על על איסור גאווה שמשו"ה סיים דמצרים גי' שכינה משום דמלא

כל הארץ כבודו ודוחק רגלי השכינה א"ל דיקלא פלניא איכא באורחא וקשי לי ירצה שהמה העמידו דקל בדרך לרמו על הלולב כפת תמרים ולומר שיש לנו דין בנים ומותר הנאווה ולא אוכל לדרוש להם דאסור הנאווה וא"ל גיעקריי, הלא תוכל לאמר להם דהמספר בשבתא של מקום יותר מדאי נעקר מן העולם כמגילה י"ח. הנ"ל שנדרש כן מפסוק שם וזה ירצה דדין עבדים לנו, דהלא לבן אין איסור בזה וכנ"ל והשיב להם דוכתי קשי לי, שהלא מדוע אני דורש להם דבראשית רומז לאיסור נאווה לצד שאנחנו רואים סיום הספר בגי' שכינה שהוא דוחק רגלי השכינה, משום שהקב"ה כביכול נקרא מקום, מקומו של עולם וא"כ שהשכינה בתוכינו הלא מותר להודות ולשבת משום אומרים מקצת שבחו בפניו והאיך אוכל לדרוש דבר הזה ודוכתי ירצה מקום דהא קשי לי לדרוש כן דהלא מ"ש נקרא מקום מקומו של עולם וא"כ מותר להודות ודו"ק, והנה בסוכה ל'. לכם ולא מן הגזול ובתוס' שם ד"ה משום הק' תיפוק ל' משום מזהב"ע ע"ש? ות' בשו"ת שאנת ארי' סי' צ"ו דנ"מ היכא דליכא אחר וא"כ י"ל עדול"ת לכך נאמר לכם דאסור בשום אופן בגזול ע"ש וכ"כ דו"ז הריעב"ץ ז"ל שם ע"ש אבל ת' הזה הוא דוקא א"נ עדול"ת וק' מגלן דעדול"ת? ועי' יבמות ה'. והמפורשים כתבו דמלמד מהא דתשובה מהני הוא מטעם עדלו"ת דהרמב"ם מונה תשובה ושבת במנין העשין וכמ"ש בכפות תמרים ליומא פ"ו: ובס' עמודי שבעה עמוד הרביעי (וזה דלא כמנחת חינוך מצוה שס"ד שכ' דרך הוי"ו הוי מ"ע לא התשובה ע"ש וכמ"ש בשו"ת בית יצחק יו"ד ח"ב סי' קס"ח) ונלמד משם עדול"ת, אבל כל עיקרא דתשובה לא יתחיל רק אם כבנים, וכמ"ש הגי' חיד"א ז"ל ואב שמחל על כבודו כבודו מחול (קידושין ל"ב.) משא"כ אם כעבדים וכמ"ש בקידושין שם ובסוטה מ"ג: ועי' בבב"ש לשבתות ט' אות ז', והנה בשבת קמ"ז. עשרה בג"א רוחצין ומסתמנין באלונתית ולי' גזרינן שמא יסחוט

דברים מדכרי אהרדי יע"ש וכמ"ש אא"ז הט"ז/ביו"ד סי' שפ"א ס"ק
 א' דמטעם זה לא גזרו רחיצה אטו תספורת בחוה"מ כמו באבל
 ע"ש והטעם דברבים שולט הזכרון יותר י"ל עפ"ד ס' הזכרון יחיאל
 בשם הרה"ק מלובלין דתשובה סגולה לזכרון כמ"ש ביזמא פ"ז :
 גדולה תשובה שמנעת עד כסא הכבוד ואין שכחה לפני כסא
 כבודך ע"ש, והלא תשובה לא יתכן רק אם כבנים ובתי בנים לא
 יתכן רק ברבים באגודה אחת כנ"ל, וזהו רבים מדכרי אהרדי יען
 שרבים יש להם דין בנים ויכולים לעשות תשובה המועיל לזכרון
 זהו או"ל בעירובין ג'. סוכה דליחיד לא מדכר, והיינו דסוכות
 נקרא חג האסיף וההכרח להיות באחדות, וזהו כוונת המד"ר אמור
 פ"ל ולקחתם לכם והיינו ולא מן הגזול כמ"ש בסוכה ל'. וקשה תיפוק
 לי' משום מצהב"ע זבע"כ כמ"ש השאנת ארי' דבליכא אלא א' הו"א
 עדלו"ת וק' מנלן? ובע"כ מתשובה וקשה דהלא מלך שמחל אין כבודו
 מחול והאיך יש תשובה לו"א ה"ד ארחץ בנקיון כפי היינו דהלא
 עשרה בנ"א רוחצין ומסתפנין בשבת ומדוע? ורק משום דרבים
 מדכרי משום דיש לנו דין בנים ותשובה מועלת וא"כ שפיר במקח
 ולא בגזול היינו שפיר בעי לכם ולא מן הגזול, משום דהו"א עדלו"ת
 ודו"ק, והנה בישיעי ל"ב והי' מעשה הצדקה שלום ובב"ב ט'. עושו
 בהדי הדדי כי היכי דתיהוי לכו שלמא במלכותא, וע"ש ע"ב דמתן
 בסתר יכפה אף אבל כל עיקרא דצדקה לא יתכן רק אם כבנים
 וכמ"ש רע"ק ב"ב י' משל לאחד שכעס על בנו ובא אחד והאכילו
 עושה נחת רוח לאביו ע"ש, וזהו כוונת הפיוט ביום ב' ארחץ בנקיון
 כפות משום דרבים יש להם דין בנים ויכולים לעשות תשובה
 המועיל זכרון ושפיר רוחצין ומסתפנין רבים בשבת דמדכרי אהרדי
 וא"כ דתשובה מהני ובע"כ בעדלו"ת ושפיר בלי חמס קחת סנסון
 כפות דשפיר בעי' לכם ולא מן הגזול ולא קשה תיפוק משום
 מהב"ע די"ל דהו"א עדלו"ת, וראי' דרבים יש להם דין בנים גמזני

פז לאגוד ולקפנות" דלולב בעי אנד לרמו דההכרח להיות באגודה אחת ובאחדות ואז יש להם דין בנים ומותרין להשתמש בד' מינים ול"ה שרכושו של מלך, ומש"ה נוסלים הד' מינים בחג האסיף וכנ"ל. וא"כ דיש לנו דין בנים שפיר יתכן מצות צדקה לז"א "דשאי אשלים בם" דבמה שנוטלים הד' מינים שהמה דשאי הקב"ה שהוא כביכול שר עליהם ובע"כ דדין בנים ושפיר נזכה לשלום דיתנו צדקה והי' מעשה הצדקה שלום, "בם אף לכפות" דהנותנים בסתר יכפה אף ומש"ה בחג הסוכות נוטלים אורחים לכל סעודה לרמו דדין בנים לנו ומשל לאב שכעס על בנו ובא אחר והשקהו והאכילו עושה נ"ר לאביו וכל הסוכה רומז לזה במ"ש בבני"ש תשרי מאמר ו' אות ח"י דרומז לענן ואיך השתמשו בענן שהוא שרביטו של מלך ובע"כ דדין בנים לנו ע"ש ועי' אברבנאל עה"ת פ' ראה עה"פ בנים אתם שקראם בנים דבוה נזכה בא"י בירושת הארץ שהאב מוכה את בנו בנכסיו ע"ש ומש"ה סוכה רומזת ג"כ לחופת עורו של לויתן בנאולה העתידה, יען דסוכה רומזת לבנים ושפיר נזכה לנאולה שהאב חייב לפדות את בנו ובא לציון גואל בב"א.

הכ' אלי' ראוען פה"ה אשפצין.

ענ'

בגמ' ב"ב ע"ג: אמר רבב"ה זימנא חדא הוי קא אולינן במדברא וחזונן הנהו אחזי דשמטי גרפייהו משמניהו וקא נגדי נתל דמשחא מתותניהו אממנא להו אית לן בגוייכו חלקא לעלמא דאתי חדא דלי גתמא ותדא דלי אטמא כי אתאי לקמיה דר"א א"ל עתידנן ישראל ליתן עליהו את הדין וזה ידיע מרש"י ומהרש"א שכל המימרות של רבב"ה הכל נאמרו עפ"י משל ומליצה. ע"כ נ"ל לפרש שזה נאמר על זה"ה שאול במדברא שהי' מדבר והולך מעניני העולם הי' חזי הנהו אטוה דהיינו נשים (במו"ש בגמ' ברכות כ"י רב גידל אמר דמי עלי כג קאקי חזורי ע"כ הי' מכנה אותם רבב"ה בלשון נקי למשל באווי).

דשמטי נדפייהו דהיינו שאולי כמו שאולי היום הנשים בעוה"ד
בזרועות מגילות ונראה כל בשר מהידים משמנייהו משום שטוב להם
ע"כ וישמן ישרון ויבעט שמנת עבית כשית וכו' (האזינו ל"ב) וקא
נגדי נחלי דמשחא מתותייהו דהיינו שמן מרומו לחכמה שיש להם
כמ' חכמות ומלומד לפי רוח העת והזמן ממהלכי קדומה אמינא להו
אית לן בנוייכו חלקא לעלמא דאתי דהיינו יש להם חכמת התורה
לידע קצת מדת תורה"ק ג"כ דיהי' ביכלתם לקיים התומ"צ ולחנך
הבנים עפ"י דתוה"ק ושלא יהי' הבעל בעיניהן כקוצים אם הוא ברצונו
לקיים התומ"צ כי נשים כאלו משחקים על בעליהם אם ברצונו קצת
לקיים התומ"צ ונתקיים אח"כ ונשים הטו את לבבו ע"כ שאל אותם
אם יהי' לן בנוייכו חלקא לעת"ל שיהי' לכולן עוה"ב ג"כ אם יש להם
עכ"פ איזה קיום מתומ"צ אזי הי' הנשים משחקות עליו על שאמר להם
מעוה"ב כשדבר הזה לא עלתה על דעתיהן כלל וכלל כי העיקר אצלן
העוה"ז לעשותן כל יום ויום כחג ולאכול ולשתות ולשמוח בעצמן ולא
ליתן לאחרים ג"כ, ע"כ חד דלי נדפא וחד דלי אטמא להורות לו שהמה
עוסקות בעניני עוה"ז ולהתעדן הבשר לראות טוב עוה"ז בעמלם ולילך
בפרוצות כמנהגי עכו"ם לפעמים בלא מכסה על היד ולפעמים בלא
בגד בהרגלים בבגדים קצרים כדי להביא האנשים לידי הרהור עבירה
להיות חוטא ומחטיא את הרבים ולעשות כמו"ש בישעי' ג' ותלכנה
נשיות גרון וכ' יומא ט'. והנה האשה היא עקרת הבית שתהי' בונה את
בית ד' דהיינו להבעל ולהבנים על דרכי התורה והיראה כמו"ש
בגמ' סוטה גשים מה זכ' וכו' וכ"כ הרמב"ם פ"א מת"ת ובגמ' סנהדרין
ד"ע: שב"ש הי' מלקה לשלמה בנה שילמוד תורה ובגמ' פסחים כ"ט.
לעולם ימכור אדם וכו' וישא בת"ת וכו' כדי שיהי' בנו ת"ח, ע"כ
אם האשה אין ברצונה לילך עפ"י דתוה"ק ואינה יודעת להבחין בין
טוב לרע בדת תוה"ק אזי אח"כ המה מחריבים הבית והבנים וגורמים
שיפסוק וישתכחו התוה"מ"צ מהם ומורעם אחריהם רח"ל עכ"פ

(בשה"ש א') אם לא תדעי לך היפה בנשים, דהיינו המדות טובות בנשים צאי לך בעקבי הצאן דהיינו הבנים שלהם ורעי את גדיותיך על משכנות הרועים דהיינו אם המה הולכים עפידתוה"ק כמו הדור הישן וכמו שמקובל אצלנו עפי"ד חז"ל ומאבותינו הק' ז"ל אזי ידיע לך שהנשים שלהם גדלו את בניהם לטוב ויש להם ג"כ יראת ד' בלבבם עכ"פ וכל בניך למודי ד' דהיינו אפילו הבתולות ג"כ אזי ורב שלום בניך שיהי' עמך בשלום כי בלא"ה אם הבנים אינם הולכים בדרכי ד' אין שלום בין האבות להבנים כי הבנים משחקים על האב מה שהוא יהודי והאב יש לו בלב שנאה ויסורים מהבנים עכ"פ אל תקרא בניך אלא בוניך שא"א לומר שהמה בנים שלו כדי להכיר בין האב להבן שיהי' לו תמונת האב במעשה ובדרכיו אלא בוניך רק אם הבונים הבית דהיינו הנשים ג"כ ילכו בדרכי ד' ולא להסיר את בנו מד' ע"ז ידיע לו שהמה בנים שלו שיהי' לא דורות יר"ד כי בלא"ה ה"ה כמו בנים ילדו שיש הפרש בין האב להבן כרחוק מזרח ממערב וא"א לחכי' אצל הבן מי הוא אביו כי האב הוא עוד ישראל מהדור הישן והבן הוא ע"ה ומח"ש בפרהסיא רח"ל והבן מביש ומצחק על אביו. בגמ' סוכה אשרי ילדתינו דהיינו הבנים שלא בישו את זקנינו דהיינו להזקנים שלהם שלא יאמרו שהזקנים מחמת שהמה הולכים בדרכי ד' המה שומים ומשוגעים כמו שראינו ושמענו היום מהדור החדש שאומרים על אבותיהם וזקניהם, וכ"כ בס' חתים ח"ב פ"ב שעיקר הכבוד אב והאם אם הבנים הולכים בדרכי ד' ואיתא בשם פ"ג מ"ש בתהלים קכ"ח אשתך כגפן בסיגול שכמו הגפן אין עץ שלו שזה לשון מלאכה ואינו רק בשביל הפרי הטוב כך האשה אינה אלא בשביל הבנים טובים לראות לחנך הבנים בדרכי ד' ולא תהי' יצאנית ודברנית כל כבודה בת מלך פגימה ע"ש עכ"ל בניך כשתלי זיתים דהיינו כמו"ש בגמ' סנהדרין פ' זה בורר אר"י ושני זתים עלי' אלו ת"ח שבבל שמרירין זל"ז בהלכה דהיינו שיש לו בנים ת"ח שממפלגים זב"ז בהלכה וסביב לשלחנך שביכולתם לשבת סביב

לשלחניך כי בלא"ה כמו בעזה"ר תיום שחבן אין ברצונה לאכול ביחד
בשלחן עם אביו כה"י שלא יצטרך לברך ולאכול בגילוי האש כי
אביו הוא עוז יהודי ונר"ה ע"כ הנה כן יבורך גבר יר"ה שמואל
בנים טובים וכן יעזוב לגוד' ולבי"א. עד
שמואל מאיר כ"ץ האללענדער רב במשערנומיץ צ"ה
בח' ג'ד ס' כ"ה הביא קושיא המפורסמת בשם החוקוני דל"ל
הסמוכין דאיש אמו ואביו תיראנ לשמידת שבת לומר שאם אמר לגאביו
חלל שבת שאל ישמע לו (יבמות ד"ו) הרי בלא"ה איך ס"ד שישמע לו
לעבור על ד"ת הרי אינו עושה מעשה עמך ואינו חייב בכבודו כדאיתא
בש"ס ב"מ דס"ב ועיין בהגהות מהר"ץ חיות יבמ"ת שם (והכותב אמר
לישב שם דמיירי כשהבן עדיין לא הבדיל עיין בדבש לפי מהתנה"א
מערכת א' אות ל"ט דכתיב כעין זה כשהבן קבל עליו שבת מב"מ
ואביו עדיין לא קבל עליו שבת יע"ש שתירץ עוד באופן אחר והוא
מבואר ג"כ במקנה קידושין דל"ב יע"ש ובא"ח שם מ"ש בזה (והעובד
לוח יד"ג הבחור החו"ב כ' גפלתו ברוינפעלד ג"י) ולפענ"ה יש לנשב
על נכון לפמ"ש הרמב"ם ז"ל בפ"ו מה' ממרים ה"א דאפי' ה' אביו
רשע ובעל עבירות מכבדו ומתיירא ממנו והקשו עליו גושאי כליו
דהוא נגד ומ' ערוכה בש"ס ב"מ הג"ל דמבואר להדיא להפנך מדבחי'נ
וביותר תימה דגם הרמב"ם ז"ל בעצמו פסק בן בפ"ו מה' מלוה ולוה
ה"ד יע"ש והב"מ בה' ממרים שם כתב לתרץ הדנקא בש"ש חסרון כ"ס
כהאי דש"ס ב"מ הג"ל דחייב להחזיר המבית בכס"ק אינו חייב לכבד
את אביו רשע כיון דאינו עושה מעשה עמך אבל בשאר כבוד דלית ב'י
חסרון כ"ס מחויב לכבד את אביו אעפ"י שהוא רשע יע"ש גלפ"י מי'שב
היטב דשפיר אצטריך קרא לומר שאם אמר לו אביו חלל שבת שאל ישמע
לו כיון דהכא לית לי' שום ח"כ וחייב לכבדו אעפ"י שהוא רשע ודוק.
יחזקאל שרגא הלברשטאם בקה"צ הגאבד"ק ומגהאק שליט"א.